

Angelológia

(Náuka o anjeloch)

Úvod

Angelológia (gr. angelos – anjel; gr. logos – slovo, náuka) je cirkevná náuka o anjeloch vychádzajúca z Božieho zjavenia. Angelológia bola súčasťou veľkého dogmatického traktátu – kreatológie (náuka o stvorení). V 20. stor. sa však začala spájať s kristológiou a s antropológiou. *Sväté písmo* viac ako 350 krát hovorí o anjeloch, ale vždy len okrajovo (v *Písme* sa nikde nenachádza samostatná téma o anjeloch – na rozdiel od rôznych apokryfov). V centre zjavenia sú totiž dejiny spásy človeka, a preto *Písmo* hovorí viac o činnosti anjelov ako o ich podstate.

Náuka o anjeloch nie je výlučne kresťanská. V anjelov verili viaceré pohanské kultúry a takmer všetky starobylé orientálne náboženstvá. Prvé známe kresby anjelov vznikli v starovekom Egypte. Anjelov pokladali za prostredníkov medzi bohmi a ľuďmi. Znázorňovali ich ako okridlené zvieratá s ľudskou tvárou. Učili o nich, že rodia deti, že konajú a cítia ako ľudia, napr. majú hlad.

Podľa islamskej náuky anjeli plnia veľmi dôležitú úlohu. Sú stvorení z ohňa, prebývajú v nebi a sú plne poslušní Bohu. Tvoria Boží dvor (ako aj v judaizme), zaznamenávajú skutky ľudí a sprevádzajú ich na posledný súd. Anjeli sú aj strážcami pekla. Anjel Gabriel priniesol (nadiktoval) Mohamedovi *Korán*. Islamská náuka o anjeloch však kresťanskú vieru neovplyvnila.

Pravdy viery a ich stupne

Objektívne pravdy viery (vo všetkých dogmatických traktátoch nielen v angelológii) nie sú vedecky skúmateľné. Kvôli Božej autorite sa na ne vzťahuje najvyšší stupeň ľudskej istoty. Klasická teológia používala nasledujúce stupne istoty:

1. Dogma (de fide) – najvyšší stupeň istoty.
2. Pravda blízka viere (fidei proxima).
3. Istá myšlienka – pravda (sententia certa).
4. Spoločná mienka – myšlienka (sententia communis).
5. Pravdepodobná mienka (sententia probabilis).
6. Znesiteľná mienka (sententia tolerata).

Každý stupeň istoty mal aj svoj odstupňovaný opak, tzv. cenzúru:

1. Blud (heréza) – popieranie dogmy.
2. Blízke bludu.
3. Podozrivé z bludu.
4. Mylná mienka – myšlienka.
5. Opovážlivá, poburujúca mienka.
6. Znesiteľná mienka (tolerované).

Koncom 20. stor. toto klasické stupňovanie právd už nebolo praktické a jednotné. Preto Katolícka cirkev – v duchu Druhého vatikánskeho koncilu (por. *Lumen gentium* 25; *Unitatis redintegratio* 11), ktorý upozornil, že celkové pohrdanie stupňami teologickej istoty je nebezpečné – apoštolským listom Jána Pavla II. (1978-2005) *Na obranu viery (Ad tuendam fidem)* dňa 18.5.1998 rozdelila pravdy viery a mravov na tri skupiny:

1. Pravdy Bohom zjavené (dogmy).
2. Pravdy definitívne rozhodnuté.
3. Pravdy definitívne nerozhodnuté (pravé alebo isté učenie, pravá alebo istá náuka).

Toto dielo používa klasifikáciu Jána Pavla II. z r. 1998, ktorú potvrdila aj Kongregácia pre náuku viery dňa 29.6.1998.

Znepokojujúce otázky

Hneď, keď sa začne hovoriť o anjeloch, vynoria sa znepokojujúce otázky:

Existujú anjeli? Nie sú to len personifikované dobré a zlé duchovné sily?

Môže stáť medzi človekom a Bohom nejaký anjel? Ved' človek má predsa priamy duchovný prístup k Bohu, k Ježišovi Kristovi, k Panne Márii i ku všetkým svätým?

Nie sú zbytočné a čudné akési páry – človek a jeho anjel, krajina a jej anjel, Cirkev a jej anjel?

Existuje anjel strážca? Nie je to len obraz (zosobnenie) Božej prozreteľnosti?

A keď anjel strážca jestvuje, má naozaj bezprostredný vplyv na človeka? A ako ho vykonáva, keď je toľko fyzických tragédií i duchovných nešťastí (hriechnych pádov)?

Čo vtedy, keď sú znepriatelení dvaja ľudia (alebo dva národy; alebo nejaké štáty v aktuálnej vojne), sú znepriatelení aj ich anjeli?

Toto sú otázky, ktoré si vyžadujú serióznú odpoveď. Katolícka angelológia ich ponúka.

Vývoj náuky a anjelskej úcty

Pre veriacich Židov bol anjel – hebr. maleak, gr. angelos, lat. angelus – mocným Božím poslom. Starozákonné opisy anjelov vychádzali z orientálnej predstavy Boha - Vladára, ktorého dvor tvoria anjeli, por. *1 Kr* 22, 19; *Iz* 6, 1-3; *Ž* 148, 2. Po babylonskom zajatí sa náuka o anjeloch obohatila aj o mezopotámske a iránske idey. Prehlbil sa najmä rozdiel medzi dobrými a zlými anjelmi. Anjelom sa začal pripisovať vplyv na morálne konanie človeka. Starozákonné zjavenie o anjeloch dosiahlo vrchol v *Knihe proroka Daniela*. Koncom starozákonnej doby došlo k hierarchickému deleniu anjelov, čo našlo odozvu u Pavla apoštola a zachovalo sa aj v qumranskej spisbe. V židovstve boli anjeli znázorňovaní dvojrozmerné (obrazy) i trojrozmerné (sochy) ako vznešené ozdoby sakrálnych priestorov.

Kresťanský starovek

Cirkev naviazala na judaistickú vieru o anjeloch a obohatila ju novozákonným zjavením (Mireia Ryšková). Počas stáročí sa vzťah kresťanských spisovateľov k angelológii menil. Starovekí teológovia boli angelológii veľmi naklonení. Prvú známu kresťanskú monografiu o anjeloch napísal Origenes (+253). O anjelských zboroch (Jozef Špirko, +1954) ako prvý učil Cyril Jeruzalemský (+386). V staroveku najviac písal o anjeloch Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530), autor prvého systematického traktátu o anjeloch – *De coelesti hierarchia* – z konca 5. stor. Podrobne rozdelil anjelov na deväť zborov v troch hierarchiách. Otcovia museli kresťanskú náuku o anjeloch (najmä: Boh ich stvoril; Kristus je zvrchovaný Prostredník medzi Bohom a ľuďmi) chrániť pred silným judaisticko-apokalyptickým vplyvom a pred helenisticko-gnostickými náukami.

Vo vzdávaní kultovej úcty voči anjelom bola staroveká Cirkev opatrná. Pavol Apoštol dbal na správnu úctu voči anjelom. Por. *Kol* 2, 18: „Nech vás nik nepripraví o víťaznú cenu samolúbou poníženosťou, uctievaním anjelov a upútavaním pozornosti na to, čo videl, lebo to sa len márne nadúva vo svojom telesnom zmýšľaní.“ O verejnej úcte voči anjelom sa ako prvý zmienil Justín (+165) v diele *Apologia* I. Najstaršie kresťanské zobrazenie anjelov (ako mladých mužov) sa našlo v Prisciliných katakombách v Ríme a pochádza z 3. stor. Od konca 4. stor. sa začali postavám anjelov pridávať krídla ako znak ich „pohotovosti“. V 4. stor. bola najznámejšia úcta k Michalovi Archanjelovi. Cisár Konštantín Veľký (+337) dal v Konštantinopole k jeho úcte postaviť chrám nazý-

vaný Michealion. Sviatok Michala Archanjela sa slávil 29. októbra (viď *Martyrológium* pripisované Hieronymovi, +420).

Starovekí kresťania pokračovali v nábožnom zvyku pravoverných Židov (por. *Júd* 1, 9: „Archanjel Michal sa v rozhovore s diablom prel o Mojžišovo telo“) a zasväcovali dobrým anjelom hroby svojich blízkych. Dokazujú to starodávne nápisy na hroboch a na doštičkách (zlatých, strieborných, železných) vložených do hrobov s menami anjelov – psychagógov (sprievodcov duší) na Boží súd. Najpreferovanejšími psychagógmi boli Michal a Gabriel.

Kresťanský stredovek

Stredoveká scholastika vedecky zoradila najlepšie prvky patristickej angelológie a obohatila ju viacerými témami: - existencia anjelov, - prirodzenosť anjelov a ich vlastnosti, - stav svätosti anjelov, - pád niektorých anjelov, - vzťah anjelov k ľuďom. Druhoradá boli otázky: - počet anjelov, - mená a delenie na zbory, - čas ich stvorenia, - čas omilostenia, - čas skúšky, - druh anjelského hriechu, - miesto a druh ich trestu. Scholastika, prílišným zdôrazňovaním anjelskej prirodzenosti (anjel je čistý duch – spiritus purus), povýšila anjelov v hierarchii stvorenia na prvé miesto, nad ľudí. Značnú pozornosť venoval anjelom Tomáš Akvinský (+1274) v dielach *Theologická summa* a *Summa contra gentiles*. Ako základné učil, že anjeli sú osobné bytosti (s veľkým rozumom a vôľou). Ján Duns Scot (+1308) vypracoval nový angelologický systém a dodal, že dobrí anjeli sú rozdielni len v službe – podľa vlastnej úlohy.

Stredoveká liturgická úcta bola oveľa živšia ako staroveká. Súkromná úcta k anjelom strážcom začala v Anglicku (o. r. 800). V 9. stor. sa spojila so starovekým októbrovým sviatkom Michala Archanjela. Centrom tejto úcty bolo Španielsko. Od 14. stor. začali vznikať rôzne miestne sviatky k strážnym anjelom. Pápež Lev X. (1513-1521) v r. 1518 sviatok anjelov strážcov oficiálne potvrdil. Od r. 1670 sa anjeli strážcovia všeobecne slávia len 2. októbra.

Za čias Anzelma z Canterbury (+1109) sa začal Michal Archanjel vzývať aj ako patrón dobrej smrti – ako ochranca pred posledným diablovým útokom.

Ďalším trvalým bohatstvom stredovekého kultu bola modlitba *Anjel Pána*. Zložili ju františkáni v prvej polovici 13. stor. Hoci modlitba má kristocentrický charakter, predsa obsahuje aj úctu ku archanjelovi Gabrielovi. Modlitba pripomína tri hlavné tajomstvá vtelenia Božieho Syna – zvestovanie (*Lk* 1, 26n), Máriin súhlas (*Lk* 1, 38), realizáciu tajomstva (*Jn* 1, 14) – doplnené troma *Zdravami*. V 14. stor. sa modlitba *Anjel Pána* rozšírila po celom kresťanskom Západe ako modlitba za pokoj. Ján z Boha (+1550) sa pričínil o rozšírenie úcty k archanjelovi Rafaelovi.

Kresťanský novovek

Pápež Pius IV. (1559-1565) dal v Ríme r. 1560 postaviť veľký chrám Maria dei Angeli k úcte siedmych anjelov. Ešte koncom stredoveku vzniklo v Ríme Spoločenstvo anjelov strážnych. Úlohou členov bolo chváliť Boha obetavou službou a zbožným životom. Keďže spoločenstvo malo dobré meno, pápež Urban VIII. (1623-1644) r. 1624 poveril rehoľu pavlínov (Rád sv. Pavla Pustovníka), aby sa o jednotlivé spoločenstvá starali.

Odlúčení kresťania vykročili inou cestou. Martin Luther (+1546), verný svojej dobe, sa ešte ľakal moci diabla. Ale liberálni protestanti 18. a 19. stor. označili diabla za výplod poverčivosti. Protestantký teológ Rudolf Karl Bultmann (+1976) učil, že vďaka poznaniu síl a zákonov prírody sa zlikvidovala viera v existenciu duchov a démonov („odmýtologizované kresťanstvo“).

Novoveké katolícke vyjadrenia o anjeloch boli poznačené zvýšenou triezvosťou, odložením intelektuálnej špekulácie a striktným vychádzaním z *Písma*. Viacej sa však rozširovala zbožná prax, a to tým viac, čím ju protestantské hnutia zaznávali. Pápež Lev XIII. (1878-1903) r. 1890 obohatil katolícku zbožnosť *Modlitbou ku svätému Michalovi Archanjelovi* (prvý raz bola zverejnená 18.5.1890). Modlitba sa stala veľmi populárnou a neskôr aj súčasťou záverečných modlitieb na konci svätej omše. Pius XII. (1939-1958) vyhlásil Michala Archanjela za patróna rádiológov.

Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) dal podnet k revízii liturgického kalendára. Spomienka anjelov strážcov ostala zachovaná (2. október), no k sviatku Michala Archanjela (29. október) sa pridali mená ďalších dvoch archanjelov – Gabriela (ten sa od r. 1921 slávil 24. marca) a Rafaela (ten sa od r. 1921 slávil 24. októbra).

Gabriel archanjel sa v 20. stor. stal patrónom filatelistov. V r. 1942 vzniklo spoločenstvo Sammlergilde St.Gabriel (Zberateľský cech sv. Gabriela). V r. 1953 sa jednotlivé národné spoločenstvá zastrešili medzinárodnou organizáciou Weltbund St.Gabriel (Svetové spoločenstvo sv. Gabriela). Gabriel archanjel sa od r. 1951 slávi aj ako patrón rozhlasu a spravodajstva.

Súčasná angelológia

Angelológia po Druhom vatikánskom koncile (1962-1965) zmenila svoj charakter; ide o tzv. „zmenu pohľadu“. Angelológia teraz v hlavných bodoch učí:

- Anjelská prirodzenosť nestojí vyššie ako ľudská prirodzenosť.
- Anjeli a ľudia majú spoločné povolanie – „k priateľstvu s Bohom“.
- Anjeli sú dvojako spojení s Kristom: najprv cez stvorenie „skrze Krista“ a potom cez svätosť, ktorá je Kristovou milosťou.
- Služba anjelov v dejinách spásy má za úlohu utvrdiť človeka, že Syn nekoná bez Otca.
- Neprítomnosť anjelov na krížovej ceste a pri Ježišovej smrti znamená, že hriech a smrť premôže len Boží Syn.
- Delenie anjelov je naozaj druhoradé, vyvolané antickými motívmi, a teda nemá základ v skutočnom anjelskom svete.

Teológovia majú v súčasnosti aj nové (tri) úlohy. Najprv musia brániť pravdu o skutočnej existencii anjelov pred agnosticizmom a skepticizmom.

Potom treba odpovedať na množiacie sa otázky súvisiace so satanizmom, lebo moderný svet ustupuje práve tam, kde by mal byť najviac vyspelý, keď verí poverám, mágii, strigám, okultistom, veštom, tvorcom horoskopov, predavačom amuletov... Do ľudského srdca vpísaná potreba transcendentna, dusená modernou kultúrou, spôsobuje vznik „zvráteného transcendentna“, ktoré žije v iracionálnych praktikách ničiacich ducha i telo človeka (Raniero Cantalamessa).

A napokon načim viacej zblížiť angelológiu s inými teologickými disciplínami, najmä s kristológiou a antropológiou.

Angelológia a kristológia

Anjeli „patria Kristovi“ (*Mt 25, 31; KKC 331*), a to z dvoch dôvodov: - sú stворení skrze Krista a pre Krista; nesú teda jeho znak, lebo on je obrazom Boha (*Kol 1, 15-16*); - sú omilostení skrze Krista; jeho milosťou (*Kol 1, 17-20*) majú nadprirodzený (božský) život a stali sa (vedome a dobrovoľne) poslami jeho plánu spásy (*Hebr 1, 14*).

Úloha anjelov bola – je a bude – skoncentrovaná na Krista. Ježiš Kristus je stredobodom sveta anjelov. Anjeli sú prítomní v Ježišovom vykupiteľskom diele počnúc od zvestovania, cez jeho nanebovstúpenie, končiac parúziou.

Angelológia a antropológia

Po koncile mnohí teológovia nachádzajú styčné body medzi ľuďmi a anjelmi (Kinga Strzelecka).

Pôvod a existencia. Ľudia i anjeli sú stворení skrze Krista a pre Krista – na jeho obraz. Sú závislí, on ich udržiava v jestvovaní (*2 Mach 7, 28; Jn 1, 3; Múd 11, 26; Hebr 1, 3; Zjv 4, 11*).

Omilostenie, posvätenie. Ľudia i anjeli sú vykúpení Kristom. Vďaka jeho zásluže môžu mať ľudia aj anjeli účasť na nadprirodzenom Božom živote, teda byť svätí (*Gn 2, 8; Rim 5, 17*).

Zmysel a cieľ existencie. Ľudia i anjeli majú za cieľ večné a blažené prebývanie v Bohu (*Ef 1, 10; 1 Kor 2, 9; Kol 1, 19-20; Jn 1, 12-13*).

Chvála a sláva. Ľudia i anjeli spoluoslavujú (koliturgia) pravého Boha, a to najmä slávením Eucharistie (Ž 96, 1; Dan 3, 51. 58; Zjv 4, 9-11).

Závislosť. Zmluva Boha s ľuďmi a parúzia Krista Pána tvoria základ teologickej náuky o anjeloch (Gn 9, 9-17; Lk 22, 20; Hebr 8, 6-12; Dan 7, 13-14; Mt 25, 31-32. 46; Mk 9, 1).

Ľudia majú – vďaka poznaniu anjelov – dôvod byť skromnejší pred Bohom i medzi sebou. Veď človek nie je vo vesmíre jediná rozumná bytosť. Nie je jediný možný „partner“ Stvoriteľa. A napokon, ani nie je stvorený tak, aby si vystačil celkom sám k dosiahnutiu svojho cieľa. Takto ľudia spoznávajú bohatstvo a pestrosť stvorených bytí.

Západný individualizmus (najmä v druhej polovici 20. stor.) ovplyvnil aj teológiu. V ňom sa spása človeka javila ako výlučná vec „medzi mnou a Bohom“ (Česlav Stanislav Bartník). Avšak spása nie je individualistická (Vykupiteľ ju uskutočňuje „v solidarite“), ona je predovšetkým vecou „spoločenstva svätých“ – Ecclesia triumphans – kde majú isté miesto aj anjeli.

Preto sa nejavia ako zbytočné a čudné Bohom zamýšľané dialogické a vzťahové spoločenstvá – človek a anjel (či krajina a anjel, Cirkev a anjel). Svet (a človek v ňom, por. Gn 1, 26-27) je stvorený na Boží obraz a Boh je spoločenstvo osôb. Celé stvorenie (a všetko v ňom) má teda „spoločenský“ charakter.

Existencia anjelov

Rozprávanie o anjeloch sa tiahne ako červená niť celým Božím zjavením. Napriek tomu, že v starozákonnej dobe hrozilo nebezpečenstvo pokladať anjelov „za ďalších bohov“ (striktný mono-teizmus, por. Dt 6, 4) a v novozákonnej dobe sa ukázalo nebezpečenstvo pokladať anjelov „za ďalších prostredníkov“ medzi Bohom a ľuďmi (jediný Prostredník – Ježiš Kristus, por. 1 Tim 2, 5), Boh predsa chcel, aby sa o anjeloch veľakrát hovorilo. Znamená to, že anjeli majú v dejinách spásy významnú úlohu.

Stvorenie anjelov

Sväté písmo

Ex 20, 11: „Lebo za šesť dní utvoril Pán nebo a zem, more a všetko, čo je v nich.“

Kol 1,16: „V ňom (Kristovi) bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti. Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.“ Priamy výrok o stvorení anjelov.

Postavenie a činnosť anjelov

Gn 24, 40: „Pán, pred ktorého tvárou som kráčaľ, pošle s tebou svojho anjela, aby dal tvojej ceste priaznivý výsledok, aby si môjmu synovi priviedol ženu z mojej čeľade a z môjho rodu.“

Ex 14, 19: „Nato Boží anjel zmenil svoje miesto. Predtým šiel pred izraelskými vojmi a teraz sa odobral za ne.“ Por. Dan 3, 49-50; Jób 1, 6.

Lk 1, 26: „V šiestom mesiaci poslal Boh anjela Gabriela do galilejského mesta, ktoré sa volá Nazaret.“

Hebr 1, 7: „Anjelom zasa hovorí: On robí svojich anjelov vetrami a svojich služobníkov ohnivými plameňmi.“ Por. Zjv 1, 4.

Mt 25, 41: „Odíd'te odo mňa, zlorečení, do večného ohňa, ktorý je pripravený diabľovi a jeho anjelom!“

Mt 4, 11: „Tu ho diabol opustil a prišli anjeli a posluhovali mu.“

Zjv 12, 7-9: „Na nebi sa strhol boj: Michal a jeho anjeli bojovali proti drakovi. Bojoval drak i jeho anjeli, ale neobstáli a už nebolo pre nich miesto v nebi. A veľký drak, ten starý had, ktorý sa volá

diabol a satan, čo zvädzal celý svet, bol zvrhnutý; zvrhnutý bol na zem a s ním boli zvrhnutí jeho anjeli.“ Por. 2 Pt 2, 4.

Svedectvo *Písma* je ohľadom anjelov bohaté a jednomyselné.

Tradícia

Augustín (+430) pri výklade *Knihy Genezis* učil, že anjeli boli stворení hneď na začiatku ako „nebo“ a „svetlo“, por. *Gn* 1, 1-3. Šesť dní stvorovania vyložil tak, že Boh anjelom ukázal (v šiestich obrazoch za sebou) celý vývoj stvorovania sveta. Najskôr ukázal obrazy v ich konečnom stvorenom bytí (cognitio vespertina) – a potom vo večnej idej, t.j. ako boli u Boha (cognitio matutina). Siedmy deň neznamenal odpočinok pre Boha, ale odpočinok anjelov v Bohu, por. *De Genesi ad litteram* 1, 7; 1, 17; 1, 32.

Ignác Antiochijský (+117): „A ja, hoci som v putách a môžem spoznať nebo – môžem opísať miesto anjelov, môžem písať o nebeských kniežatách, o veciach viditeľných i neviditeľných – predsa sa musím ešte veľa učiť“ (*List Trallianom* 5, 2).

Bazil Veľký (+379): „Meno anjelov označuje úlohu, a nie prirodzenosť“ (*Homilia* 34, 8).

Cyryl Jeruzalemský (+386): „Predstavte si v mysli chóry anjelov, Boha Pána všetkých vecí, na tróne, po Jeho pravici jednorodeného Syna a tam prítomného Ducha, Tróny a Panstvá, ktoré mu slúžia i vás všetkých – mužov i ženy – spasených. Nech priletí do vašich uší milá pieseň: Blažení, ktorým bola odpustená neprávosť a ktorých hriechy sú prikryté (por. Ž 32, 1). Anjeli budú spievať v deň vašej spásy, keď vstúpíte ako hviezdy Cirkvi, žiariace na tele i na duši“ (*Catecheses illuminandorum; Introductio* 15). „Je iba jeden Boh, Stvoriteľ duše i tela. Jeden je Stvoriteľ neba i zeme, Stvoriteľ anjelov a archanjelov. On je Stvoriteľom mnohých vecí, ale od vekov jedným Otcom jednorodeného Syna, nášho Pána Ježiša Krista, skrze ktorého stvoril všetky veci viditeľné i neviditeľné“ (*Catecheses illuminandorum* 4, 4).

Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530): „Je jasné, že okolo Boha sa nachádzajú tie bytia (anjeli), ktoré majú na nej (na božskej múdrosti) účasť tým najbohatším spôsobom; majú účasť na božských daroch väčším dielom, ako jednoduché bytia, ako nerozumné živé bytosti a ako my, ľudia, obdarení rozumom“ (*De coelesti hierarchia* IV, 1, 2).

Gregor Veľký (+604): „Jestvovanie anjelov a archanjelov dosvedčuje takmer každá stránka Svätého písma“ (*Homilia* 33).

Otcovia boli jednomyselní v tom, že anjeli existujú a sú stvorení Bohom.

Rozumová úvaha

Anjeli sú duchovné, netelesné a nehmotné bytosti, preto nie sú empiricky (vedecky) skúmateľní. Avšak z odstupňovanej dokonalosti (neživé, živé, telesno-duchovné, duchovné), ktorá sa nachádza v stvorení, možno s veľkou pravdepodobnosťou predpokladať, že existujú aj anjeli – čisto duchovné stvorené bytosti.

Magistérium

Dogma: „Anjeli existujú.“

Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3002; encyklika *Humani generis*, r. 1950; *KKC* 328.

Písmo zvyčajne volá stvorené duchovné bytosti (s bystrým rozumom a slobodnou vôľou) anjelmi, podľa ich služby (anjel znamená posol), a nie podľa ich prirodzenosti. Keď *Písmo* hovorí o ich „rukách“, „krídlach“, „tvári“ atď., ide o symbolickú reč.

Dogma: „Anjeli boli stvorení na slávu Božiu.“

Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3025; *KKC* 319.

Boh z ničoho stvoril dvojaké tvorstvo: duchovné a hmotné – anjelov a svet. Čas, kedy boli anjeli stvorení, nie je zahrnutý v dogme.

Istá náuka: „Anjeli a hmotný svet boli stvorení súčasne.“

Por. *Jób* 38, 7; Tomáš Akvinský (+1274), *Theologická summa* I., 61, 3; *KKC* 332.

Anjeli boli stvorení skôr ako ľudia. „Keď som zem zakladal, kde si vtedy bol..., keď si ranné hviezdy zborom spievali a Boží synovia všetci plesali?“ (*Jób* 38, 4. 7).

Kristus Pán a anjeli

Boh zjavil, že existuje jediný prostredník medzi Bohom a ľuďmi – Kristus Pán a nie anjeli. Por. *1 Tim* 2, 5-7: „Jeden je Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi – človek Kristus Ježiš, ktorý vydal seba samého ako výkupné za všetkých, ako svedectvo v pravom čase. A ja som ustanovený za jeho hlásateľa a apoštola - hovorím pravdu, neklamem -, za učiteľa pohanov vo viere a pravde.“ Por. aj *Hebr* 8, 6; 9, 15; 12, 24: Kristus – Veľkňaz. Pavol Apoštol a iní Bohom povolani majú účasť na jedinom Kristovom prostredníctve.

Podobne aj anjeli, ako povolani ľudia, majú len účasť na Ježišovom prostredníctve. Por. *Gal* 3, 19-20: „Načo je teda zákon? Bol pridaný pre priestupky, kým nepríde potomstvo, ktorému bolo dané prisľúbenie, a bol vyhlásený skrze anjelov rukou prostredníka. Ale niet prostredníka tam, kde ide o jedného; a Boh je jeden.“

Kristus suverénne vládne nad anjelmi. *Ef* 1, 19-21: „Aká nesmierne veľká je jeho moc pre nás veriacich podľa pôsobenia jeho mocnej sily, ktorú dokázal na Kristovi, keď ho vzkriesil z mŕtvych a v nebi posadil po svojej pravici nad každé kniežatstvo, mocnosť, silu a panstvo a nad každé iné meno, ktoré možno vysloviť nielen v tomto veku, ale aj v budúcom.“ Por. *1 Kor* 15, 24; *Rim* 8, 38; *Kol* 2, 10; *Hebr* 1, 5; *1 Pt* 3, 22.

Cyril Jeruzalemský (+386): „Či anjeli, archanjeli, mocnosti, panstvá, či niečo iné zo stvorení spomínaných Apoštolom – všetko podlieha panovaniu Syna. On je Pánom anjelov a ako je napísané v Evanjeliu (*Mt* 4, 11): Vtedy odišiel od neho satan a pristúpili anjeli, aby mu slúžili“ (*Catecheses illuminandorum* 10, 10).

Ján Zlatoústý (+407): „Kde je totiž Kristus, tam sú aj anjeli, kde je Kristus a anjeli, tam je nebo a svetlo jasnejšie od lúčov slnka“ (*Homilia in Mattheum* 48, 7).

Pán však veľkosť anjelov neumenšil. Tým, že anjelov zapojil do svojho prostredníctva v jedinom pláne spásy (por. *Hebr* 1, 14), tým ich mimoriadne povýšil. Tak zmysel anjelov „bol, je a bude“ skoncentrovaný na Krista Pána – on je navždy stredobodom celého sveta anjelov.

Polarizácia prístupov k anjelom – Das Engelwerk

V 20. stor. sa extrémizoval pohľad na anjelov. Agnosticizmus spochybňoval skutočnú existenciu anjelov a viacerí teológovia, žiaľ, neuznávali ich personálny charakter.

Ako protipól k týmto postojom bolo preceňovanie významu anjelov v náboženskom živote. Za týmto preceňovaním stáli najmä aktivity združenia Opus Angelorum (Das Engelwerk). Dielo založila Gabriela Bitterlichová (1896-1978) v r. 1949. Schwálené bolo v Innsbruku r. 1951.

Nakoľko sa v diele začali objavovať skutky nezlučiteľné s katolíckou angelológiou, ktoré (vraj) pochádzali zo zjavení zakladateľky (napr. verejné používanie mien anjelov zo zjavení, zasväcovanie sa anjelom, prijímanie Eucharistie s anjelom, menenie a dopĺňanie liturgických textov), Kongregácia pre náuku viery viackrát (24.9.1983, 6.6.1992) upozornila dielo, aby sa vernejšie pridržiavalo náuky Katolíckej cirkvi.

Prirodzenosť anjelov

Spoznávanie prirodzenosti anjelov prešlo postupným vývojom. Anjeli totiž neboli samostatným predmetom Božieho zjavenia. Anjeli mali vlastné miesto len v neskoršej židovskej apokalyptickej literatúre, ktorá však nebola inšpirovaná.

Sväté písmo

Anjeli ako ľudia

Gn 18, 1-2: „A znova sa mu zjavil Pán pri terebintoch Mamreho, keď za najväčšej horúčavy dňa sedel pri vchode do stanu. Keď zdvihol oči, videl neďaleko seba stáť troch mužov.“

Joz 5, 13: „Keď bol raz Jozue pred Jerichom, pozdvihol zrak a videl pred sebou stáť muža, ktorý držal v ruke vytasený meč!“ Por. *Jób* 4, 17-18; *Lk* 1, 26n.

Anjeli ako duchovia

Dan 3, 86: „Dobrorečte Pánovi, duchovia a duše spravodlivých, chváľte a vyvyšujte ho naveky!“

Ez 2, 2: „A kým ku mne hovoril, vstúpil do mňa duch, postavil ma na nohy a počul som toho, čo ku mne hovoril.“ Por. *Ez* 1, 19-21; *Iz* 6, 6; *Tob* 12, 19-22.

Mk 12, 25: „Keď ľudia vstanú z mŕtvych, už sa ani neženia, ani nevydávajú, ale sú ako anjeli v nebi.“ Por. *Ef* 6, 12; *Hebr* 1, 14; *Mt* 8, 16.

Symboly anjelov

Ž 51, 9: „Pokrop ma yzopom a zasa budem čistý; umy ma a budem belší ako sneh.“

Mt 28, 2-3: „Pánov anjel, pristúpil, odvalil kameň a sadol si naň. Jeho zjav bol ako blesk a jeho odev biely ako sneh.“ Por. *Mk* 16, 5; *Jn* 20, 11; *Sir* 43, 14. 20; *Dan* 10, 5-6.

Ex 3, 2: „Tu sa mu zjavil Boží anjel v ohnivom plameni z trňového kríka.“ Por. *Ex* 13, 21; 14, 19.

Ž 104, 4: „Vetry sú tvojimi poslami, ohnivé plamene tvojimi služobníkmi.“

Dnes už nie je exegetickou ťažkosťou vysvetliť dva verše *Júdovho listu* (verš 6. a 7. – „takisto smilnili“), ktoré starovekých exegetov privádzali k myšlienke, že aj anjeli mali telá. Cieľom krátkeho *Júdovho listu* je výstraha, aby sa pohanokresťania chránili pred falošnými učiteľmi.

Tradícia

Veľká časť spisovateľov a otcov – Justín (+165), Atenagoras (+ po r. 177), Irenej (+202), Klement Alexandrijský (+215), Tertulián (+c.224), Cyprián (+258), Ambróz (+397), spočiatku aj Augustín (+430) – nepochopia správne niektoré citáty z *Písma* (napr. *Ž* 104, 4; *Gn* 6, 2) a pod vplyvom stoických aj platonických názorov učila, že anjeli majú éterické alebo plamenné telo. Iní spisovatelia a otcovia – napr. Euzébius Cézarejský (+ pred 341), Gregor Naziánsky (+390), Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530), Gregor Veľký (+604), Ján Damaský (+749) – však učili, že anjeli sú čisti duchovia – netelesné bytosti. Môžu však, ak chcú (!), vziať na seba zdanlivé telo.

Augustín (+430): „Anjel je názov služby, nie prirodzenosti. Ak sa pýtaš na meno tejto prirodzenosti, je to duch; ak sa pýtaš na službu, je to anjel: podľa toho, čím je, je duch; podľa toho, čo koná, je anjel“ (*Enarratio in Psalmum* 103, 1, 15).

Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530): „(Nebeské bytia) boli uznané za hodné volať sa anjeli – poslovia omnoho viac ako všetky ostatné bytia, pretože jednak predovšetkým v nich sa prejavuje božie osvietenie a tiež preto, že práve prostredníctvom nich sú nám odovzdávané zjavenia, ktoré presahujú naše schopnosti“ (*De coelesti hierarchia* IV, 1, 2).

Gregor Veľký (+604): „Anjel je len duch, kým človek je duch a telo“ (*Moralia* IV, 3, 8).

Niektorí učenci si ešte aj v 16. stor. mysleli, že anjeli majú nejaké subtilné telá.

Rozumová úvaha

Filozofi mali ťažkosti s prirodzenosťou anjelov, lebo všetky im známe stvorenia sa skladali z matérie a formy. Tomáš Akvinský (+1274) vyriešil problém: „Anjeli sú čisto duchovné podstaty, ako formy bez matérie“ (*Theologická summa* I., 50, 1-2).

Podľa klasickej definície Boetia (+524) je osoba individuálna substancia rozumovej prirodzenosti. V období scholastiky došlo k prehĺbeniu tejto definície v dvoch smeroch. Jeden smer viac

zdôrazňoval substanciu – „stát' v sebe“ a druhý viac zdôrazňoval reláciu – „byť vo vzťahu“ (Martin Bošanský).

Magistérium

Dogma: „Anjeli sú čisto duchovné stvorenia.“

Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3002; *KKC* 330.

Anjeli majú duchovnú prirodzenosť, t.j. nemajú ani ľudské ani iné hmotné telo. Preto nemajú žiadne pozemské rozmery. Anjeli však nie sú nesmierni ani všadeprítomní (ako Boh).

Dogma: „Anjeli sú osobné bytosti.“

Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; Pius XII. (1939-1958), encyklika *Humani generis*, r. 1950, *DH* 3891; *KKC* 330.

Anjeli, ktorých zjavuje *Písmo*, sú osobami, pretože majú vlastné poznanie i vôľu a sú začlenené do medziosobných vzťahov – k Bohu a k ľuďom. Tak spĺňajú definíciu osoby: osoba je individuálna substancija rozumovej prirodzenosti. Neobstojí pohľad Carla Gustáva Junga (+1961), že anjel je psychologický fenomén v človeku (Paola Giovetti), alebo náuka Antona Szandora LaVey (+1997), že anjel je len historický a literárny symbol pozemských (profánnych) hodnôt.

Magistérium nezaujalo stanovisko k filozofickej otázke matérie a formy anjelov. Anjeli podľa svojej podstaty sú bytosti celkom nehmotné a fyzicky jednoduché. Každý anjel je kompletná, jedinečná, rozumná a svojprávná podstata, tzn. je osobná bytosť.

Biblické symboly anjelov

Keďže anjeli sú neviditeľní duchovia, z pedagogických dôvodov sa opisujú v symboloch.

Sneh

Belosť, bieloba, lesk a krása snehu – je vo *Svätom písme* obraz čistoty (bezhriešnosti, bezúhonnosti) a svätosti. Sneh je jeden z najpôvabnejších biblických symbolov anjelov. Anjeli bývajú takmer vždy – vo svojich zjaveniach – zahalení do žiarivo bielych šiat, por. *Mt* 28, 3; *Mk* 16, 5; *Jn* 20, 11; *Dan* 10, 5-6. Bazil Veľký (+379): „Bielym rúchom sa však vyjadruje radosť a povznesenie mysle“ (*Homilia* 29, 9).

Dobří anjeli sú svätí. Oni si, pomocou Božej milosti, zaslúžili nebo – vidieť Boha.

Vietor

Obraz vetra (*Ž* 104, 4; *Ez* 1, 4) symbolizuje podobnosť anjelov s Bohom. Vietor predstavuje Božiu činnosť – pohyb a život, vďaka svojmu plynulému a slobodnému napredovaniu. Vietor predstavuje aj Božiu tajomnosť – je nepoznaný a neviditeľný; nebadáť jeho pôvod a koniec jeho pohybu (por. Pseudo Dionýz Areopagita, *De coelesti hierarchia* XV, 6).

Slovom „stály vietor“ sa v meteorológii označuje také prúdenie vzduchu, ktoré vane stále jedným smerom. Znamená to, že anjeli sú takí, ktorí trpezlivo, vytrvalo a neškodne vnukajú ľuďom úctivú bázeň voči Bohu – vznešený dar Ducha Svätého.

Oheň

Obraz ohňa má prednostné miesto spomedzi všetkých symbolov prírody, ktoré možno aplikovať na Boha a na jeho anjelov. Oheň totiž – ak je to možné takto povedať – obsahuje mnoho viditeľných znázornení božských vlastností (por. Pseudo Dionýz Areopagita, *De coelesti hierarchia* XV, 2). Vo všeobecnosti oheň symbolizuje: - svetlo (dokonalé Božie poznanie); - teplo (milosrdnú Božiu lásku); - silu (Božiu všemohúcnosť).

Dobří anjeli – vďaka svojej duchovnej prirodzenosti, no najmä vďaka „blízkosti“ s Bohom – participujú, majú akýsi podiel na týchto božských vlastnostiach.

Angelofánia – zjavovanie anjelov

Angelofánia, z gr. *fainein* – ukázať sa, je v *Starom zákone* i v *Novom zákone* opísaná ako objektívna skutočnosť. Každá angelofánia (dobrého anjela) je z Božieho rozhodnutia, (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* I., 89, 8, 2). Angelofánia je na začiatku vždy spojená s prekvapením a zľaknutím. Angelofánia dobrého anjela postupne prerastie v neobyčajnú radosť, avšak angelofánia diabla prerastie v zdesenie (por. *Theologická summa* III., 30, 3, 3).

Starovekí učenci sa domnievali, že anjeli mali buď zdanlivé alebo éterické telá, a tak sa aj zjavovali. Novovekí teológovia sú presvedčení, že anjeli nemajú žiadne telo. Pri angelofánii si anjeli vezmú vhodnú ľudskú podobu, aby nevystrašili tých, ktorým sa ukazujú (Paul O'Sullivan), alebo len duchovne pôsobia na zmysly ľudí, tzv. vnútorná vízia.

Magistérium dodnes nerozhodlo, či je angelofánia spôsobená prepožičaným materiálnym telom alebo vnútornou víziou.

Anjelská a ľudská prirodzenosť

Takmer do konca 20. stor. platilo, že anjeli – vďaka duchovnej prirodzenosti – prevyšujú ľudí. Tvrdenie vychádzalo zo známej stupňovitej dokonalosti stvorení. Na najnižšom stupni dokonalosti boli neživé stvorenia. Vyššie boli živé tvory. Nad nimi boli telesno-duchovné bytosti (ľudia) a najvyššie stáli duchovné bytosti (anjeli).

V stave nevinnosti by bol človek vždy podriadený anjelovi, ale znovuzrodený – vykúpený človek, ktorý je intímny spôsobom spojený s Ježišom v Eucharistii –, zaujíma v nebi vyššie miesto ako nebeskí duchovia. A čím častejšie ľudia pristupujú k prijímaniu, tým väčšia bude ich sláva v nebi (Peter Julián Eymard, +1868).

Teológovia po Druhom vatikánskom koncile, dôslednejšie aplikujúc význam vtelenia Božieho Syna – čiže prijatie a povýšenie ľudskej prirodzenosti do hypostatickej únie –, začali učiť, že anjeli už neprevyšujú ľudí. Naopak. Po vtelení Ježiša Krista je ľudská prirodzenosť teologicky vyššie a viac ako anjelská prirodzenosť. Ľudské telo, „matéria“, napomáha človeku k ešte hlbšej účasti na živote Najsvätejšej Trojice (Romuald Niparko).

Osobné vlastnosti anjelov

Anjeli svojou dokonalosťou, ktorá sa prejavuje jasom ich slávy (por. *Dan* 10, 9-12; *Ez* 10, 17; *Iz* 6, 2; *Lk* 2, 9; *Sk* 6, 15), prevyšujú všetky viditeľné stvorenia. Prirodzené vlastnosti anjelov, ako osôb, sú tri (por. *KKC* 330): - nesmrteľnosť; - dokonalé prirodzené poznanie; - vynikajúca slobodná vôľa a s tým súvisiaca moc.

Nesmrteľnosť anjelov

Pretože anjeli sú čisto duchovné stvorenia – sú nesmrteľní. Zjavuje to *Písmo*.

Lk 20, 36: „Už ani umrieť nemôžu, lebo sú ako anjeli a sú Božími synmi, pretože sú synmi vzkriesenia.“

Mt 18, 10: „Ich anjeli v nebi ustavične hľadajú na tvár môjho Otca.“

Mt 25, 41: „Vzdialte sa odo mňa, zlodečenie, do večného ohňa, ktorý je pripravený diablovej a jeho anjelom.“

2 Kor 4, 18: „Viditeľné je do času, ale neviditeľné je naveky.“

Starovekí otcovia sa pýtali, či nesmrteľnosť anjelov je Boží dar, alebo vlastnosť ich prirodzenosti. Nesmrteľnosť anjelov je nutný dôsledok ich duchovnej prirodzenosti. Anjeli sú svojou prirodzenosťou nesmrteľní, lebo sú nehmotní a nepozostávajú z fyzických častok.

Podľa Tomáša Akvinského (+1274) anjeli dostali nesmrteľný život, nakoľko sú jednoduché podstaty. Vo svojej existencii nepodliehajú skaze, veď zničí sa a zomrie iba to, čo sa skladá z matérie a formy, lebo keď sa tieto dva elementy oddelia alebo jeden chýba, nastáva smrť (por. *Theologická summa* I., 50, 5). Zánik nebeských duchov by bol možný iba vtedy, keby ich chcel Boh zničiť svojou zničujúcou vôľou.

Poznanie anjelov

Anjeli majú veľmi dokonalé prirodzené (anjelské) poznanie umocnené svetlom slávy.

2 Sam 14, 20: „Je taký múdry, ako je múdry Boží anjel, a vie všetko, čo je na zemi.“

Sk 1, 10-11: „A kým uprene hľadeli k nebu, ako odchádza, zastali pri nich dvaja muži v bielom odeve a povedali: Mužovia galilejskí, čo stojíte a hľadáte do neba? Tento Ježiš, ktorý bol od vás vzatý do neba, príde tak, ako ste ho videli do neba odchádzať.“

Ž 8, 6: „Stvoril si ho (človeka) len o niečo menšieho od anjelov, slávou a cťou si ho ovenčil.“

Písmo učí o veľkej anjelskej múdrosti aj tak, že poukazuje na ich žiarivé svetlo, ktoré je symbolom božskej múdrosti.

Ez 1, 13-14: „A podoba bytostí: ich zjav bol ako žeravé uhlie ohňa, ako čosi, čo sa podobalo fakiám, a toto prechádzalo pomedzi bytostí, oheň však mal žiaru a z ohňa vychádzal blesk. Bytosti chodili sem i tam, podobne žiariacemu blesku.“

Mt 28, 2-3: „Z neba zostúpil Pánov anjel, pristúpil, odvalil kameň a sadol si naň. Jeho zjav bol ako blesk a jeho odev biely ako sneh.“

Augustín (+430) učil, že anjeli nepoznávajú stvorené veci zmyslami, ako ľudia, ale dokonalejšie – svojím svetlom v Božom Slove: „Spoznali v samom Božom Slove, v ktorom sú večné dôvody všetkých vecí, aj tých, čo sú stvorené v čase... Potom to spoznali v samom stvorení, ktoré videli akoby dolu sa dívajúc“ (*De Genesi ad litteram* 4, 41).

Gregor Veľký (+604): „Boh hovorí k svätým anjelom a odhaľuje ich srdciam jeho neviditeľné tajomstvá a čokoľvek majú vykonať, aj samotné radosti z kontemplácie, stávajú sa akoby rozkazmi“ (*Moralia* II, 42).

Anjeli majú veľkú inteligenciu a rozum – majú akoby účasť na božskej vševediacnosti a vedia o všetkom, „čo sa na zemi udeje“. Ich poznanie je oveľa dokonalejšie, ako u ľudí. Spôsobuje to jas ich slávy (por. *Dan* 10, 9-12). Vo „svetle slávy“ už „vidia“ a „poznávajú“ Boha. Anjeli na počiatku, len vo svojej prirodzenosti Boha nevideli, lebo nijaký tvor na to nemá schopnosť. Keď však obstáli v skúške, potom dostali schopnosť – svetlo slávy, a odvtedy už „vidia“ Boha.

Anjeli teda všetko poznávajú dvoma cestami: - cez Slovo (tzv. ranné poznanie; v Bohu ako plán); - cez podobu vecí (tzv. večerné poznanie; v uskutočnení), por. *Theologická summa* I., 58, 6, 7; I, 57, 5. Pri poznávaní skutočností anjelom neprekáža miestna vzdialenosť, por. *Theologická summa* I., 55, 2; I, 57, 3; prekáža im však časová vzdialenosť – čiže budúcnosť, por. *Theologická summa* I., 57, 3; I, 89, 7. Anjeli totiž nemôžu budúcnosť spoznávať v sebe (ako Boh), môžu ju spoznávať a spoznávajú ju logicky – z príčinnosti vecí.

Podľa teológov je inteligencia anjelov, na rozdiel od ľudskej, zameraná na nemateriálne veci a nemajú potrebu činného intelektu (*intelletto agente*), keďže veci poznávajú nie prostredníctvom abstrakcie samotných vecí, ale priamym vnuknutím Božím. Ďalším príkladom veľkosti ich poznania je mnohorakosť a nadľudskosť činností, ktoré nebeskí duchovia vykonávajú ako službu.

Hoci je anjelské poznanie veľmi veľké, predsa je obmedzené. Anjelské poznanie dejín spásy asi nie omnoho väčšie od toho, čo oni (anjeli) odovzdávajú prorokom. Anjeli totiž nepoznajú nadprirodzené Božie tajomstvá, pokiaľ im ich Boh nezjaví (por. *Ef* 3, 9; *I Kor* 2, 11; *Sk* 1, 10-11).

Anjeli nevidia do ľudského srdca (do mysle človeka), ak to človek nejako neprezradí (por. *I Kr* 8, 39). Anjeli tiež nedokážu s istotou predvídať slobodné budúce skutky (por. *Iz* 46, 9n), či iné náhodné veci a ani nevedia, kedy bude koniec sveta (por. *Mt* 24, 36; *Mk* 13, 32).

Slobodná vôľa a moc anjelov

Anjeli majú silnú a nemennú slobodnú vôľu a z nej vyplývajúcu veľkú moc.

Niektorí anjeli zhrešili (2 Pt 2, 4), čo dokazuje, že zneužili vnútornú morálnu slobodu. Anjel sa už prvým rozhodnutím svojej vôle nezmeniteľne pridrža buď dobra alebo zla (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* I., 64, 2).

Slobodná vôľa anjela je primeraná jeho veľkému poznaniu. Vôľa anjela je oveľa silnejšia ako vôľa človeka, preto anjeli majú neporovnateľne väčšiu moc ako ľudia.

2 Pt 10, 11: „Bezočiví opovážlivci, neboja sa rúhať duchovným bytostiam, kým ani anjeli, hoci sú väčší čo do sily a moci, nevynášajú proti nim rúhavý výrok pred Pánom.“ Por. 2 Kr 19, 35.

Mt 28, 2-3: „Vtom nastalo veľké zemetrasenie, lebo z neba zostúpil Pánov anjel, pristúpil, odvalil kameň a sadol si naň. Jeho zjav bol ako blesk a jeho odev biely ako sneh.“

Zjv 14, 18: „Od oltára zasa vyšiel anjel, ktorý má moc nad ohňom.“ Por. Dan 3, 47-50.

Zjv 16, 4-5: „Tretí vylial svoju čašu na rieky a pramene vôd: a zmenili sa na krv. Potom som počul anjela vôd volať.“ Por. Ex 17, 1n.

Kresťanstvo nahradilo starodávne chápanie kozmu „uzatvoreného do seba“, novým pohľadom. Vesmír „je otvorený“ slobodným činom anjelov a ľudí. Tomáš Akvinský tvrdil, že anjeli priamo panujú nad nižšími prirodzenosťami, por. *Theologická summa* I., 110, 1, 2. Anjeli môžu do istej miery ovplyvňovať aj hmotu (Pavol Kandra), por. *Kniha proroka Daniela, Kniha Jób, Kniha Tobiasa, Sk* 12, 7-10. Poznatky nukleárnej fyziky umožňujú vstúpiť do sveta, ktorý je stále ten materiálny, ale v ktorom matéria – pre svoju neurčitú v porovnaní s bežnými mierami – prichádza do vzťahu súčinnosti s neviditeľnosťou anjelských pohnútok (Georg Huber).

Anjeli môžu medzi sebou komunikovať. Ak anjel chce dať informáciu inému, ten to už vie.

Anjeli môžu zasahovať do poriadku ľudí iba z Božieho dovolenia. Vplyv anjelov na ľudí nie je priamy. Anjeli môžu pôsobiť na ľudské zmysly a myšlienky iba nepriamo. Keby mohli pôsobiť priamo, tak by už človek neniesol zodpovednosť za svoje skutky. Konečné rozhodnutie musí urobiť človek. Slobodná ľudská vôľa môže – na vplyv dobrého, či zlého anjela – odpovedať kladne alebo záporne.

Anjeli nemôžu nič urobiť „len“ zo svojej vôle, lebo nie sú všemohúci. Tiež nemajú moc nič stvoriť, čiže vytvoriť niečo z ničoho.

Anjeli nemôžu robiť zázraky (Božie znamenia) sami, bez Božieho poverenia, lebo to nie je v prirodzenosti anjelov (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* I., 110, 4).

Anjeli a časopriestor

Anjeli ako čisto duchovné stvorenia nepodliehajú časopriestoru. Lebo čas a priestor sú chápané ako vlastnosti hmoty.

Tertulián (+c.224) učil: „Každý duch – teda aj anjeli aj démoni – je ako vták. V okamihu je všade. Celý svet je pre neho jedným miestom“ (*Apologeticum* 22).

Anjeli nemajú žiadne pozemské rozmery ani priestorovosť, avšak nie sú nesmierni ani všadeprítomní. Tomáš Akvinský (+1274) učil: „Anjel je prítomný v tom priestore, kde účinkuje. Podobne ako duša v tele“ (por. *Theologická summa* I., 52, 1). Anjeli sa premiestňujú mocou vôle, tak ako ich myšlienka – kde chcú byť, tam sú. Anjeli sú teda lokalizovaní v mieste svojho účinkovania. Môžu mať anjeli bilokáciu? *Písmo* o tom nehovorí. Teológovia odpovedajú rôzne.

Anjeli, pretože sú nesmrteľní, sú večití. Boli stvorení, ich existencia mala začiatok, ale nebude mať koniec. Večitosť je vlastná ich anjelskej prirodzenosti.

Povýšenie anjelov do stavu svätosti

Sväté písmo

Dt 32, 4: „Skalou je: dokonalé je jeho dielo, lebo všetky jeho cesty sú spravodlivé.“

Ez 28, 14-15: „Bol si cherubom, pomazaným ochrancom; dal som ťa na svätý Boží vrch, prechádzal si sa pomedzi ohnivé kamene. Bezchybný si bol na svojich cestách odo dňa, čo si bol stvorený, až kým sa nenašla na tebe vina.“ Exegéza: kráľ Týru predstavuje Lucifera.

Kol 1, 16: „Lebo v ňom (Kristovi) bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti. Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.“ Por. *Jn 1, 3.*

Ž 89, 6-7: „Tvoje zázraky, Pane, oslavujú nebesia a tvoju vernosť spoločenstvo svätých. Lebo kto nad oblakmi je roveň Pánovi? Kto sa z Božích synov podobá Pánovi?“ Por. *Ž 29, 1; Jób 1, 6; 38, 7.* Exegéza: Katolícka cirkev za zázrak považuje iba takú nevysvetliteľnú udalosť, ktorá na základe okolností, za ktorých sa udiala (a ktoré sú prísne preskúmané), vykazuje znak Božieho znamenia – to znamená znak potvrdenia, ktorý bol daný človeku; alebo znak odpovede na jeho prosbu (Raniero Cantalamessa).

Dan 4, 10: „Videl som vo videní, ktoré mi na mojom lôžku prešlo mysl'ou, hľa, strážca a svätec zostúpil z neba.“

1 Tim 5, 21: „Zaprisahávam ťa pred Bohom a Kristom Ježišom a pred vyvolenými anjelmi, aby si toto zachovával bez predpojatosti a nerobil nič, čím by si sa prikláňal k niektorej strane.“

Jn 8, 44: „(Diabol) bol vrah od počiatku a nezotrval v pravde, lebo v ňom pravdy niet.“

2 Kor 11, 14: „A nečudo, veď sám satan sa tvári ako anjel svetla.“

Tradícia

Na základe celého „stvorenia v Kristovi“ a vzhľadom na vznešené výroky o anjeloch otcovia učili, že všetci anjeli boli pri stvorení povýšení do stavu milosti, do stavu svätosti. Bazil Veľký (+379) učil o pozdvihnutí anjelov k nadprirodzenému životu pomocou Ezechielovho videnia (*Ez 28, 12-19*), por. *Homília 34, 7*. Podobne učil aj Gregor Naziánsky (+390).

Augustín (+430): „Všetci anjeli bez výnimky boli vybavení habituálnou (posväcujúcou) milosťou na to, aby boli dobrí a stále boli podporovaní aktuálnou (pomáhajúcou) milosťou, aby dobrými mohli zostať“ (*De civitate Dei XII, 9, 2*).

Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530): „(Serafíni, najvyššie postavení anjeli) sú naplnení jedinečným a vznešeným zbožštením“ (*De coelesti hierarchia VI, 2*).

Ján Damaský (+750): „Skrze Logos boli všetci anjeli stvorení a zdokonalení Duchom Svätým vo svätosti; stali sa účastnými milosti a osvietenia ako to zodpovedá ich hodnosti a postaveniu“ (*De fide orthodoxa 2, 3*).

Rozumová úvaha

Posväcujúca milosť nepatrí k žiadnej stvorenej prirodzenosti – ani ľudskej ani anjelskej. Aj ľudia aj anjeli museli svätosť dostať od Boha.

Kedy dostali anjeli posväcujúcu milosť? Hneď pri stvorení alebo až neskôr? V stredoveku sa vykryštalizovali dve mienky: dominikánska a františkánska. Dominikáni tvrdili, že anjeli boli stvorení v stave posväcujúcej milosti (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa I., 62, 3*). Františkáni učili, že anjeli boli stvorení bez milosti a že (dobrí anjeli) sa s pomocou pomáhajúcej milosti pripravili na prijatie posväcujúcej milosti.

Filozoficky možno uvažovať takto: „Keďže ľudia sú nižšej prirodzenosti ako anjeli a ľudia dostali svätosť pri stvorení, z toho vyplýva, že aj anjeli dostali svätosť pri stvorení a nie až neskôr.“

Magistérium

Istá náuka: „Boh určil anjelom nadprirodzený cieľ (bezprostredné videnie Boha) a k dosiahnutiu tohto cieľa im dal posväcujúcu milosť.“

Por. *Ez 28, 14-15; Kol 1, 16; KKC 331, 335; enc. Cirkev žije z Eucharistie 19.*

Anjeli dostali svätosť s tým zámerom, aby si – spolupracujúc s Božou milosťou – zaslúžili nebeskú blaženosť.

Istá náuka: „Dobří anjeli si zaslúžili videnie Boha (nebeskú blaženosť).“

Por. *Mt* 18, 10; *Zjv* 3, 21; *KKC* 350, 385.

Dobří anjeli obstáli v skúške a naveky vidia Boha z tváre do tváre. Teologicky ide o prijatie (naplnenie) milosti Boha – Vykupiteľa, čiže o spásu. Blažené videnie Boha nepatrí žiadnej stvorenej prirodzenosti. Blažené videnie Boha je najvyšším cieľom stvorených rozumných bytostí.

Vôľa anjelov je taká silná a nemeniteľná, že stačilo jedno jediné rozhodnutie anjelov naveky – dobří anjeli hneď dosiahli nebeskú blaženosť a zlí anjeli hneď upadli do zatratenia a nemôžu sa nijako napraviť (Boh rešpektuje ich zlovoľné rozhodnutie).

Istá náuka: „Zlí anjeli stratili možnosť videnia Boha a už nikdy nebudú spasení.“

Por. *Mt* 25, 41; *I Jn* 3, 8; *Zjv* 20, 10; Carhradská synoda, r. 543, *DH* 411; *KKC* 392, 414.

Zlí anjeli (diabli) ťažko zhršili a rozišli sa s Bohom (dogma; por. Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; Synoda v Brage, r. 563, *DH* 457; *KKC* 391-393). Slobodne odvrhli Kristovo vykúpenie, stratili podarovanú posväcujúcu milosť a už nikdy nebudú spasení. Origenes (+253) učil mylne o apokatastáze (všeobecnom návrate k Bohu – vraj aj diabli prídu raz do neba). Apokatastázu odsúdila Carhradská synoda.

Všeobecnosť počiatočného posvätenia anjelov

Z Božej spravodlivosti (por. *Ex* 10, 27; *Dt* 32, 4; *Jn* 17, 25) sa žiada: - aby všetci anjeli (aj tí, ktorí sa neskôr stali zlými) dostali na začiatku posväcujúcu milosť a nielen nejaká ich časť (*Kol* 1, 16); - aby všetci boli v nadprirodzenom poriadku povolani k videniu Boha.

Všetci anjeli a všetci ľudia mali teda spoločné prvotné povolanie – k priateľstvu s Bohom.

Anjelský stav (stupeň) nebeskej blaženosti

Stupeň anjelskej blaženosti sa už nezvyšuje. Anjeli už (hneď po skúške) dostali najvyšší stupeň blaženosti, aký mohla ich anjelská prirodzenosť obsiahnuť.

Hoci dobří anjeli stále konajú nadprirodzené dobro, už za to nezískavajú zásluhy (v teologickom zmysle slova), lebo zasluhovať možno len „v stave cesty“, čiže počas skúšky (por. *Theologická summa* I., 62, 9), a nie v stave blaženého videnia.

Pravdou je, že anjelom sa zväčšuje miera radosti až dokonca sveta – keď vidia nových a nových spasených (ľudí) – ale toto nezvyšuje ich absolútny stupeň blaženosti, ktorý už majú.

Anjelská krása

Konanie dobra sprevádza – ako odmena – duchovná radosť a mravná krása, por. *KKC* 2500. Dobří anjeli, pre svoju vernú lásku k dobru (Dobru) a pravde (Pravde) sú veľmi krásni.

„(Múdrost') je krajšia než slnko a prevyšuje všetky súhvezdia. V porovnaní so svetlom žiari jasnejšie, lebo za ním nasleduje noc, ale proti múdrosti zloba nič nezmože“ (*Múd* 7, 29-30). Por. aj *Múd* 7, 25-26. „Zamiloval som sa do jej krásy“ (*Múd* 8, 2).

Anjeli vždy, keď sa zjavia ľuďom odzrkadľujú – vďaka svätosti a svetlu slávy – Božiu nádehu. Anjeli zväčša dávajú najavo svoju nebeskú identitu spoločným znakom – žiarivým svetlom, por. *Gn* 3, 24; *Ex* 3, 2; *2 Mach* 3, 25; *Ez* 1, 13-14; *Mt* 28, 2-3; *Sk* 12, 7.

Z pedagogických dôvodov zjavenie opisuje anjelov pomocou symbolických obrazov. Hlavné sú sneh, vietor a oheň.

Ježiš Kristus – Vykupiteľ celého stvorenia

Ježiš Kristus vykúpil svet dvojjediným úkonom: zástupným zadosťučinením a zásluhami (*Ef* 2, 4-9; *Kol* 1, 20). Spasiteľ urobil Bohu zadosť (za hriešnikov) a zaslúžil (pre všetkých a pre všetko) Božiu milosť. Urobiť zadosť, znamená uspokojiť nejakú požiadavku. Ak zadosťučinenie nedáva samotný vinník, ale niekto iný, ide o zástupné zadosťučinenie. Zásluha, v pozitívnom zmysle slova, je nárok na odmenu. Zadosťučinenie a zásluha sa však od seba vecne neodlišujú, lebo tým istým dobrým skutkom možno aj zadosťučiniť aj zasluhovať.

Vnútorňá dokonalosť Kristovho vykúpenia

Vnútorňá dokonalosť (kvalita) vykúpenia je nekonečná cena a plnohodnotnosť Kristovho vykúpenia (*Ef* 1, 7-8; *Tim* 2, 6), por. Klement VI. (1342-1352), bula *Unigenitus Dei Filius*, r. 1343, *DH* 1025. Vnútorňý dôvod plnej hodnoty Kristovho vykúpenia spočíva v hypostatickej únii (druhá božská osoba prijala k večnej božskej prirodzenosti aj večitú ľudskú prirodzenosť). Kristus vykúpil svet úkonmi ľudskej prirodzenosti, ktoré však majú sami v sebe nekonečnú vnútorňú hodnotu, nakoľko sú úkonmi druhej božskej osoby.

Vonkajšia dokonalosť Kristovho vykúpenia

Vonkajšia dokonalosť vykúpenia predstavuje kvantitu – to, čo Kristus vykúpil. Podľa klasickej teológie Kristus Pán vykúpil:

1. všetkých ľudí;
2. dobrých anjelov;
3. ľudskú prirodzenosť Ježiša Krista;
4. kozmos, hmotu celého vesmíru.

Vykúpenie dobrých anjelov

Sväté písmo

Písmo hovorí o vykúpení anjelov nepriamo.

Kol 1, 16: „Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.“

Kol 1, 20: „Skrze neho zmieril všetko so sebou, keď pre jeho krv na križi priniesol pokoj všetkému, čo je na zemi aj čo je na nebi.“

Ef 1, 10: „(Boh Otec si predsavzal) zjednotiť v Kristovi ako v hlave všetko, čo je na nebi aj čo je na zemi.“

Tradícia

Irenej (+202): „On, ako večný kráľ, všetko v sebe zjednocuje!“ (*Adversus haereses* III, 21, 9).

Bludná náuka Origena (+251) – apokatastazis, že všetko, aj všetci zatratení, sa raz prinavrátia k Bohu – hovorila aj o spáse diablov. Carihradská synoda r. 543 túto myšlienku odsúdila ako heretickú, por. *DH* 411.

Scotisti (Ján Duns Scot +1308, františkánska škola) učili, že všetky milosti sú milosti Krista – Hlavy, tak aj milosť oslávených anjelov je Kristova milosť.

Rozumová úvaha

O vykúpení anjelov treba hovoriť v širšom zmysle slova. Základom tohto uvažovania je fakt, že Boh má nekonečne vyššiu prirodzenosť, ako majú anjeli. Aby anjeli mohli mať účasť na večnej božskej blaženosti, museli byť do tohto vyššieho stavu povýšení.

Prázdno, ktoré ostalo po padlých anjeloch, bolo zaplnené nekonečným bohatstvom Krista – Hlavy (por. *Ef* 1, 10), ktorý z jednej strany nahradil urážku hriechu padlých anjelov a z druhej strany vytvoril ľuďom uprázdnené miesta (Matthias Joseph Scheeben, +1888).

Magistérium

Istá náuka: „Kristovo vykúpenie sa nevzťahuje na padlých anjelov.“

Por. *Kol* 1, 16. 20; Carhradská synoda, r. 543, *DH* 411.

Anjeli totiž nie sú Kristom vykúpení tak, ako ľudia – po hriechu: „Ved' Boh neušetril ani anjelov, keď zhrešili, ale zvrhol ich do tmavých priepastí podsvetia a dal ich strážiť až do súdu“ (2 *Pt* 2, 4). Dôvodom tohto definitívneho, neodvolateľného odsúdenia je, že anjeli všetko poznávajú intuitívne (nie na základe úsudku ako ľudia), a keď sa raz rozhodnú pre dobro alebo pre zlo, žiaden podnet ich už nemôže podnietiť k tomu, aby zmenili svoj postoj, takže, keď spáchajú hriech, tvrdošijne v ňom zotrávajú (por. *Hebr* 2, 16).

Teda: padlí anjeli nemôžu byť vykúpení pre vlastné „zatvrdenie sa v zlom“, pre neodvolateľnú povahu ich voľby.

Istá náuka: „Kristovo vykúpenie sa vzťahuje na oslávených anjelov.“

Por. *Ef* 1, 10.

Ide o milosť Boha – Vykupiteľa, vďaka ktorej anjeli obstáli v skúške a vidia Boha z tváre do tváre.

Skúška anjelov a pád zlých anjelov

V *Starom zákone* sa pôvodne anjelom pripisovali bez rozoznávania dobré i zlé skutky a úlohy, por. *Ex* 23, 20; *Ž* 78, 49. Po exile (nepriamy vplyv mezopotámskeho dualizmu) sa už anjeli začali deliť podľa morálnosti úlohy, por. *Zach* 3, 1n; *Kniha Tobiaš*. V *Novom zákone* Ježiš robí už jasný rozdiel medzi dvoma svetmi anjelov. Dobrí anjeli mu posluhujú, nad zlými víťazí.

Sväté písmo

Iz 14, 12: „Ako si padla z neba, žiarivá zornička! Zrazený si k zemi, čo si vládol nad národmi.“

Exegéza: Spočiatku sa meno „žiarivá zornička“ vzťahovalo na mestských kráľov Týru a Sidonu, ktorí vzdorovali pravému Bohu. Neskôr tradícia preniesla meno Zornička – Lucifer na hlavného diabla. Por. *Ez* 28, 12-19; *Múd* 2, 24.

2 *Tim* 2, 5: „Kto závodí, nedostane veniec, ak nezávodí podľa pravidiel.“

2 *Pt* 2, 4: „Ved' Boh neušetril ani anjelov, keď zhrešili, ale zvrhol ich do tmavých priepastí podsvetia a dal ich strážiť až do súdu.“ Exegéza: Ich hriech – podľa všeobecnej tradície – spočíval v tom, že neprijali plán budúcej inkarnácie Slova (por. *Hebr* 1, 6).

Júd 1, 6: „Anjelov zasa, ktorí si nezachovali svoju dôstojnosť a opustili svoj príbytok, drží vo večných putách v temnote pre súd veľkého dňa.“ Por. *Iz* 24, 21-22; *Jób* 4, 18.

Zjv 12, 7-9: „Na nebi sa strhol boj: Michal a jeho anjeli bojovali proti drakovi. Bojoval drak i jeho anjeli, ale neobstáli a už nebolo pre nich miesto v nebi. A veľký drak, ten starý had, ktorý sa volá diabol a satan, čo zvädzal celý svet, bol zvrhnutý; zvrhnutý bol na zem a s ním boli zvrhnutí jeho anjeli.“ Exegéza: Boj medzi Michalom a drakom, medzi dobrými a zlými anjelmi, potrvá do konca sveta, por. *Rim* 8, 38-39; *Mt* 4, 1; 9, 34; 25, 41. Víťazstvo Michala nad drakom ešte nie je definitívne, ale je príkladom triumfu, ktorý nastane na konci vekov (pozri *Zjv* 20, 10). Pre diabla a jeho anjelov už nebolo po porážke „miesto v nebi“. Termín „nebo“ neznamená „Božiu prítomnosť“, ale záhadné kozmické miesto, na ktoré poukazuje Ježiš: „Videl som satana padať z neba ako blesk“ (*Lk* 10, 18).

Sväté písmo nehovorí o obsahu anjelskej skúšky. Medzi otcami bol však rozšírený názor, že sa jednalo o zjavenie Vteleného Slova, ktoré Boh anjelom ukázal. Niektorí anjeli zhrešili tak, že ho odmietli. Odozva ich vzbury sa nachádza v slovách, ktorými sa Pokušiteľ obrátil na prarodičov: „Budete ako Boh“ (*Gn* 3, 5). „Diabol hreší od počiatku“ (*I Jn* 3, 8), „je luhár a otec lži“ (*Jn* 8, 44).

Tradícia

Židovská tradícia nesprávne pochopiac *Písmo* (Gn 6, 2-4) učila, že anjeli zhrešili s ľudskými dcérami. To výrazne ovplyvnilo židovskú apokryfnú spisbu (najmä *Kniha Henochova*) i kresťanský starovek. Preto otcovia spočiatku riešili otázku, či anjeli zhrešili hriechom tela či hriechom ducha, a tak sa rozdelili na dve skupiny.

O hriechu tela hovorili najmä Justín (+165), Klement Alexandrijský (+215) a Tertulián (+c.224). O hriechu ducha učili Laktancius (+320), Augustín (+430) a Gregor Veľký (+604), čo sa od počiatku javilo ako serióznejšia náuka, lebo anjeli sú duchovné bytosti. *Písmo* (Sir 10, 15) tvrdí: „Počiatkom každého hriechu je pýcha.“ Napokon celkom zvíťazilo presvedčenie, že prehrešenie anjelov sa odohralo v oblasti ducha, a to hriechom pýchy (por. *Jer* 2, 20: „Nebudem otročiť!“ – „Non serviam!“).

Justín (+165) mal osobitne svojrázne učenie o anjeloch. Učil, že Boh stvoril anjelov pre svoju službu a dal im slobodnú vôľu. Mnohí anjeli ju zneužili a obcovali so ženami, a tak splodili diablov, ktorí škodia ľuďom. Úlohou diablov je podporovať polyteizmus (por. *Apologia* I).

Tertulián (+c.224): „Z anjelov, ktorí sa pokazili vlastnou vinou, povstal ešte skazenejší rod démonov. Zo Svätého písma vieme, že ich Boh potrestal – aj ich pôvodcov aj ich knieža, o ktorom sme hovorili“ (*Apologeticum* 22).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Prvým správcom hriechu a otcom každého zla je satan. Pán to povedal, nie ja: Diabol hreší od počiatku (*1 Jn* 3, 8). Pred ním nikto nezhršil. Avšak satan nie preto zhrešil, akoby náklonnosť k hriechu dostal spolu s prirodzenosťou; vtedy by totiž príčina hriechu spadla na Stvoriteľa. Satan bol stvorený ako dobrý, ale z vlastnej vôle sa stal diablom, nazvaný takto podľa svojho konania. Najskôr bol archanjelom, potom bol nazvaný diablom, čiže nactiutľhač, kvôli svojej ohováračnej činnosti“ (*Catecheses illuminandorum* 2, 4).

Augustín (+430): „(Diabol) súc stvorený, hneď sa odvrátil od svetla pravdy, plný pýchy a nakazený rozkošou nad vlastnou mocou. Preto neokúsil sladkosť blaženého a anjelského života“ (*De Genesi ad litteram* 11, 30).

Gregor Veľký (+604): „Nepochybne anjel zhrešil túžiac byť ako Boh“ (*Moralia* 34, 21).

Ján Damaský (+749): „Po páde nejestvuje pre nich (diablov) možnosť pokánia, podobne ako ani pre ľudí po smrti“ (*De fide orthodoxa* 2, 4).

Teodoret Cyrský (+458) o zlých anjeloch učil, že sa stali zlými vlastnou vôľou, lebo Boh nemôže stvoriť bytosti, ktoré by nevykonávali aj niečo dobré.

Rozumová úvaha

Učenie o skúške a hriechu anjelov stojí na dvoch premisách:

1. Všetko, čo Boh stvoril, bolo dobré.
2. Aj zlí anjeli museli byť kedysi dobrí. A teraz, keďže sú zlí, museli zhrešiť.

Anjeli boli podrobení skúške, aby si „zaslúžili“ nadprirodzenú odmenu. Len nezvládnutie skúšky vysvetľuje existenciu zlých anjelov, ktorí zhrešili pýchou. Tomáš Akvinský (+1274): „Hriešni anjeli odmietli nadprirodzenú blaženosť (videnie Boha). Bud' si mysleli, že k blaženosti si postačia sami, alebo že im Boh blaženosť musí dať“ (por. *Theologická summa* I., 63, 3).

Rozhodnutie anjelov – vylúčiac akékoľvek zaváhanie a neistotu – je také silné, že jediné stačí na veky (dobrí anjeli už nemôžu zhrešiť a zlí sa nemôžu napraviť.) Padlí anjeli aj napriek hriechu nestratili svoju prirodzenosť; ich duchovná podstata je taká jednoduchá, takže nemožno z nej nič zobrať bez toho, aby sa porušila ich prirodzenosť.

Magistérium

Istá náuka: „Anjeli boli podrobení mravnej skúške.“

Tvrdenie je celkom isté vzhľadom na padnutých anjelov (vzhľadom na dobrých anjelov je menej isté). Učenie o skúške vyplýva z náuky otcov, že niektorí anjeli zhrešili (por. Lev Veľký, 440-461, r. 447, *DH* 286). Podľa väčšiny teológov ku skúške došlo vo chvíli ich stvorenia.

Keď boli (a sú) skúšaní ľudia, boli skúšaní aj anjeli. Anjeli, ktorí obstáli v skúške, dostali navždy svetlo slávy.

Dogma: „Určitý počet anjelov ťažko zhrešil a rozišiel sa s Bohom.“

Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; Synoda v Brage, r. 563, *DH* 457; *KKC* 391-393.

Hriech je nedostatok povinného dobra. Diabol a iní démoni podľa svojej prirodzenosti boli stvorení ako dobrí. Sami sa stali zlými. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že „Zlí anjeli nikdy nevideli Boha“ (por. *Theologická summa* I., 64, 1, 4). Keby ho boli videli, nikdy by nezhršli.

Mysterium iniquitatis

Hriechom anjelov začalo svoju činnosť tajomstvo neprávosti (*mysterium iniquitatis*). *2 Sol* 2, 7: „Lebo tajomstvo neprávosti už pôsobí; ale len dotiaľ, kým nebude odstránený ten, čo ho teraz zadŕža.“ V čom spočíva tajomstvo neprávosti, zla? Podstatu hriechu možno pochopiť len vo vzťahu k nadprirodzenej milosti.

1. Démoni prenasledujú neuhasiteľnou nenávisťou všetkých, ktorí sú Božimi synmi práve preto, že majú Božiu milosť.
2. Všetka sila démonického nenávisti je nasmerovaná proti Synovi človeka – Ježišovi Kristovi.

Nemožnosť pokánia zlých anjelov

Žiaden diabol nemôže robiť pokánie, a preto je jeho hriech neodpušiteľný. Nemožnosť jeho kajúcnosti je viacnásobná:

1. Diabol dokonale spoznal a dokonale sa rozhodol.
2. Diabol stále lipne na svojom hriechu, vzbure.
3. Diabol sa sám (nezvádzaný a nijakým hriechom neoslabený) vo svojom vnútri naklonil k hriechu.
4. Diabol zhrešil na konci svojej skúšky.

Zlým anjelom nemôže byť ich hriech odpustený pre neodvolateľnú povahu ich voľby (vyplývajúcu z ich veľkého poznania a silnej vôle), a nie pre nedostatok Božieho milosrdenstva (por. *KKC* 393).

Delenie anjelov

V *Starom zákone* sa najprv anjelom pripisovali (bez nejakého rozoznávania) dobré i zlé skutky, por. *Ex* 23, 20-21; *Ž* 78, 49. Po exile, 6. stor. pr. Kr. (vplyv mezopotámskeho dualizmu), svätopisci začali deliť anjelov podľa ich kvality, por. *Knihy Tobiaša*; *Knihy proroka Zachariáša*. Napokon v *Novom zákone* aj Ježiš urobil jasný rozdiel medzi dvoma svetmi anjelov – dobrí anjeli mu posluhovali, zlí ho pokúšali – ale on nad nimi zvíťazil.

Dobří a zlí anjeli

Prvým kritériom delenia anjelov je ich vzťah k Bohu: dobrí anjeli sú za Boha (a jeho plán spásy), zlí sú proti Bohu.

Sväté písmo

Prvé delenie – etické

Zach 3, 1: „Potom mi ukázal veľkňaza Jozueho, ako stojí pred Pánovým anjelom; po jeho pravici stál satan, ktorý chcel naňho žalovať.“ Por. aj *Sk* 10, 1-8; *Ž* 106, 37; 143, 10; *Dan* 10, 20-21.

Tob 5, 22: „Pôjde s ním dobrý anjel, jeho cesta sa vydarí a vráti sa zdravý.“ Por. *Tob* 6, 14.
2 Mach 11, 6: „Keď sa Machabejcovi bojovníci dozvedeli, že oblieha pevnosti, za horekovania a v slzách spolu s ľuďom prosili Pána, aby poslal dobrého anjela na záchranu Izraela.“ Por. aj *2 Mach* 15, 23.
Mt 25, 41: „Potom (Ježiš) povie aj tým, čo budú zľava: Odíďte odo mňa, zlorečení, do večného ohňa, ktorý je pripravený diablu a jeho anjelom!“ Por. *Ef* 2, 1-2.
Zjv 12, 7-9: „Na nebi sa strhol boj: Michal a jeho anjeli bojovali proti drakovi. Bojoval drak i jeho anjeli, ale neobstáli a už nebolo pre nich miesto v nebi. A veľký drak, ten starý had, ktorý sa volá diabol a satan, čo zvädzal celý svet, bol zvrhnutý; zvrhnutý bol na zem a s ním boli zvrhnutí jeho anjeli.“

Druhé delenie – hierarchické

Klasická teológia pozná aj ďalšie delenie dobrých anjelov. *Sväté písmo* totiž neskôr (3. stor. pr. Kr. – 1. stor. po Kr.) spomína (štyri) hlavné úrovne duchovných bytostí: - tróny, - panstvá, - kniežatstvá, - mocnosti. Z toho sa vyvinula náuka o anjelských hierarchiách a zboroch.
Kol 1, 16: „Lebo v ňom bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti. Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.“ Por. *Rim* 8, 38-39; *1 Kor* 15, 24-25; *Mt* 24, 29.
Ž 148, 2: „Chváľte ho, všetci jeho anjeli; chváľte ho, všetky nebeské mocnosti.“ Por. *Dan* 3, 61; *Est* 14, 12; *Iz* 6, 2 (serafíni); *Gn* 3, 24; *Dan* 3, 55 (cherubíni)
Mt 9, 34: „Ale farizeji hovorili: Mocou kniežaťa zlých duchov vyháňa zlých duchov.“ Por. *Jn* 12, 29-31; 14, 30-31;
Ef 1, 20-21: „(Boh) v nebi (Krista) posadil po svojej pravici nad každé kniežatstvo, mocnosť, silu a panstvo a nad každé iné meno, ktoré možno vysloviť nielen v tomto veku, ale aj v budúcom.“ Por. *Ef* 6, 12; *1 Pt* 3, 21-22;
Ž 34, 8: „Ako strážca sa utáborí anjel Pánov okolo bohabojných a vyslobodí ich.“
Ž 91, 11-12: „Svojim anjelom dá príkaz o tebe, aby ťa strážili na všetkých tvojich cestách. Na rukách ťa budú nosiť, aby si si neuderil nohu o kameň.“
Mt 18, 10: „Dajte si pozor, aby ste neopovrhli ani jedným z týchto maličkých. Lebo vám hovorím, že ich anjeli v nebi ustavične hľadajú na tvár môjho Otca, ktorý je na nebesiach.“
Sk 12, 15: „Oni vraveli: To je jeho (Petrov) anjel.“

Tretie delenie – menné

Ako posledná diferenciácia anjelov sú osobné biblické mená niektorých z nich – dobrých i zlých (2. stor. pr. Kr. – 1. stor. po Kr.). Osobné mená anjelov nenaznačujú nebeskú identitu týchto bytostí, ale ich konanie a službu medzi ľuďmi.
Dan 10, 13: „Ale knieža Perzského kráľovstva stálo proti mne dvadsaťjeden dní a hl'a, Michal, jedno z prvých kniežat, prišlo mi na pomoc a nechal som ho tam pri kniežati perzského kráľa.“
Dan 12, 1: „V tom čase povstane Michal, veľké knieža, čo stojí nad synmi tvojho národa.“
Lk 1, 19: „Anjel mu odpovedal: Ja som Gabriel. Stojím pred Bohom a som poslaný hovoriť s tebou a oznámiť ti túto radostnú zvesť.“
Lk 1, 26: „V šiestom mesiaci poslal Boh anjela Gabriela do galilejského mesta, ktoré sa volá Nazaret.“
Tob 3, 16-17: „V tej istej chvíli bola vypočutá modlitba obidvoch pred Božou velebou a bol poslaný Rafael uzdraviť obidvoch: Tóbimu odstrániť bel'mo z očí, aby očami videl Božie svetlo, a Raguelovu dcéru Sáru dať Tóbiho synovi Tobiášovi za manželku a oslobodiť ju od zloducha Asmodeja.“

2 Kor 6, 14-15: „Čo má spoločné svetlo s tmou?! Aká zhoda je medzi Kristom a Beliarom?!“ Kumranci pokladali Beliala (gr. Beliar) za anjela temnosti a za protivníka Jahveho. Hebr. meno Belial má základ v ugaritskom slove „blmlk“, ktoré znamená „nekráľ“, zlo, zlé vlastnosti.

Mimobiblická starobylá židovská literatúra poznala ešte mená dvoch dobrých archanjelov (Uriel a Sariel) a viacerých zlých anjelov, napr. Azazel, Mastema a i.

Tradícia

Otcovia v duchu *Písma* rozlišovali dobrých a zlých anjelov (satanov, démonov, diablov).

Barnabášov list (od neznámeho židovského autora po r. 135): „Sú dve cesty náuky... Cesta svetla a cesta tmy. Medzi nimi je veľký rozdiel. Prvú osvetľujú Boží anjeli, druhú anjeli satana“ (18, 1).

Podľa otcov (najmä alexandrijských a kapadóckych) rôzne biblické mená anjelov naznačujú ich odstupňovanie a akýsi vnútorný poriadok.

Bazil Veľký (+379): „(Pán) vymenoval deväť mien kameňov (por. *Ez* 28, 13), lebo je isto deväť anjelských zborov. A ten prvý anjel bolo ozdobený a prikrytý všetkými (kameňmi) preto, lebo bol postavený nad všetky anjelské zbory a vynikajúco ich prevyšoval“ (*Homilia* 34, 7).

Systematickú klasifikáciu nebeských bytostí však zaviedol až Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530), ktorý rozdelil anjelov na tri hierarchie; v každej hierarchii sú ešte tri zbory (chóry):

1. hierarchia	2. hierarchia	3. hierarchia
serafíni	panstvá	sily
cherubíni	kniežatstvá	archanjeli
tróny	mocnosti	anjeli

Na Západe klasifikáciu anjelov spropagoval Gregor Veľký (+604). Delenie anjelov na deväť chórov (známe v istých obmenách) je slobodná teologická mienka. Podľa Pseudo Dionýza i Gregora sa rozdelenie anjelov zakladá na ich prirodzených i nadprirodzených daroch. Čím vyššia hierarchia, tým lepšie vlastnosti a dary. Pravdaže tým aj väčšia úloha a zodpovednosť.

V stredoveku scholastici rozdelili anjelov na dva druhy – na asistentov a miništrantov (*Dan* 7, 10 – slúžiaci a stojaci anjeli). Asistentov tvorí staroveká prvá a druhá hierarchia (teda šesť anjelských chórov) a miništrantov tvorí tretia hierarchia (posledné tri chóry).

Rozumová úvaha

Boh je najvyššie a absolútne Dobro. Kto „drží“ s Bohom, je morálne dobrý, kto „sa prieči“ Bohu, je morálne zlý. Anjeli boli na počiatku celkom slobodné bytosti. Svoj postoj k Bohu si dobrovoľne a natrvalo vybrali, a tak sa navždy stali buď morálne dobrí alebo morálne zlí.

Zdá sa byť jasné aj to, že anjeli sú hierarchicky zoradení, pretože hierarchická štruktúra je vlastná celému stvoreniu. Tomáš Akvinský (+1274), ktorý sa pripojil k hierarchickej klasifikácii Areopagitu, pripísal prvému hierarchickému stupňu kontempláciu Boha ako posledný cieľ; druhá hierarchia má ako hlavnú úlohu riadiť svet; tretia hierarchia je usporiadaná tak, aby mohla vykonávať Božie plány (por. *Theologická summa* I., 106-114).

V nebi, kde je dokonalé poznanie z nazerania, anjeli nepotrebujú mená. Keď však plnia nejakú úlohu, dostávajú meno podľa nej (por. Bazil Veľký, *Homilia* 34, 8).

Magistérium

Materiálna dogma: „Existujú dobrí anjeli a zlí anjeli.“

Por. *Zjv* 12, 7-9; 2 *Mach* 11, 6; *Mt* 25.

Dobrota a zloba anjelov pochádza z ich slobodného rozhodnutia – prijať (dobrí anjeli), alebo neprijať (zlí anjeli) Božiu vôľu, Boží plán.

Staré civilizácie a ich náboženstvá tiež delili duchov (božstvá) na dobrých a zlých. Napr. v starovekom Egypte bol zlým duchom Séth (zobrazovaný ako sviňa s červeným rypákom);

v antickom Grécku to bol Pan (zobrazovaný ako chlpatá a rohatá postava s hlavou capa); v Asýrii Pazuz (zobrazovaný ako postava s hlavou netopiera a chvostom škorpióna).

Istá náuka: „Každé ďalšie delenie dobrých anjelov je druhoradé.“

Hierarchia anjelov (s menlivými stupňami) nemá charakter pevnej náuky a je naozaj druhoradou zložkou angelológie (Albert Veľký, +1280; Karl Rahner, +1984). Podľa súčasnej teológie bolo vyvolané antickými názormi, a teda nemalo základ v skutočnom anjelskom svete.

Pánov anjel, Boží anjel

„Pánov anjel“ má výnimočné postavenie v *Písme*. V *Starom zákone*, podľa výkladu starých otcov – Justín (+165), Irenej (+202), Tertulián (+c.224), Cyprián (+258) – Pánov anjel predstavoval jednu z foriem Božieho „zjavenia sa“, čiže teofániu (gr. theos – boh; gr. fainein – ukázať sa), tzv. „stelesnenie“. Napr. *Gn* 16, 7-9: „Pánov anjel ju však našiel pri prameni vody na púšti, na ceste do Suru, a povedal jej: Odkiaľ ideš, Agar, Saraina slúžka, a kam sa uberáš? A ona odpovedala: Utekám pred svojou paňou Sarai. Tu jej Pánov anjel povedal: Vráť sa k svojej panej a podrob sa jej moci!“ Por. aj *Gn* 21, 17n; *Ex* 3, 2-6; *Nm* 22, 22-35; 2 *Sam* 14, 20; *Sdc* 6, 11n.

V *Novom zákone* sa „Pánov anjel“ tiež spomína, ale už nemá onen teofánický význam, napr. *Mt* 1, 20: „Ako o tom uvažoval, zjavil sa mu vo sne Pánov anjel a povedal: Jozef, syn Dávidov, neboj sa prijať Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého.“ Por. aj *Lk* 1, 11; *Jn* 1, 51; *Sk* 5, 19.

Súčasná exegéza uprednostňuje názor, že Pánov anjel je stvorená samostatná postava (zaisťte nadradená ostatným anjelom), ale nie zjavenie Boha. Tie miesta (*Starý zákon*), kde sa anjel identifikuje s Bohom, odporúča vidieť ako príliš syntetický spôsob svätopiscovho rozprávania (Adalberto Sisti).

Cherubín

Cherub, cherubín – hebr. kerúb, plurál kerúbím – je anjelská nebeská bytosť, o ktorej hovorí *Starý zákon* a *Zjavenie apoštola Jána*. Slovo cherub zrejme pochádza z akadského (Akkadsko – severná Babylónia) slova karabu – pozhnaný, prosperujúci. Slovo označovalo služobníkov bohov, akýchsi radcov a prostredníkov. Podľa Bazila Veľkého meno cherubín znamená „plnosť poznania“ (*Homilia* 34, 10). Cherubíni slúžili len Pánu Bohu, neboli poslaní na službu ľuďom.

Písmo opisuje cherubínov ako okrídlené bytosti s ľudskými a zvieracími vlastnosťami. Podľa *Knihy Genesis* cherubíni chránia s plamenným mečom cestu k stromu života na východ od Ede nu (*Gn* 3, 24). Podľa *Knihy Exodus* trónili dvaja zlatí cherubíni na zľutovnici (*Ex* 25, 17n; 37, 6-9; *Hebr* 9, 5) a cherubíni boli zobrazení aj na záclone svätostánku (*Ex* 26, 1). V Šalamúnovom chráme, v najnútornejšom dome, boli dve veľké sochy cherubínov s rozťahnutými krídlami (*1 Kr* 6, 23).

Prorok Ezechiel videl zrejme najviac rozšírenú predstavu o cherubínoch – okrídlené ľudsko-zvieracie bytosti (*Ez* 1). Kresťania v tomto nebeskom zjave videli symboly štyroch evanjelistov. V najstarších starozákonných textoch, predovšetkým v niektorých žalmoch (napr. *Ž* 80, 2), sa objavilo archaické označenie Boha ako toho, ktorý „sedí na cherubínoch“, alebo ktorý „na nich ide“. V týchto prípadoch cherubíni predstavujú Boží trón, alebo jeho vojnový voz.

Cherubíni i serafíni patria do prvej hierarchie anjelov.

Serafin

Seraf, serafín – po hebr. znamená horiaci, žiariaci – je anjelská nebeská bytosť, o ktorej hovorí iba *Starý zákon*. Podľa proroka Izaiáša (*Iz* 6, 1-3) serafíni stáli blízko vznešeného Pánovho trónu. Každý serafín mal po šesť krídel: dvoma krídlami si zakrýval tvár, dvoma si zakrýval nohy a dvoma lietal. Serafíni spievali Pánovi – Svätý, svätý, svätý... Tento spev sa po hebr. volá kádóš, po gr. trishagion.

Podľa kresťanskej náuky sú serafini bytosti z čistého svetla a priamo komunikujú s Bohom. Zobrazovaní sú so šiestimi perut'ami. Ich symbolom je oheň znázorňujúci očistu a lásku.

Archanjel

Písmo prideluje titul archanjel (gr. archanjel – hlavný anjel) iba Michalovi (*Júd* 1, 9). Katoľická tradícia – v zmysle *Zjv* 1, 4; 15, 6; *Tob* 12, 15 – tento titul postupne rozšírila na ďalších duchov. V staroveku sa učilo o štyroch archanjeloch: Michal (Víťaz), Gabriel (Posol), Rafael (Lekár) a Uriel (Silný spoločník).

V stredoveku (podľa *Tob* 12, 15; *Zjv* 8, 2; *Zach* 4, 4.10) sa hovorilo až o siedmych archanjeloch: Michal, Gabriel, Rafael, Uriel, Jehudiel (Odmeňovateľ), Barachiel (Pomocník), Sealthiel (Príhovorca). V počte „sedem“ bola ukrytá symbolika – vyváženie siedmych hlavných hriechov.

V novoveku sa podľa troch osobných mien z *Písma* učilo len o troch archanjeloch: Michal (meno doslovne znamená „Kto je ako Boh?“), por. *Dan* 10, 13; 12, 1; *Júd* 1, 9; *Zjv* 12, 7. Gabriel („Božia sila“), por. *Dan* 8, 16; 9, 21; *Lk* 1, 19. 26. Rafael („Boží liek“), por. *Tob* 5, 4; 12, 15.

Archanjel sa v *Písme* spomína aj bez mena: „Lebo na povel, na hlas archanjela a zvuk Božej poľnice sám Pán zostúpi z neba a tí, čo umreli v Kristovi, vstanú prví“ (1 Sol 4, 16).

Stará tradícia radila k hlavným anjelom aj Héllél ben Sáhára (Lucifera). Hebrejské „Héllél ben Sáhár“ znamená „Žiariaci syn rannej zory“, čo bolo do gréčtiny preložené ako Heosforos (Ranná hviezda, Nositeľ svetla) a do latinčiny Lucifer (Nositeľ svetla, Zornička). Lucifer neobstál v skúške, padol a následne sa stal vodcom zlých anjelov. Do svojej vzbury so sebou vtiahol jednu tretinu anjelov (por. *Zjv* 12, 4) a po vzbure dostal nové meno – v hebrejčine Satan, v gréčtine Diabolos, čo znamená: Žalobca, Ohovárač, Protivník, Nepriateľ (*1 Krn* 21, 1; *Jób* 3, 6; *Sir* 21, 30; *Zach* 3, 1; *Mt* 4, 10; 12, 26; *Mk* 1, 13; 3, 23; 4, 15; *Lk* 10, 18; 11, 18; 13, 16; 22, 3; 22, 31; *Jn* 13, 27; *Sk* 5, 3; 26, 18; *Rim* 16, 20; *1 Kor* 5, 5; 7, 5; *2 Kor* 2, 11; 11, 14; *1 Sol* 2, 18; *2 Sol* 2, 9; *1 Tim* 1, 20; 5, 15; *Zjv* 2, 9; 2, 13; 12, 9; 20, 2; 20, 7;).

Kristus povedal o sebe: „Ja, Ježiš, poslal som svojho anjela, aby vám toto dosvedčil o cirkvách. Ja som Koreň a Rod Dávidov, Žiarivá ranná hviezda“ (*Zjv* 22, 16). Tak Ježiš dal najavo, že má isté víťazstvo nad Luciferom.

Anjel strážca

Podľa známeho pravidla – „lex orandi - lex credendi“ – Cirkev vyznáva pravdu aj o anjeloch strážnych. Anjeli strážcovia tvoria samostatnú kapitolu angelológie (viď nižšie).

Počet anjelov

Sväté písmo

Počet anjelov sa v *Písme* udáva všeobecne a hyperbolicky (zväčšujúco).
Hebr 12, 22: „No vy ste sa priblížili k vrchu Sion a k mestu živého Boha, k nebeskému Jeruzalemu, k myriadám anjelov, k slávnostnému zhromaždeniu.“ Gr. myriada znamená desaťtisíc.
Ž 68, 18: „Božích vozov sú desaťtisíce tisícov: Pán tiahne zo Sinaja do svätyne.“ Por. *1 Kr* 22, 19.
2 Kr 6, 16-17: „Neboj sa, lebo tých, čo sú s nami, je viac ako tých, čo sú s nimi! A Elizeus sa modlil: Pane, otvor mu oči, nech vidí! Vtom Pán otvoril sluhove oči a videl, že vrch okolo Elizea je plný ohnivých koní a vozov.“ Exegéti tvrdia, že viacej duchov svetu pomáha, ako škodí.
Mt 26, 53: „Alebo si myslíš, že by som nemohol poprosiť svojho Otca a on by mi hneď poslal viac ako dvanásť plukov anjelov?“ Pluk je staroveká rímska légia, ktorá mala zvyčajne 6000 vojakov.
Zjv 5, 11: „Videl som a počul som hlas mnohých anjelov okolo trónu, bytostí a starcov. Boli ich myriady myriád a tisíce tisícov.“ Por. *Mt* 24, 31.

Dan 7, 10: „Ohnivá rieka prúdila a vychádzala od neho; tisíce tisícov mu slúžili a desaťtisíce desaťtisícov stáli pred ním: začal súd a otvorili sa knihy.“

Tradícia

Otcovia učili, že anjelov je veľký počet. Zväčša vychádzali z Kristovho podobenstva o stratenej ovci (por. *Mt* 18, 12-14; *Lk* 15, 1-7): Deväťdesiatdeväť „nezatúlanych“, čiže „verných“ oviec predstavuje množstvo dobrých anjelov; jedna stratená ovečka predstavuje celé ľudské pokolenie. Ďalší otcovia učili, že spasených ľudí bude toľko, koľko anjelov zhrešilo.

Bazil Veľký (+379): „Na svoj i náš sviatok (Pánovo zmŕtvychvstanie) sa objavil anjel v bielom rúchu (por. *Mt* 16, 1-7), lebo našim povýšením, sú napravené straty nebeskej vlasti“ (*Homilia* 21, 2). Bazil na inom mieste pripúšťa, že ľudí v nebi bude toľko, koľko je dobrých anjelov, por. *Homilia* 34, 11.

Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530): „Početné sú blažené šíky duchov na výsostiach, ktoré presahujú slabé a obmedzené čísla hmotných vecí“ (*De coelesti hierarchia* XIV). „Ako bolo povedané, máme dôvod si myslieť, že najvyšší stupeň, ktorý je najbližšie k tajomstvu, vďaka svojmu postaveniu, tajomným spôsobom uvádza druhý stupeň; aby druhý stupeň... viedol (tretiu) hierarchiu... a aby tento zjavujúci stupeň kniežatstiev, archanjelov a anjelov bol nadradený ľudskej hierarchii“ (*De coelesti hierarchia* VII).

Pseudo Dionýz sa domnieval, že rôzne biblické mená anjelov naznačujú ich odstupňovanie a akýsi vnútorný poriadok. Vychádzajúc z početných textov Písma (por. *Gn* 3, 24; *Iz* 6, 2n; *Rim* 8, 38n; *Kol* 1, 16; *Ef* 1, 21) – rozdelil anjelov na tri hierarchie; v každej hierarchii sú ešte tri chóry:

<u>1. hierarchia</u>	<u>2. hierarchia</u>	<u>3. hierarchia</u>
serafíni	panstvá	sily
cherubíni	kniežatstvá	archanjeli
tróny	mocnosti	anjeli

Toto delenie na deväť chórov je slobodná teologická mienka. Podľa Dionýza i podľa Gregora Veľkého (+604) rozdelenie anjelov sa zakladá na ich prirodzených i nadprirodzených daroch. Čím vyššia hierarchia, tým lepšie vlastnosti a dary. Pravdaže tým aj väčšia úloha a zodpovednosť.

V stredoveku – tiež vychádzajúc z Písma (*Dan* 7, 10: slúžiaci a stojaci anjeli) – scholastici rozdelili anjelov na dva druhy – na asistentov a miništrantov. Asistentov tvorí staroveká prvá a druhá hierarchia (teda šesť anjelských chórov) a miništrantov tretia hierarchia (posledné tri chóry).

Rozumová úvaha

Zjavenie dokazuje, že anjelov je veľa, lebo plnia rôzne služby a majú aj rôzne mená.

Tomáš Akvinský (+1274) aplikoval na anjelov princíp individualizácie a tvrdil, že anjeli sa špecificky líšia jeden od druhého (por. *Theologická summa* I., 108, 4) a ich počet je taký veľký, že presahuje počet materiálnych bytí a ľudí (por. *Theologická summa* I., 50, 3). V odôvodnení vychádzal z toho, že anjeli sú najkrajšie a najdokonalejšie obrazy Boha, preto musia vo svojom počte prevyšovať všetko.

Albert Veľký (+1280) naopak tvrdil, že špecificky sú všetci anjeli jedno. Františkánska teologická škola volila strednú cestu. Tvrdila, že jednotlivé chóry anjelov sa špecificky líšia, ale anjeli toho istého chóru sú špecificky jedno.

Magistérium

Istá náuka: „Počet anjelov je veľký.“

Por. *Hebr* 12, 22; *KKC* 328-336.

Sväté písmo, východní i západní otcovia a Magistérium bežne hovoria o anjeloch v množnom čísle. Cirkev sa však o nejakom presnom počte anjelov (ani o počte spasených ľudí)

nikdy oficiálne nevyjadřila. Teórie viacerých teológov, že anjeli sú rozdelení na chóry a hierarchie, Cirkev pokladá za slobodnú (v súčasnosti prekonanú) mienku.

Porovnanie počtu dobrých a počtu zlých anjelov

Podľa názoru teológov (napr. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* I., 63, 9) počet dobrých anjelov prevyšuje počet zlých anjelov.

Hlavný dôvod tejto mienky spočíva v prirodzenosti. Prirodzená náklonnosť stvorenia je ne-hrešiť. A preto – to, čo sa deje podľa prirodzenosti, sa uskutoční vždy alebo častejšie, ako to, čo sa deje proti prirodzenosti. Hriech je proti akejkolvek prirodzenosti (anjelskej či ľudskej).

Činnosť dobrých anjelov

Celá existencia – a tak aj všetka činnosť – dobrých anjelov je zameraná predovšetkým na Pána Boha a potom na svet, najmä na svätých ľudí.

Anjeli sa klaňajú Bohu

Sväté písmo

Početné citáty hovoria o hlbokkej náboženskej úcte anjelov k Bohu.

Neh 9, 6: „Ty si, Pane, ty si jediný! Ty si urobil nebo a nebesá so všetkým ich vojskom, zem i všetko, čo je na nej, moria aj so všetkým, čo je v nich. Tomu všetkému ty dávaš život. Tebe sa klania nebeské vojsko.“ Por. *Dan* 7, 10; *Sir* 42, 17.

Lk 4, 8: „Pánovi, svojmu Bohu sa budeš klaňať a jedine jemu budeš slúžiť.“

Hebr 12, 22-23: „No vy ste sa priblížili k vrchu Sion a k mestu živého Boha, k nebeskému Jeruzalemu, k myriádám anjelov, k slávnostnému zhromaždeniu a k spoločenstvu prvorodených, ktorí sú zapísaní v nebi.“ Por. *Hebr* 1, 6.

Zjv 7, 11-12: „Všetci anjeli stáli okolo trónu, starcov a štyroch bytostí, padli na tvár pred trónom, klaňali sa Bohu a volali: Amen! Dobrorečenie a sláva, múdrosť a vďaka, česť a moc i sila nášmu Bohu na veky vekov. Amen.“ Por. *Zjv* 5, 11-14.

Tradícia

Otcovia verili, že prvoradou činnosťou dobrých anjelov je klaňať sa Bohu.

Irenej (+202): „Božia sláva oživuje. Preto tí, čo vidia Boha, získavajú život... Lebo nemožno žiť bez života, ale podstata života spočíva v účasti na Bohu a účasť na Bohu je vidieť Boha a užívať jeho dobrotu“ (*Adversus haereses* IV, 20, 5). Hoci Irenej v prvom rade myslí na ľudí – nebešťanov, predsa teológia tými istými termínmi opisuje aj blaženosť anjelov.

Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530): „(Serafini, najvyššie postavení anjeli) neustále milujú Boha“ (*De coelesti hierarchia* VII, 2). „Vďaka svojej najhlbšej láske k Bohu sa (duchovia prvej hierarchie) udržuju... vo vlastnom šiku, ktorý sa neustále pohybuje a to stále rovnakým spôsobom“ (*De coelesti hierarchia* VII, 2).

Gregor Veľký (+604): „Hlas anjelov je chválou Stvoriteľa, je to samotný obdiv, ktorý sa rodí z ich osobnej kontemplácie“ (*Moralia* II, 42).

Rozumová úvaha

Boh všetko, čo stvoril, stvoril pre seba. Preto všetci anjeli oslavujú Boha svojou existenciou a dobrí anjeli ho oslavujú aj svojou činnosťou – klaňaním sa a službou.

Služba Bohu je priama (oslava; klaňanie sa; služba vtelenému Božiemu Synovi) a nepriama (služba svetu, najmä svätým).

Adorácia (lat. adoratio – úcta, poklona, klaňanie sa) je najvyšším zmyslom všetkých stvorení; je to hlavný úkon čnosti nábožnosti. Klaňanie sa patrí len Bohu. Klaňať sa Bohu znamená: chváliť ho, velebiť ho a seba pokorovať, s vďačnosťou vyznávajúc, že urobil veľké veci a že jeho meno je sväté (por. *KKC* 2097). Tomáš Akvinský (+1274) zdôrazňoval, že klaňanie sa patrí jedine Bohu preto, len on je pôvodca a posledný cieľ všetkého, por. *Theologická summa* II-2., 81, 1.

Magistérium

Dogma: „Anjeli sú stvorení na Božiu slávu.“

Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3025; *KKC* 319.

„Sláviť“ alebo „oslavovať“ znamená byť „s niekým“, byť „osoba v osobe“ v tom najpozitívnejšom zmysle slova. Preto najväčšia sláva v najpravejšom a najvyššom stupni má miesto v Najsvätejšej Trojici medzi božskými osobami. Stvorenia sa k tejto božskej sláve približujú len analogicky (Česlav Stanislav Bartník).

Božia sláva sa rozlišuje na tzv. vnútornú (v Bohu ako takom) a vonkajšiu (mimo Boha; v stvorení). Žiadne stvorenie nemôže nič pridať (ubrať) vnútornej Božej sláve. Avšak stvorenia budujú a zväčšujú tzv. vonkajšiu Božiu slávu. Stvorenia oslavujú Boha tak, že majú účasť na jeho pravde, добрote a kráse a najmä tak, že slobodne konajú podľa Božej vôle.

Dogma: „Adorácia, klaňanie sa, patrí jedine Bohu.“

Por. *Dt* 6, 13; *Lk* 4, 8; Druhý nicejský koncil, r. 787, *DH* 602; *Sacrosanctum concilium* 125; *Lumen gentium* 67; *KKC* 2096.

Anjeli v tichom úžase kontemplujú Boha a žiaria láskou k nemu. Zjavenie často krát nabáda k tichu adorácie pred Božím Majestádom (por. *Zach* 2, 17; *Sof* 1, 7; *Hab* 2, 20; *Nar* 3, 26), ktoré je v nebi príkladné: „Nastalo... asi pol hodiny ticho“ (*Zjv* 8, 1). Ticho symbolicky vyjadruje postoj slávnostnej poklony, ktorú pred zjavením Stvoriteľa vzdávajú všetky stvorenia – anjeli a ľudia.

Anjeli slúžia Bohu

Sväté písmo

Početné citáty hovoria o neúnavnej službe anjelov k Bohu.

Ž 103, 20: „Dobrorečte Pánovi, všetci jeho anjeli, udatní hrdinovia, čo počúvate na jeho slová a plníte jeho príkazy.“ Por. *Dt* 6, 13.

Joz 5, 13-14: „Jozue k nemu pristúpil a opýtal sa ho: Patríš k nám alebo k našim nepriateľom? I odpovedal: Nie! Som vodca Pánovho vojska.“

I Kr 22, 19: „Videl som Pána sedieť na tróne a celé nebeské vojsko stáť pri ňom po jeho pravej i ľavej strane.“ Por. *Ž* 68, 18; *Mt* 16, 27; *Mk* 13, 27; *2 Sol* 1, 7.

Mt 4, 11: „Tu ho (Ježiša) diabol opustil a prišli anjeli a posluhovali mu.“ Por. *Mk* 1, 13; *Mt* 26, 53.

Lk 22, 43: „Tu sa mu zjavil anjel z neba a posilňoval ho.“

Tradícia

Otcovia – v duchu mnohých vyjadrení *Písma* – nepochybovali, že dobrí anjeli slúžia Bohu.

Klement Rímsky (pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Podriadme sa Božej vôli. Však *Písmo* hovorí: Tisíce tisícov mu slúžili a desať tisíce desať tisícov stáli pred ním (por. *Dan* 7, 10)...“ (*List Korintánom* 34, 5-6).

Augustín (+430): „Pravou obetou je každý čin, ktorý sa koná preto, aby sme sa svätým zväzkom úplne oddali Bohu, teda je zameraný na ten cieľ dobra, vďaka ktorému môžeme byť naozaj blaženými“ (*De civitate Dei* 10, 6). „Anjel je názov služby, nie prirodzenosti. Ak sa pýtaš na meno tejto prirodzenosti, je to duch; ak sa pýtaš na službu, je to anjel: podľa toho, čím je, je duch; podľa toho, čo koná, je anjel“ (*Enarratio in Psalmum* 103, 1, 15).

Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530) v diele *De coelesti hierarchia* učil o hierarchicky usporiadanej anjelskej službe. Prvá hierarchia anjelov (tri chóry – serafíni, cherubíni a tróny) slúži iba Bohu.

Rozumová úvaha

Boh všetko, čo stvoril, stvoril pre seba. Preto všetci anjeli oslavujú Boha svojou existenciou a dobrí anjeli ho oslavujú aj svojou vôľou a prácou. „Služba Bohu“ neznamená, že by Boh niečo potreboval, alebo bol na niekoho odkázaný, alebo by mu niečo chýbalo.

Služba Bohu je priama (oslava; klaňanie sa; služba vtelenému Božiemu Synovi) a nepriama (služba svetu, najmä svätým).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že služba Bohu pozostáva z vnútorných úkonov (v duchu; rozum a vôľa) a z vonkajších úkonov (zmyslami postrehnuteľné; skutky). Vnútorné úkony sú viac a sú hlavné. Avšak kvôli ľudskej prirodzenosti treba aj vonkajšie úkony, por. *Theologická summa* II-2., 81, 7.

Magistérium

Istá náuka: „Primárnou úlohou anjelov je slúžiť Bohu.“

Por. *1 Kr* 22, 19; *Mt* 4, 11; *KKC* 329, 333.

Primárna úloha anjelov vyplýva z dogmy, že „anjeli boli stvorení na slávu Božiu“. Svätí anjeli oslavujú Boha za dielo stvorenia (*Gn* 28, 12; *Sir* 42, 17; *Ez* 3, 12-13; *Ž* 57, 6. 12; *Jób* 38, 7) aj za dielo spravodlivosti a spásy (*Iz* 5, 14; 14, 12; 24, 16; *Ez* 10, 4-5; *Sdc* 13, 20; *Dan* 3, 49-50; *Zjv* 5, 11-12).

Od vtelenia až po nanebovstúpenie je život Pána Ježiša obklopený adoráciou a službou anjelov, por. *Lk* 2, 14; *Hebr* 1, 6. Anjeli ochraňujú Ježišovo detstvo, por. *Mt* 1, 20; 2, 13. 19; posluhujú mu na púšti, por. *Mk* 1, 13; *Mt* 4, 11; posilňujú ho v smrteľnej úzkosti, por. *Lk* 22, 43.

Anjeli aj „evanjelizujú“, por. *Lk* 2, 10, keď oznamujú dobrú zvesť o Kristovom vtelení por. *Lk* 2, 8-14 a zmŕtvychvstaní, por. *Mk* 16, 5-7. Anjeli budú aj pri Kristovom návrate, por. *Sk* 1, 10-11 a budú mu posluhovať pri súde, por. *Mt* 13, 41; 24, 31; *Lk* 12, 8-9.

Anjeli a svätí

Dobří anjeli nepriamo slúžia Bohu tak, že slúžia ľuďom (por. *Mt* 25, 40), lebo takto vykonávajú Božiu prozreteľnosť.

Sväté písmo

Početné citáty hovoria aj o vzťahu anjelov k ľuďom. Podľa Božieho zjavenia anjeli sú nástroje Božej prozreteľnosti vo svete.

Hebr 1, 14: „Či nie sú všetci služobníkmi duchmi, poslanými slúžiť tým, čo majú dostať do dedičstva spásu?“ Por. *Gal* 3, 19; *Hebr* 2, 2.

Ex 14, 19: „Nato Boží anjel zmenil svoje miesto. Predtým šiel pred izraelskými vojmi a teraz sa odobral za ne.“ Por. *Gn* 24, 7; *Nm* 20, 15n; *Ž* 34, 8; 91, 11-12.

Dan 3, 49-50: „Spolu s Azariášom však a jeho druhmi zostúpil do pece Pánov anjel a vyrážal plameň ohňa z pece, stred pece však urobil, akoby tam vial vietor s rosou, takže oheň sa ich vôbec nedotýkal, ani ich nezarmucoval, ani im nebol na ťarchu.“ Por. *Dan* 3, 95; 6, 23.

Dan 10, 20-21: „Oznámim ti, čo je napísané v spoľahlivom písme. A teraz sa vrátim bojovať s perzským kniežat'om. Len čo vyťahnem, už prichádza knieža grécke; a niet jediného, kto by mi proti nim pomáhal, okrem Michala, vášho kniežata.“

Sk 7, 53: „Vy (Izraeliti), čo ste prostredníctvom anjelov dostali zákon, no nezachovávali ste ho.“

Mt 25, 40: „Kráľ im odpovie: Veru, hovorím vám: Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili.“

Zjv 1, 20: „Tajomstvo siedmich hviezd, ktoré si videl v mojej pravici, a siedmich zlatých svietnikov je toto: sedem hviezd sú anjeli siedmich cirkví a sedem svietnikov je sedem cirkví.“ „Hviezdy“ – „anjeli cirkví“ sú buď biskupi týchto cirkví, alebo sú to ich vedúci pracovníci, alebo sú to anjeli strážni cirkví.

Tradícia

Otcovia verili, že dobrí anjeli slúžia aj ľuďom, najmä veriacim.

Hermas (+c.160), brat pápeža Pia I. (140-155), zredigoval v r. 140-145 v Ríme spis známy pod menom *Pastor*. Pomenovanie spisu má pôvod z piateho videnia, v ktorom sa Hermasovi zjavil anjel v podobe pastiera. Dielo obsahuje starú ústnu tradíciu z r. 90-140 a patrí k najoriginálnejším apokalyptickým kresťanským knihám. Spis *Pastor* často zaradovali medzi kánonické knihy.

Hermas v tretej časti diela *Pastor* (v časti *Similitudines* – podobenstvá) opísal ako anjeli budujú Cirkev. Cirkev je ako veža. Anjeli ju stavajú na skale, ktorou je Syn Boží. V tejto skale je brána, ktorou je vtelený Syn Boží. Anjeli používajú kamene, ktoré predstavujú veriacich. Tieto kamene sa vynárajú z vody (krst), ale skôr ako sa môžu zabudovať do veže musia prejsť bránou, t.j. prijať vykúpenie. Pri stavbe sa stane nešťastie. Staviteľ skúma príčinu a zisťuje, že niektoré kamene sú nevhodné. Odovzdáva ich pastierovi (Hermas), ktorý ich má priviesť na cestu pokánia, a potom sa veľká časť týchto kameňov môže zabudovať do veže. Ostatné kamene odnášajú ženy, ktoré sú oblečené v čiernom (symboly hriechov). To sú veriaci, ktorí boli vylúčení z Cirkvi.

Origenes (+253): „Je trvalou súčasťou cirkevného hlásania, že Boží anjel slúži, aby človek dosiahol spásu“ (por. *Contra Celsum* 8, 34). „Ľudia od nich (od anjelov) dostávajú, takpovediac, prvé kvety a vôňu dobier, ale dúfajú, že dostanú pravé, skutočné plody života od toho, ktorý povedal: Odteraz už nebudem piť z tohto plodu viniča až do dňa, keď ho budem piť s vami nový v kráľovstve svojho Otca“ (*Commentarius in Canticum Canticorum* IV).

Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530): „(Serafíni, najvyššie postavení anjeli) vďaka ich osobitným schopnostiam spolupracujú, nakoľko môžu, s jeho (Božou) mocou, ktorá je božským spôsobom činná a voči ľuďom dobrotivá“ (*De coelesti hierarchia* VII, 2). „Bytia prvej kategórie (anjeli) vedú k Bohu bytia druhej kategórie (ľudí)“ (*De coelesti hierarchia* VI, 3).

Ján Zlatoústý (+407): „Keď (Ježiš) hovorí – Ich anjeli ustavične hľadajú na tvár môjho otca, ktorý je na nebesiach – z toho vyplýva, že majú anjelov, dokonca všetci ľudia“ (*Homilia in Mattheum* 59, 4).

Gregor Veľký (+604): „(Anjeli kvôli vonkajšej činnosti) neopúšťajú božské nazeranie tak, žeby sa prestali tešiť z vnútorného nazerania“ (*Moralia* II). „Vieme, že jeho anjeli, obyvatelia neba, sa zjavili, aby svedčili o jeho božskosti... Keďže sme súčasťou stavby, ktorou je svätá Cirkev, máme oči upreté na bránu..., aby sme ňou kedykoľvek poľahky vyšli z našej priepasti, s milosťou Vykupiteľa... Odvráťme myseľ od skazenosti pozemského života, nakloňme srdce k slobode nebeskej vlasti“ (*Homilia in Ezechielem* II, 1, 17).

Pseudo Dionýz v spomínanom diele učil, že druhá hierarchia (tri chóry – panstvá, kniežacťvá a mocnosti) slúži celému stvoreniu a tretia hierarchia (posledné tri chóry) slúži iba ľuďom: sily – dobru celého ľudstva; archanjeli – dobru jednotlivých národov; anjeli – dobru jednotlivého človeka. Podľa Augustína (+430) sa všetky zjavenia Boha v *Starom zákone* udiali skrze anjelov, por. *De Trinitate* VIII, 2.

Rozumová úvaha

Všetky rozumné bytosti, ktoré sú odbleskom Božieho rozumu a najvyššej jednoty, môžu na seba pôsobiť. Ani zlí anjeli sa nevzdialili od Boha bytostne (ináč by prestali existovať), hoci nie sú s ním spojení láskou.

Dobří anjeli aj ľudia majú jeden posledný cieľ – slávnú účasť na večnej Božej blaženosti. Preto do tajomného Kristovho tela nepatria len ľudia, ale aj dobrí anjeli a Kristus Pán je ich spoločnou hlavou, por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* III., 8, 4.

Tomáš Akvinský ďalej učil, že Boh posielal anjelov, aby slúžili svetu. Ich služba môže byť dvojaká – vnútorná (osvietenie) a vonkajšia (materiálny účinok), por. *Theologická summa* I., 112, 2. Anjeli si nadovšetko prajú byť sprostredkovateľmi tu na zemi a neustále prehlbovať spojenie, intimitu a bezprostrednosť ľudských duší s Bohom (Charles Journet).

Magistérium

Materiálna dogma: „Sekundárnou úlohou anjelov je ochrana ľudí a starosť o ich spásu.“

Por. *Hebr* 1, 14; *Ex* 14, 19; *KKC* 336.

Pri plnení druhoradej úlohy (poslania v časopriestore) anjeli nie sú pozbavení účasti na nebeskej sláve, ktorá im už definitívne patrí, por. *Theologická summa* I., 64, 4. Anjeli slúžiac ľuďom vykonávajú (realizujú) Božiu prozreteľnosť vo svete, por. *Theologická summa* I., 113, 2.

Väčšina teológov bola presvedčená (proti mienke Pseudo Dionýza), že všetky anjelské chóry môžu byť poslané, aby slúžili ľuďom.

Anjeli a spoločenstvo svätých

Do spoločenstva svätých patria všetci, živí i mŕtvi, ktorí sú Kristovi a majú jeho Ducha (*KKC* 955). Do spoločenstva svätých teda patria:

- v plnom zmysle slova tí, ktorí majú v sebe Boží život, posväcujúcu milosť;
- v nepresnom zmysle slova tí, ktorí sú pokrstení, ale Boží život nemajú, ťažko zhrešili;
- v širšom zmysle slova všetci dobrí anjeli (por. *Theologická summa* III., 8, 4).

Anjeli preto patria do spoločenstva svätých, lebo sú služobníkmi Kristovej spásy. Prostredníctvom Cirkvi boli znovu obnovené anjelské légie, preriedené dezerciou diabla a jeho spoločníkov. V tomto ich novom postavení nie sú ľudia pričlenení k anjelom, ale skôr samotní anjeli sú pripojení k jednote mystického tela, a to kvôli Ježišovi, ktorý je našou spoločnou hlavou (Jacques-Bénigne Bossuet, +1704).

Zo spoločenstva svätých sú vylúčení: odpadlíci od cirkvi; exkomunikovaní; bludári; rozkolníci; zatratení v pekle.

Anjeli a Cirkev

Cirkev má úžitok z tajomnej, účinnej a mnohorakej pomoci anjelov, por. *Sk* 5, 18-20; 8, 26-29; 10, 3-8; 12, 6-11; 27, 23-25, ktorá bude trvať až do druhého Kristovho príchodu, por. *KKC* 334.

V *Starom zákone* i v *Novom zákone* je zjavná úloha anjelov ako dobrých inštruktorov a radcov veriacich. Anjeli pomáhajú „tým, čo majú dostať do dedičstva spásu“ (por. *Hebr* 1, 14; *Kniha Tobiáš*; *Sk* 8, 26-40; 10, 1-48). Oni dávajú ľuďom božské inšpirácie, aby prijali evanjeliové posolstvo, a tak sú v službe Ducha Svätého, napr. *Jn* 16, 7; *Sk* 2, 1n; *Jn* 16, 13.

Cirkev sa v liturgii pripája k anjelom, aby sa dokonalejšie klaňala trojsvätému Bohu, por. *KKC* 335.

Anjeli a Matka Božia – Panna Mária

Cirkev vždy verila, že Panna Mária je najdokonalejším dielom Božím (por. *Lk* 1, 43), prevyšujúcim anjelov, nad ktoré niet nič čistejšie, nič svätejšie, nič krajšie.

Všetkých dovtedajších otcov i spisovateľov prevýšil v oslave najsvätejšej Márie Efrém Sýrsky (+ 373), poet so silnou inšpiráciou a klasickým talentom slova. On vytvoril nevyčerpatelne bohatstvo obrazov a prirovnaní o Márii: „plná milosti“, „najčistejšia“, „neporušená“, „nedotknutá“, „najkrajšia“, „najjasnejšie svetlo“, „vyvolená nádoba Božia“, „zázrak zeme“, „hviezda najjasnejšia“,

„ľalia v údolí uzatvorenom horami“, „krása mučeníkov“, „ozdoba anjelov“, „pieseň cherubínov a serafínov“.

Efrém Sýrsky (+373): „Nebesia nie sú tvojou matkou; ty si ich urobil svojím trónom. O koľko vznešenejšia a ctihodnejšia je kráľovská Matka od kráľovského trónu?“ (*Hymni de Beata Maria* 19).

Anjeli strážcovia

Samostatnú kapitolu v angelológii tvoria anjeli strážcovia (alebo strážni anjeli), ktorí sa rozlišujú na strážnych anjelov osôb a na strážnych anjelov spoločenstva.

Strážny anjel osoby

Sväté písmo

Ex 23, 20: „Hľa, ja pošlem pred tebou svojho anjela, aby ťa ochraňoval na ceste a dovedol ťa na miesto, ktoré som ti pripravil.“ Por. *Gn* 19, 15-16; *Ex* 14, 19-20; *I Kr* 19, 5-8; *Joz* 5, 14; *Dan* 4, 10; *Bar* 6, 6.

Ž 91, 11-12: „Svojim anjelom dá príkaz o tebe, aby ťa strážili na všetkých твоjich cestách. Na rukách ťa budú nosiť, aby si si neuderil nohu o kameň.“ Názov „anjel strážca“ bol vzatý práve z tohto žalmu.

Tob 5, 17: „Potom sa obrátil na svojho syna a povedal mu: Priprav, syn môj, čo treba na cestu a choď s týmto svojím bratom. Boh, ktorý je na nebi, nech vás až ta chráni a nech vás v zdraví privedie späť ku mne. Jeho anjel nech vás sprevádza svojou ochranou, syn môj!“

Mt 18, 10: „Dajte si pozor, aby ste neopovrhli ani jedným z týchto maličkých. Lebo vám hovorím, že ich anjeli v nebi ustavične hľadajú na tvár môjho Otca, ktorý je na nebesiach.“

Sk 12, 15: „Oni vraveli: To je jeho (Petrov) anjel.“ Por. *Mt* 18, 10; *Hebr* 1, 14; *Lk* 15, 10; *Sk* 16, 9. *Zjv* 19, 10: „Som spoluslužobník tvoj a твоjich bratov, ktorí majú Ježišovo svedectvo. Bohu sa klaňaj! A Ježišovo svedectvo je duch proroctva.“ Por. *Zjv* 1, 20.

Tradícia

Otcovia si boli istí, že láska anjelov k Bohu sa prejavuje aj v láske k ľuďom – jednotlivcom. Klement Rímsky (+101): „Volaj o pomoc, aby ťa niekto počul, alebo aby si zbadal niektorého zo svätých anjelov“ (*List Korint'anom* 39, 7).

Origenes (+253): „Je trvalou súčasťou cirkevného hlásania, že Boží anjel slúži, aby človek dosiahol spásu“ (por. *Contra Celsum* 8, 34).

Gregor Divotvorca (+c.270): „Aká veľká je dôstojnosť ľudských duší, že každá od narodenia dostala ku svojej ochrane určeného anjela“ (*Ďakovná reč Origenovi* 4). Otcovia verili, že anjela strážcu majú aj hriešni ľudia i pohania.

Bazil Veľký (+379): „Nik nebude popierať, že každý veriaci má pri sebe anjela akoby ochrancu a pastiera, ktorý ho vedie životom“ (*Adversus Eunomium* 3, 1). Bludári eumoniáni učili, že už tu na zemi ľudia môžu vidieť Boha.

Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530): „Božie Slovo prisúdilo anjelom ochranu našej (ľudskej) hierarchie, keď povolal Michala, aby ochraňoval Izraelský národ (*Dan* 10, 21) ako aj iných anjelov vládcov nad národmi: veď Najvyšší vymedzil národom hranice podľa počtu Božích anjelov (*Dt* 32, 8)“ (*De coelesti hierarchia* IX, 2). „Nemožno pripisovať vinu anjelom a ich priamej ochrane národov za to, že sa odklonili a prepadli (uctievaniu) nepravých bohov: bolo to ich slobodné rozhodnutie, že sa vzdialili od priamej cesty k Bohu pre ich egoizmus a domýšľavosť“ (*De coelesti hierarchia* IX, 3).

Náuku o anjeloch strážnych vyznávali aj ďalší otcovia, napr. Tertulián (+c.224), Ján Zlatoústy (+407), Hieronym (+420), Augustín (+430).

Súkromná úcta k anjelom strážcom začala počas raného stredoveku v Anglicku (o. r. 800) a jej centrom sa stalo Španielsko. Pápež Lev X. (1513-1521) v r. 1518 sviatok k anjelom strážcom oficiálne uznal. Pavol V. (1605-1621) v r. 1608 dovolil sviatok sláviť v krajinách habsburskej koruny. Pápež Klement X. (1670-1676) v r. 1670 sviatok rozšíril na celú Cirkev a stanovil ho na 2. októbra. Aj po reforme liturgického kalendára (po Druhom vatikánskom koncile 1962-1965) sa spomienka anjelov strážcov slávi 2. októbra.

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) učil: „Božia prozreteľnosť spravuje nižšie bytosti cez vyššie. Preto Boh ustanovil ľuďom anjelov strážcov. Pôsobenie anjela strážcu človek nebadá, lebo pôsobenie anjelov je začlenené do riadneho vykonávania Božej prozreteľnosti a jeho pôsobenie nenahrádza činnosť človeka“ (por. *Theologická summa* I., 113). „Anjeli spolupracujú na všetkom, čo je pre nás dobré“ (*Theologická summa* I., 114, 3, 3).

Magistérium

Istá náuka: „Každý človek má od narodenia až po smrť svojho anjela strážcu.“

Por. *Mt* 18, 10; *Lk* 16, 22; *Sk* 12, 15; *Ž* 34, 8; *Ž* 91, 11-12; *KKC* 352.

Oveľa viac táto pravda platí o kresťanoch, por. *KKC* 334; *Sk* 5, 18-20, lebo kresťan má už na tomto svete vo viere účasť na blaženom spoločenstve anjelov a spoločenstve ľudí zjednotených v Bohu. Človek sa otvára anjelskej pomoci a ochrane najmä modlitbou.

Výraz „strážny“ anjel nemožno rozumieť v zmysle nebeského špióna alebo plateného bodyguarda (telesný strážca, člen ochranky). Anjel je vznešený posol a účinný budovateľ Božieho kráľovstva v službe Božej prozreteľnosti. Anjel pracuje tak nenápadne (v ústraní) – ochraňuje pred zlom a napomáha robiť dobro – že ho možno (akosi) zbadáť len vo výnimočných chvíľach.

Okamih smrti – prechodu človeka na večnosť – je veľmi dôležitý. Vtedy sa veriaci utiekajú k Bohu a k svätým, najmä k sv. Jozefovi. Vyzývajú aj Michala Archanjela ako patróna dobrej smrti a ako ochrancu pred posledným diablovým útokom, por. Bazil Veľký (+379), *Homilia* 38, 16; *Homilia* 39, 4.

Človek potrebuje anjelskú pomoc kvôli svojej morálnej krehkosti. Bez mohutného príhovoru Krista a jeho mystického tela (Cirkvi) by nikto nebol zachránený. Nezaslúžený milostivý vzťah s Najsvätejšou Trojicou by nikto nezískal (Charles Journet).

Náplň práce osobného anjela strážcu

Ochrana anjela strážcu sa vzťahuje predovšetkým na záležitosti spásy. Len nepriamo sa týka časných vecí. Úloha anjela strážcu trvá po celý ľudský život. Osobný anjel nikdy celkom neopustí svojho zverenca. Ak sa aj občas „miestne“ vzdiali, nikdy sa nevzdiali svojou ochranou, por. *Theologická summa* I., 113, 4, 6. O náplni práce strážneho anjela píše viacerí autori, napr. Paul O'Sullivan.

1. Anjel, ako maximálny altruista, sa v prvom rade usiluje podeliť s človekom o svoju radosť z viery, nádeje a lásky, ktorú prežíva v Bohu.
2. Anjel neúnavne prosí Boha a modlí sa za zvereneného človeka.
3. Anjel pozitívne vplýva na človeka svojimi radami, využívajúc svoju obdivuhodnú múdrosť, a to hlavne pri životných rozhodnutiach – napr. manželstvo, duchovné povolanie, skúška...
4. Anjel ochraňuje svojho zverenca pred útokmi diabla a jeho pomocníkov.
5. Anjel ochraňuje svojho zverenca pred inými rôznymi nebezpečenstvami – fyzickými i duchovnými.

Anjel teda nijako nestojí medzi človekom a Bohom. Naopak, on – svojom špeciálnou prítomnosťou a mocou – vzťah človeka a Boha (alebo vzťah človeka a nejakého svätca) uľahčuje. On sa nenápadne stará „o servis“ týchto vzťahov, on im robí akési potrebné „javisko a kulisu“. Obdivuhodná práca anjelov spadá do tajomstva všetkých personálnych vzťahov, najmä vzťahov v rámci tajomného Kristovho tela (Česlav Stanislav Bartník).

Dobry anjel pre seba nepotrebuje nič, nepotrebuje nejakú pozemskú slávu, pozornosť, uznanie alebo odmenu – on už to všetko vrchovato (v nebeskej blaženosti) prežíva v Bohu.

Tragédia človeka a anjel strážca

Keď dôjde k najväčšej tragédii a človek nezíska spásu, nie je to vinou jeho anjela, por. *Theologická summa* I., 113, 1. Strážny anjel totiž neomylné a usilovne robil čo mohol; musel však rešpektovať slobodné rozhodnutie zverenej osoby.

Takisto nemožno zazlievať strážnemu anjelovi, ak jeho zverenec utrpí nejakú fyzickú ujmu (úraz, nešťastie, chorobu). Anjelovou úlohou je predovšetkým duchovné dobro, spása zverenej duše (ale i ďalších duší). Anjel buduje Božie kráľovstvo, a nie „pozemské úspechy“, hoci im primerane napomáha. On totiž z veľkého „nadhľadu“ vidí a rieši aktuálne problémy. A vie, že fyzická ujma už neraz pomohla vyššiemu duchovnému dobru.

Božiemu zjaveniu odporuje tvrdenie, že strážny anjel smúti (alebo sa nejako trápí) nad večnou záhubou jemu zverenej osoby. Strážny anjel je v Božom svetle slávy, a preto už nijako nemôže trpieť, por. *Zjv* 21, 4: „Zotrie im z očí každú slzu a už nebude smrti ani žiaľu; ani náreku, ani bolesti viac nebude, lebo prvé sa pominulo.“

Strážny anjel spoločenstva

Okrem osobného anjela strážcu možno tvrdiť – spolu so židovskými veriacimi a na základe *Písma* (por. *Dan* 10, 12. 20-21; *Sk* 16, 9) i mienky viacerých otcov, napr. Origena (+253), Bazila Veľkého (+379), Teodoretta Cyrského (+458), Jána Damaského (+749) – , že anjela strážcu majú aj jednotlivé spoločenstvá (národy, mestá, krajiny), najmä Cirkve. Podľa Tomáša Akvinského krajiny a spoločenstvá ochraňujú anjeli vyššej hierarchie, por. *Theologická summa* I., 113, 3.

Ochrancom Kristovej Cirkvi je Michal Archanjel, lebo on bol strážcom Izraela – starozákonného Božieho ľudu, por. *Dan* 12, 1.

Odpoveď na otázku, čo robia anjeli, keď sú znepriatelené dva národy (alebo dvaja ľudia), vyplýva z anjelskej podstaty – anjeli sú už definitívne rozhodnutí pre Dobro – Boha, a nemôžu inak. Preto sa nemôžu hnevať, znepriatelit' a robiť si „napriek“. Aj v takých trápnych situáciách, hoci rešpektujú slobodnú vôľu každého jedinca (spoločenstva), efektívne robia všetko pre to, aby konflikt zmiernili a ukončili.

Cirkevná úcta k anjelom

Dobří anjeli patria do spoločenstva svätých. Spoločenstvo svätých (osôb) tvoria všetci, živí i mŕtvi, ktorí sú Kristovi a majú jeho Ducha (*KKC* 955). Na dobrých anjelov sa táto pravda vzťahuje v širšom zmysle slova.

Kult dobrých anjelov v Cirkvi nie je pozostatkom polyteistických náboženstiev. Katolícky kult anjelov vychádza zo spojenia týchto duchov s Bohom. Sv. Bernard z Clairvaux (+1153) dal silný podnet k úcte voči anjelom strážcom.

Odstupňovaná úcta k svätým

Písmo zakazuje klaňať sa anjelom (por. *Dt* 5, 7-9; 6, 4; *Ex* 20, 3-5; *Kol* 2, 18; *Zjv* 19, 10).

Primeranú česť – úctu – si však anjeli zaslúžia, lebo sú Božie stvorenia (por. *Kol* 1, 16; *Jn* 1, 3), ktoré slúžia Bohu (por. *Joz* 5, 13-16; *Dan* 7, 10; *Hebr* 1, 14) a pomáhajú ľuďom (*Dan* 10, 7n; *Tob* 12, 15n; *Mt* 1, 20; 2, 12; *Hebr* 1, 14).

Ex 23, 21: „(Pán povedal): Maj sa pred ním (pred Pánovým anjelom) na pozore a počúvaj jeho hlas, a neodporuj mu, lebo vám neprepáči vaše previnenia, veď je v ňom moje meno!“ Správna úcta k anjelom je Božím príkazom a pramení zo vzťahu anjelov k Bohu, preto nie je nejakým dôsledkom polyteizmu.

Katolícka cirkev (por. *Theologická summa* III., 25, 5; II-2, 103, 3; *Lumen gentium* 50; *KKC* 347, 352, 957, 971) má odstupňovaný vzťah úcty k svätým. Prvý stupeň je najvyšší:

1. Latria - klaňanie sa, bohopocta - patrí len Pánu Bohu.

Od bohopocty je druhovo i stupňovo odlišná dulia, ktorá je vyhradená svätcom:

2. Hyperdulia - nadúcta - patrí Matke Božej, Panne Márii.

3. Protodulia - prvotná úcta - patrí sv. Jozefovi.

4. Dulia - úcta - patrí anjelom a ostatným svätým ľuďom.

Obnova mariánskej úcty po Druhom vatikánskom koncile priviedla niektorých teológov k novým návrhom pomenovania tejto úcty. Pretože výrazy dulia (gr. douleia = nevoľník) či hyperdulia, ktoré pochádzajú z doby nevoľníctva a feudalizmu sú už zastarané. (Tiež výraz latria, ktorým označujeme klaňanie sa Bohu, je z gr. latreia = Boží sluha.) Tieto slová vraj silne pripomínajú pochmúrny a ťažké polozenie nevoľníkov (Česlav Stanislav Bartník).

Preto namiesto „hyperdulia“ by sa malo hovoriť – úcta, honor, česť alebo pieta Márie. (Kult „latria“ by sa mal voči Pánu Bohu zachovať.) Tomuto návrhu však ešte veľa chýba k precíznosti tradičného pomenovania.

Druhy kultu (úcty) k anjelom

Teológovia rozlišujú tieto páry náboženského kultu:

- kult priamy (voči osobám; teda i k anjelom) a nepriamy (voči predmetom);
- kult vnútorný (len v „srdci“ človeka) a vonkajší (prejavený navonok);
- kult osobný, individuálny (konaný jedincom) a spoločný, kolektívny (konaný v spoločenstve);
- kult privátny (podľa vlastných pravidiel, neliturgický) a verejný (liturgický);
- kult plný, úplný, integrálny (zaangažuje sa celá osoba) a neúplný (čiastočný, partikulárny).

Anjeli a liturgia

Kresťania boli od počiatku jednomyselne presvedčení, že modliaca sa Cirkev je pod neustálym vplyvom anjelov (por. *1 Kor* 11, 10). Verili, že Cirkev sa v liturgii pripája k anjelom, aby sa dokonalejšie klaňala trojsvätému Bohu, por. *KKC* 335, 1352, 2628.

Slovo „liturgia“ v pôvodnom význame znamená „verejné dielo“, „službu v mene ľudu alebo v prospech ľudu“. V kresťanskej tradícii znamená, že Boží ľud sa zúčastňuje na „Božom diele“ (por. *Jn* 17, 4). Prostredníctvom liturgie Kristus pokračuje – vo svojej Cirkvi, s ňou a skrze ňu – v diele vykúpenia, por. *KKC* 1069.

Sväté písmo

Ž 96, 1-3: „Spievajte Pánovi pieseň novú; spievaj Pánovi, celá zem! Spievajte Pánovi, velejte jeho meno. Zvestujte jeho spásu deň čo deň. Zvestujte jeho slávu pohanom a jeho zázraky všetkým národom.“ Exegéza: Katolícka cirkev za zázrak považuje iba tú nevysvetliteľnú udalosť, ktorá vykazuje znak Božieho znamenia (Raniero Cantalamessa).

Ž 138, 1: „Chcem ťa, Pane, oslavovať celým srdcom, že si vypočul slová mojich úst. Budem ti hrať pred tvárou anjelov.“ Por. *Dan* 3, 49. 51. 58; *Hebr* 12, 22-23.

Lk 2, 11-14: „Dnes sa vám v Dávidovom meste narodil Spasiteľ, Kristus Pán. A toto vám bude znamením: Nájdete dieťaťko zavinuté do plienok a uložené v jaslach. A hneď sa k anjelovi pripojilo množstvo nebeských zástupov, zvelebovali Boha a hovorili: Sláva Bohu na výsostiach a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle.“

Zjv 4, 9-11: „Vždy, keď tie bytosti vzdali slávu, česť a vďaku Sediacemu na tróne, Žijúcemu na veky vekov, padli dvadsiati štyria starci pred Sediacom na tróne, klaňali sa Žijúcemu na veky vekov, hádzali svoje vence pred trón a volali: Hoden si, Pane a Bože náš, prijať slávu, česť a moc, lebo ty si stvoril všetky veci: z tvojej vôle boli a sú stvorené.“

Tradícia

Anjeli ustavične oslavujú Boha. Anjeli sú aj pri každej pozemskej liturgii, ale oni sami nie sú príčinou posväcovania ľudí.

Klement Alexandrijský (+215): „Anjeli, ustavične vzdávajú chválu Bohu (por. Iz 6, 1-4; Zjv 4, 6. 8; 5, 11-12), sa zjednocujú s Ježišom Kristom, s týmto prostredníkom pravej nábožnosti, aby chválili, adorovali a vzdávali slávu Božej majestátnosti“ (por. *Stromata* 5, 6; lat. *stromata* - koberce; pekne rozvinutá prednáška bez systematického spojenia s ostatnými).

Origenes (+253): „Neváham povedať, že aj anjeli sú prítomní. Ak hovoríme niečo, čo sa zhoduje so Slovom, oni sa zhromažďujú a prosia za nás“ (*Homilia in Lucam* 33).

Ján Zlatoústý (+407): „Keď vidíš, že kňaz ti podáva Najsvätejšiu Sviatosť, nemysli, že to robí kňaz, ale že vystretá ruka patrí Kristovi. Tak isto, keď krstí, nie on krstí, ale Boh je ten, ktorý drží tvoju hlavu neviditeľnou mocou, a nie anjel, ani archanjel, ani nikto iný sa neodváži pristúpiť a dotknúť sa ťa; tak isto aj teraz. Keď Boh znovu zrodzuje, je to výlučne jeho dar. Či nevidíš, že tí, ktorí si adoptujú synov, nezverujú túto činnosť otrokom, ale sami sú prítomní na súde? Tak isto Boh nezveril tento dar anjelom, ale sám je prítomný“ (*Homilia in Mattheum* 50, 3).

Augustín (+430): „Adorácia je hlbokým sklonením sa ducha pred Kráľom slávy (Ž 24, 9-10) a úctivým mlčaním pred Bohom, ktorý je vždy väčší ako my“ (por. *Enarratio in Psalmum* 62, 16).

Rozumová úvaha

Anjeli sú chválou božského Bytia. Boh v nich „kontempluje svoj vlastný jas“. To je túžba Stvoriteľa kontemplovať sa vo svojom tvorstve a vidieť v ňom všetku svoju nádheru bez akejkoľvek poškvrny. Dobrí anjeli sa nikdy nerozhodli pre zlo, nikdy nezhršli.

Magistérium

Istá náuka: „Cirkev vzdáva vďaky Otcovi skrze Krista v Duchu Svätom v spoločenstve anjelov a všetkých svätých.“

Por. *KKC* 1352, 335, 2628; *Sacrosanctum concilium* 8; *Cirkev žije z Eucharistie* 19.

Klaňanie sa (adorácia) je základným postojom človeka – tvora pred Bohom. Klaňaním sa oslavuje veľkosť Pána ako Stvoriteľa a Spasiteľa. Klaňanie sa trojsvätému a najláskavejšiemu Bohu napĺňa veriacich pokorou a dodáva im dôveru.

Modlitba poklony Bohu

Medzi najrozšírenejšie a najkrajšie patrí zveršovaná osobná modlitba poklony:

„Klaniam sa ti, Kriste, ako Bohu svojmu, hoc ja ti nevládzem dať úctu dôstojnú.

Preto vrúcne vyzývam vás, anjelské zbory, nech sa spolu s vami môj duch jemu korí.“

Anjeli a vysluhovanie sviatostí

Anjeli (ani dobrí ani zlí) nevysluhujú sviatosti, ani nie sú ich „spoluvysluhovateľmi“ (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* III., 64, 7). Písmo totiž výslovne učí: „Lebo každý veľkňaz,

vybratý spomedzi ľudí, je ustanovený pre ľudí, aby ich zastupoval pred Bohom“ (*Hebr 5, 1*). Pri božskom ustanovení najsvätejšej a najvýznamnejšej sviatosti (Eucharistie) Kristus Pán povedal ľuďom: „Toto robte na moju pamiatku“ (*Lk 22, 19; 1 Kor 11, 24*), a nie anjelom.

Veľkodušný Boh využíva aj ľudskú činnosť v dejinách spásy. Konanie vyvoleného človeka je prostriedkom na reálne sprítomnenie Ježiša Krista a jeho spasiteľnej milosti. *Múd 9, 2-3*: „Človeka si stvoril svojou múdrosťou, aby vládol nad stvorenstvom, ktoré si ty povolal k jestvoti, aby spravoval svet v svätosti a spravodlivosti.“

Pravdaže, Boh nie je „obmedzený“ sviatosťami, ani ľudskými spolupracovníkmi, žeby bez nich nemohol posväcovať. Boh môže posväcovať aj inak, teoreticky aj prostredníctvom anjelov, avšak takéto posväcovanie už nie je „sviatostné“.

Anjeli a prijímanie sviatostí

Žiaden anjel neprijíma sviatosti, ani žiaden neprijíma Eucharistiu – sväté prijímanie (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* III., 80, 2). Sviatostné (ako aj duchovné – nesviatostné) prijímanie je ustanovené len pre ľudí.

Skutočnosť nemenia ani slová *Žalmy* (78, 23-25): „Rozkázal teda horným oblakom a otvoril brány nebies; a pršala im manna za pokrm a dal im chlieb z neba. Človek jedol chlieb anjelský; pokrmu im dal dosýta.“ Manna, ako „anjelský chlieb“, bola len predobrazom Eucharistie.

Samotná podstata sviatosti, čiže spojenie neviditeľnej vnútornej milosti s viditeľným vonkajším znakom, bola Bohom ustanovená kvôli prirodzenosti človeka. Iba človek je obdivuhodnou jednotou dvoch dimenzií: tela (materiálnej) a duše (duchovnej), a nie pre anjelov, ktorých prirodzenosť má len duchovnú dimenziu.

Anjeli sú síce posväcovaní Ježišom Kristom (jedine jeho milosťou sú naozaj svätí), ale oni sú posväcovaní inak, nie mocou sviatostí. Tomáš Akvinský učil, že sú posväcovaní „Kristovou podobou“, por. *Theologická summa* III., 80, 2.

Anjeli a Eucharistia

Ľudia a anjeli spoluoslavujú pravého Boha, a to najmä slávením Eucharistie. Encyklika *Cirkev žije z Eucharistie* (19) učí: „Eschatologické smerovanie, ktoré vychádza z Eucharistie, vyjadruje a posilňuje spoločenstvo s oslávenou Cirkvou. Nie náhodou sa vo východných anaforách a v latinských eucharistických modlitbách vždy s úctou spomína Mária,... anjeli, svätí apoštoli, slávni mučeníci a všetci svätí... Keď slávime Baránkovu obeť, spájame sa s nebeskou liturgiou a pripájame sa k tomu nesmiernemu množstvu, ktoré volá: Spása nášmu Bohu, ktorý sedí na tróne, a Baránkovi! (*Zjv 7, 10*). Eucharistia je skutočne brána, ktorou sa nad zemou otvára nebo.“

Druhý vatikánsky koncil, *Sacrosanctum concilium* (8) tvrdí: „Účasťou na pozemskej liturgii vopred okusujeme tú, ktorá sa slávi v nebi vo svätom meste Jeruzaleme... V nej s celým zástupom nebeského vojska spievame hymnu slávy Hospodinovi; uctieваме si pamiatku svätých a úfame mať nejakú účasť na ich spoločenstve; a očakávame Spasiteľa, nášho Pána Ježiša Krista, kým sa nezjaví on, náš život, a vtedy sa zjavíme aj my s ním v sláve.“

V liturgii svätej omše majú anjeli významné miesto: - v úkone kajúcnosti; - pri oslavnom speve (glória); - v čítaniach „evanjelizujú“; - pri vyznaní viery; - v piesni vdľaky; - pri speve trojsvätému Bohu; - po premenení prinášajú dary (svätý chlieb večného život a kalich večnej spásy) na nebeský oltár; - v Pánovej modlitbe (Otčenáš) sa prosí o takú vôľu, akú majú aj anjeli; - počas svätého prijímania sú anjeli nablízku, aby adorovali a napomáhali veriacim dobre prijímať.

Ján Pavol II. napísal: „Chlieb, ktorý sa láme na našich oltároch, dáva nám v našich podmienkach pútnikov na všetkých cestách sveta panis angelorum, anjelský chlieb, ku ktorému nemožno pristúpiť inak než s pokorou stotníka z evanjelia“ (*Cirkev žije z Eucharistie* 48).

Do blízkosti anjelov vstupuje ten, kto sa približuje k Bohu v liturgii; kto zostáva v blízkosti anjelov, nachádza sa blízko pri Bohu (Bernard Spenger).

Činnosť zlých anjelov

O zlých anjeloch a ich činnosti učí démonológia – časť angelológie.

Sväté písmo

Písmo výslovne spomína zlé konanie a negatívny vplyv diablov na ľudí, napr.: *Gn* 3 – pád prarodičov; *Gn* 4 – Kainova bratovražda; *Jn* 13 – Judášova zrada; *Lk* 22 – Petrovo zapretie; *Sk* 5 – klamstvo Ananiáša a Zafiry.

Múd 2, 24: „Závisťou diabla však prišla na svet smrť: skúsia ho tí, čo sú jeho korist'ou.“

Zjv 12, 7-9: „Na nebi sa strhol boj: Michal a jeho anjeli bojovali proti drakovi. Bojoval drak i jeho anjeli, ale neobstáli a už nebolo pre nich miesto v nebi. A veľký drak, ten starý had, ktorý sa volá diabol a satan, čo zvädzal celý svet, bol zvrhnutý; zvrhnutý bol na zem a s ním boli zvrhnutí jeho anjeli.“

2 Pt 2, 4: „Veď Boh neušetril ani anjelov, keď zhrešili, ale zvrhol ich do tmavých priepastí podsvetia a dal ich strážiť až do súdu.“

Jn 12, 31: „Teraz je súd nad týmto svetom, teraz bude knieža tohto sveta vyhodené von.“

Hebr 2, 14: „(Kristus) smrťou zničil toho, ktorý vládol smrťou, čiže diabla.“

2 Sol 2, 8-10: „Potom sa zjaví ten zločinec, ktorého Pán Ježiš zabije dychom svojich úst a zničí jasom svojho príchodu; toho, ktorý príde pôsobením satana so všetkou mocou, znameniami a klamnými zázrakmi a s každým zvodom do neprávosti pre tých, čo idú do záhuby, lebo neprijali lásku k pravde, aby mohli byť spasení.“ Por. *2 Kor* 12, 7.

1 Jn 5, 18-19: „Vieme, že nik, kto sa narodil z Boha, nehreší, ale chráni ho ten, ktorý sa narodil z Boha, a Zlý sa ho nedotkne. Vieme, že sme z Boha a celý svet je v moci Zlého.“

Tradícia

Otcovia nikdy nespochybňovali existenciu a pôsobenie diabla, por. Klement Rímsky (+101), *List Korint'anom* 51, 1; Justín (+165), *Apologia* 25-26; Ignác Antiochijský (+117), *List Trallianom* 4, 1; Origenes (+253) *Contra Celsum* 4. 65. Suplicius Severus (+c.420) opísal, ako Martin z Tours v spolupráci s anjeli bojoval proti diablom (*Vita sancti Martini*).

Pustovníci stále varovali svojich žiakov pred nástrahami diabla. V liturgii krstu Cirkev od počiatku používala exorcizmus (dokumentuje to *Didaché*). V Liturgii hodín Cirkev od pradávna prosí o ochranu pred diablom (kompletórium).

Klement Rímsky (+101): „Nech sme urobili akúkoľvek chybu a akékoľvek zlo pod vplyvom niektorého zlého anjela, usilujme sa, aby nám to bolo odpustené“ (*List Korint'anom* 51, 1).

Barnabášov list (9, 4): „Zišli z cesty, lebo ich zaslepil zlý anjel.“

Tertulián (+c.224): „Teraz o konaní démonov. Ich snahou je zničiť človeka. Od samého počiatku smerovala zloba týchto duchov k záhube človeka“ (*Apologeticum* 22).

Makárius (+334): „Beda duši, ak v sebe nebude mať pravého vodcu Krista, lebo žije na neľútostnom temnom mori, otriasajú ňou prívally vášni a hádžu ňou ako zimná búrka zlí duchovia, až nakoniec príde k pohrome“ (*Homilia* 28).

Bazil Veľký (+379): „Existuje iný vlk (por. *Jn* 10, 12), ktorý neúnavne denne trhá nie telá, ale duše – zlý duch. Ten číhajúc obchádza stádo veriacich a snaží sa usmrtiť duše“ (*Homilia* 14, 3). Por. aj *Homilia* 35, 6.

Cyryl Jeruzalemský (+386): „Previnenie predstiera čnosť. Kúkoľ sa chce považovať za pšenicu... Aj satan sa vydáva za anjela svetla“ (*Catecheses illuminandorum* 4, 1).

Ambróz (+397): „Pán, ktorý sňal vaše hriechy a odpustil vaše previnenia, má moc vás ochrániť a ustrážiť pred úkladmi vášho protivníka diabla, aby vás neprekvapil nepriateľ, ktorý zvyčajne

plodí vinu. Kto sa však zverí Bohu, nebojí sa diabla: Ak je Boh za nás, kto je proti nám? (*Rim 8, 31*)“ (*De sacramentis 5, 30*).

Augustín (+430): „Ak by diabol zo svojej iniciatívy mohol, neostal by jeden živý tvor na zemi“ (*Enarratio in Psalmum 96, 12, 7*).

Mienku niektorých cirkevných spisovateľov, napr. Hermasa (+c.160), Origena (+253), Gregora Nysského (+394), že každý človek dostal aj jedného zlého anjela, aby ho pokúšal – ako protiklad k anjelovi strážcovi – Cirkev nikdy neprijala. Toto učenie nemá opodstatnenie v prameňoch viery a predstava, že človek má aj osobného pookúšiteľa, je ťažko zlučiteľná s Božou dobrotou.

Rozumová úvaha

Diabol bol stvorený Bohom, preto vo svojej prirodzenosti (metafyzicky) stále zostáva dobrým. Zlý je po morálnej stránke. Diabol nie je absolútnym princípom (dualistický protipól Stvoriteľa), on je iba kontingentným stvorením.

Diabol musí byť osobná bytosť, lebo inak by nebolo možné učiť o jeho morálnom zle (Česlav Stanislav Bartník). Diabla však netreba hľadať po tmavých kútoch – diabol je neviditeľný duch a jeho existencia sa dá zistiť len z jeho činnosti. Súčasná doba je poznačená aj satanizmom – uctievaním diabla.

Tomáš Akvinský (+1274) učil: „Prirodzenosti človeka je primerané, aby mu iné tvory (osobné bytosti) pomáhali, alebo mu robili prekážky. Dobrí anjeli mu pomáhajú, zlí duchovia zasa prekážajú. Boh pripustí nástrahy od zlých duchov, aby človek tým jasnejšie poznával, že je slabý a odkázaný na Božiu pomoc, a tak sa udržal v poníženosti... Boh však nedopustí pokúšať človeka nad jeho sily (*I Kor 10, 13*), ale dáva mu milosť, aby mohol pokušenie premôcť, a tak oslávil Boha a seba získal korunu víťazstva“ (por. *Theologická summa II-2-2.*, 165, 1).

Magistérium

Materiálna dogma: „Diabol – zlý duch, zlý anjel – existuje.“

Por. *Hebr 2, 14*; *Múd 2, 24*; Synoda v Brage, r. 563, *DH 457*.

Diabol, padlý anjel, bol stvorený ako dobrý. Avšak zneužitím svojej slobody sa stal natrvalo morálne zlým.

Padlí anjeli majú svoju silnú hierarchiu. Organizujú sa, aby mohli účinnejšie robiť zlo, čo je ich cieľom.

Dogma: „Človek zhrešil z diablovho návodu.“

Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH 800*; por. *Gaudium et spes 13*.

Staroveký svet, napriek istej skepse a racionalizmu, bol ovládaný veľkým strachom zo zlých duchov. Preto objavenie sa kresťanstva prežíval ako oslobodenie z tohto strachu (*Mt 10, 1*; *I Kor 8, 14n*; *Ef 6, 10-12*). Aj dnes, tam, kde kresťanstvo žije, dodáva odvahu pred Zlom.

Dogma: „Diabol má na základe Adamovho hriechu určitú vládu nad ľuďmi.“

Tridentský koncil, r. 1567, *DH 1511-1527*; por. *Lumen gentium 16*.

Grécke slovo diabolos znamená „ten, ktorý rozdeľuje“. Ide o protiklad slova symbolos – „ten, ktorý spája“.

Pápež Pavol VI. (1963-1978) dňa 15.11.1972 vyhlásil: „Pri koreni hriechu je vždy prítomný diabol. V ňom zlo nie je iba nedostatkom ale nadbytkom, je to živé bytie, duchovné, pokazené a kaziace... Každý, kto odmieta diabla uznať ako jestvujúceho, alebo jeho existenciu vysvetľuje ako pseudoreálnu, teda len ako teoretickú a fantastickú personifikáciu neznámych príčin našich nešťastí a chorôb, sa vyčleňuje zo spoločenstva Cirkvi.“

Diabol – osobná bytosť

Diabol je zmyslami nepostrehnuteľná bytosť. Je však anonymná neosobná silu, alebo je osobné bytie? Satan súčasne je i nie je osoba. Je osobou, pretože je obdarený poznaním, vôľou a je

včlenený do siete medziosobných vzťahov. Preto treba naň aplikovať definíciu osoby: osoba je individuálna substancia rozumovej prirodzenosti.

Istý problém vzniká až vtedy, ak sa pri opise osoby prenesie ťažisko na reláciu – „byť vo vzťahu“, lebo diabol je „negáciou“, „odmietaním druhého“, nevytvára vzťahy. Diabol nie je ani diabológ, ani dar, ani láska k druhému. Je zakotvený v najhlbšej nenávisti. Preto z pohľadu relácie možno tvrdiť, že diabol je „ne-osoba“ (Martin Bošanský). Alebo, že diabol je abortovaná osobnosť, že je najstrašnejší potrat celého stvorenstva (Giorgio Gozzelino).

Diabol – anjelská bytosť, ktorá ťažko zhrešila – ostal po hriechu osobou iba v ontologickom zmysle slova, hriechom sa však stal negatívnou interpretáciou svojej osobnej prirodzenosti (Česlav Stanislav Bartník).

Moc zlého ducha

Satanova moc je veľká (má úžasnú inteligenciu a silu vôle), ale je konečná, lebo je iba tvor (por. *KKC* 395). Je síce mocný, pretože je čistý duch, ale nemôže prekaziť budovanie Božieho kráľovstva. Hoci satan pôsobí vo svete (z nenávisti voči Bohu) a hoci jeho pôsobenie zapríčiňuje veľké škody (duchovnej a nepriamo aj fyzickej povahy), toto pôsobenie dopúšťa Božia prozreteľnosť. To, že Boh dopúšťa diablove pôsobenie, je veľké tajomstvo (por. *KKC* 2850-2854), tým však, „čo milujú Boha, všetko slúži na dobré“ (*Rim* 8, 28). Každý človek, ktorý dobrovoľne koná zlo, stáva sa spolupracovníkom diabla.

Pán Ježiš raz navždy dosiahol víťazstvo nad diablom (*Jn* 14, 30), keď sa dobrovoľne vydal na smrť, aby svetu daroval svoj život (por. *KKC* 2853). Tak bolo knieža tohto sveta „vyhodené von“ (*Jn* 12, 31) a hoci ešte môže prenasledovať Cirkev (por. *Zjv* 12, 13-16), už nikdy sa jej nemôže zmocniť. Diabol (i jeho moc) už teraz „stojí na piesku“, por. *Zjv* 12, 8.

Bazil Veľký (+379): „Udica ukazuje návnadu a ukrýva háčik. Všemohúci Otec chytil diabla na udicu, keď na jeho záhubu poslal jednorodného vteleného Syna, na ktorom síce bolo vidieť telo podrobené utrpeniu, nie však božstvo nepodliehajúce utrpeniu“ (*Homilia* 25, 8).

V prosbe „ale zbav nás Zlého“ kresťania prosia Boha, aby ukázal víťazstvo, ktoré už Kristus dosiahol nad satanom, por. *KKC* 2864.

Mená zlých duchov

Katolícka démonológia sa zaoberá len biblickými menami zlých duchov. Tieto sú všeobecné a vlastné.

Všeobecné mená zlých duchov:

- antikrist: v *Novom zákone*; slovo pochádza z gr. antichristos – protikristus. Antikrist nie je len nejaká jedna osoba. Antikrista zosobňuje každý, kto robí zlo. Avšak Ján Apoštol (por. *Prvý Jánov list*) nepíše o zlobe abstraktne. Zlo (skutočné zlo je len hriech) je vždy spojené s osobou (morálnou bytosťou). Antikrist je teda aj všeobecným menom aj konkrétnou osobou. Najmä tou prvou, ktorá sa postavila na čelo spoločenstva zlých. Ako spoločenstvo dobrých nesie meno po Kristovi, tak spoločenstvo zlých nesie meno po Zlom – Antikristovi.
- démon: v *Starom zákone* i v *Novom zákone*; slovo démon pochádza z gr. daimón – božstvo, gr. daimónion – padnutý anjel, lat. daemon; je to zlá nadprirodzená bytosť škodiaca ľuďom; typickými tvarmi tela démonov sú krídla (netopýrieho typu), chvost, rohy a rôzne ostne.
- diabol: v *Starom zákone* i v *Novom zákone*; po grécky – Žalobca, Ohovárač, Nepriateľ.
- drak: v *Novom zákone*.
- satan: v *Starom zákone* i v *Novom zákone*; po hebrejsky – Žalobca, Ohovárač, Protivník.

Vlastné mená zlých duchov:

- Asmodej: napr. *Tob* 3, 16-17.

- Azazel: napr. *Lv* 16, 8.
- Belial (gr. Beliar): napr. *2 Kor* 6, 14-15.
- Belzebul: napr. *Mt* 10, 24; Belzebub (Baalzebub) bol boh fílištínskeho mesta Akaron (por. *2 Kr* 1). Význam jeho mena je „Pán múch“ (pravdepodobne v tom význame, že ich odháňa), alebo „Pán špiny“. V *Novom zákone* je Belzebub (Belzebul) diabol, zlý duch, zvodca. Belzebul je kniežaťom démonov.
- Leviatan: napr. *Ž* 74, 14.
- Veľký ohnivý drak: *Zjv* 12, 3.

Mimobiblická starobylá židovská literatúra poznala mená ďalších zlých anjelov, napr. Abaddon, Ariel, Astaroth, Bael, Belfegor, Dybbuk, Choronzon, Lilith, Lucifer, Lucifug, Mefistofeles, Mastema, Sorat, Taftartarat, Zazel a i.

Profánna slovenská literatúra pozná aj všeobecné meno zlého ducha – čert.

Prejavy diablovho pôsobenia

Diablovo pôsobenie na svet a ľudí je chúlостivá a smutná skutočnosť. Boh rešpektujúc slobodu tvorov nezabránil, aby sa s ním časť anjelov rozišla; tiež celkom nebráni padlým anjelom, aby ľudí zvädzali ku zlu, pokúšali ich. Pokušiteľskej činnosti diabla sú vystavení všetci ľudia, a to po celý život. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že je to „ako cvičenie“ pre duchovný rast, por. *Theologická summa* I., 64, 4. Preto je potrebné bdieť (por. *1 Pt* 5, 8; *Mt* 26, 41; *Mk* 13, 37), vyhýbať sa príležitostiam k hriechu a najmä modliť sa (Gabriele Amorth). Ľudia sami prehrávajú boj s diablom, ak sa však modlia, spájajú sa s Kristom a vyhrávajú.

Pôsobenie zlých duchov na svet a ľudí sa prejavuje **nepriamo** (obsesia alebo lepšie opresia) a **priamo** (posesia). Obsesia je nutkavá, vtieravá myšlienka, chorobne utkvелá predstava. Keďže niektorí používajú toto slovo aj v zmysle „posadnutosť“, preto je lepšie pre tieto nepriame prejavy diabla používať výraz opresia. Opresia je pocit stiesnenosti a utlačania. Posesia je už oveľa vážnejšia vec. Posesia je vykonávanie práva pre seba, čiže držba práva. Posesor (v tomto prípade diabol) je držiteľ veci. Tu ide o posadnutosť v plnom zmysle slova.

Nepriamo (obsesia; lepšie opresia) – morálne pôsobenie (bežné obťažovanie). Ide o zvädzanie a pokúšanie na hriech. Pritom diabol nevojde do tela človeka. Útočí však na určitú oblasť jeho osobnosti, napr. útočí na oblasť ambícií, pýchy, lakomstva... cez myseľ, vôľu i telo. Človek pri opresii cíti, že je schopný nasledovať Krista, ale keď narazí na svoju citlivú oblasť, je akoby zablokovaný. Diabol totiž objavil jeho slabú stránku a cez ňu ho zvädza k hriechu. Sem patria aj zlé okolnosti a zlí ľudia ako diablove nástroje. Toto všeobecné pokúšanie je tzv. bežné pôsobenie diabla alebo bežné obťažovanie. Za človeka v opresii sa treba pomodliť modlitbu za oslobodenie.

Priamo (posesia) – fyzické pôsobenie (výnimočné obťažovanie). Fyzické pôsobenie je zvláštna diablova činnosť, tzv. osobitné alebo výnimočné obťažovanie. Človek je posadnutý diablom aj vo svojom tele. Tento vplyv niektorí autori (jednotné delenie ešte neexistuje) delia na:

- **útoky diabla alebo ovládnutie:** diabol pôsobí na človeka a na jeho telesné orgány; vstúpi do človeka, čo sa prejavuje „jeho“ gestami a slovami; diabol si prisvojí ľudský hlas, inteligenciu aj slobodu, ale iba fyzicky, nie duchovne; ľudskej duše sa nijako nezmocní.
- **posadnutie - na spôsob trýznenia:** diabol zasiahne osobu utrpením, chorobou a zlom v medziľudských a pracovných vzťahoch; toto sa dá veľmi ťažko rozlíšiť od prirodzených ťažkostí; - **na spôsob znepokojenia:** diabol manipuluje s nižšími schopnosťami človeka – obrazotvornosť, pamäť, fantázia; zasiahne jeho vnútorný pokoj a psychicko-citovú rovnováhu; manipuluje aj s vôľou, ak mu ju človek „otvorí“, čiže „dá“ cez satanské zasvätenie.
- **zamorenie alebo predmetné (vecné) pôsobenie:** diabol zlom zasahuje predmety (por. *KKC* 1673) – veci, miesta a zvieratá. Tieto predmety sa však nevolajú posadnuté, ale nečisté. Sú to „pomocné nástroje“, ktorými diabol robí zlo.

Z dogmatického hľadiska je diablovo pôsobenie „Bohom dopustené“. Ani pri najsilnejšom posadnutí diabol nemôže celkom vplyvať na vôľu a rozum človeka, nezmocní sa ľudskej duše ako takej (pokiaľ človek žije – je možná jeho náprava).

Napokon treba objektívne dodať, že nie je ľahké nájsť hraničnú čiaru medzi psychickými problémami a vplyvom diabla. Preto skôr, ako by sa vykonal exorcizmus, je dôležité presvedčiť sa, že ide o prítomnosť zlého ducha, a nie o dajakú chorobu, por. *KKC* 1673.

Príčiny (cesty) priameho diablovho pôsobenia

Diabol, po definitívnom rozchode s Bohom, využíva každú príležitosť (cestu), aby robil zle. Hlavnými príčinami jeho priameho – fyzického pôsobenia bývajú:

- a) Diablova iniciatíva (nakoľko mu to Boh dovoľuje). Diabol sa zameriava aj na svätých (*1 Pt* 5, 8). Satanské zlo, ktoré však svätí obetujú Bohu, má potom veľkú spasiteľnú hodnotu (por. *Kol* 1, 24).
- b) Navštevovanie nebezpečných miest (por. *Sir* 3, 27; *Dt* 13, 17): domy mágov, vykladačov kariet, satanských skupín, špiritistických sedení.
- c) Zotrvávanie v ťažkom hriechu (por. *Rim* 6, 12). To je živná pôda pre (každé) zlo, ktoré v duši zapustí hlboké korene. Exorcisti rozlišujú štyri kategórie ťažkých hriechov, cez ktoré diabol najskôr zotročí človeka: - satanské praktiky; - magické a okultné praktiky; - hriechy ťažkej závislosti (alkohol, drogy, hry); - sexuálne úchyľky.
- d) Preklatie, kliatba, počarovanie, tzv. „kúzlo“, ktoré je predmetom čiernej mágie. Toto je najčastejšia príčina priameho diablovho vplyvu (por. *Joz* 7, 12n). Preklatie je zlo spôsobené mocou diabla. Za kúzlo je zodpovedný ten človek, ktorý ho prikazuje, alebo sa ním zaoberá (por. *Prísl* 11, 25). Avšak ani preklatie nie je nezvládnuteľné, viď nižšie – Prevencia pred kliatbou.

Ježišovo preklatie figovníka (por. *Mk* 11, 12n; *Mt* 21, 18n) nebolo zlomyseľné ani hriešne, ale pedagogicko-symbolické. Ježišovi nešlo o figovník (nebol čas fig), ale o varovanie učeníkov: nemožno premeškávať dobu Božej milosti! Práve Ježiš je ten, ktorý prišiel, aby prekonal každé preklatie – v nebeskom Jeruzaleme „už nikdy nebude nič preklatie“ (*Zjv* 22, 3).

Kategórie (adresáti, miesta) diablovho pôsobenia

Existujú tri kategórie diabolského vplyvu – od najsilnejšieho (najhoršieho) po najslabší:

Vplyv na vôľu. Ide o posadnutosť v pravom zmysle slova, o tzv. výnimočné obťažovanie diabla.

Potrebný je veľký exorcizmus, ktorý je vyhradený len pre oficiálneho exorcistu. Pritom treba rozvážne postupovať a prísne zachovávať predpisy stanovené Cirkvou, por. kán. 1172 *CIC*, inak by došlo k posmechu a pohoršeniu.

Vplyv na myseľ. Prejavuje sa nutkavými myšlienkami (samovražedné, nečisté, závistlivé...). Ide o tzv. bežné obťažovanie diabla. Stačí malý exorcizmus, modlitba (spoločná i osobná), ale vždy v pokore a v mene Ježiša Krista. Malý exorcizmus môže robiť každý veriaci.

Vplyv na okolie a okolnosti. Ide o tzv. výnimočné (a málo prebádané) obťažovanie diabla. Zaanagažovaní sú aj zlí ľudia a zlé prostredie (napr. spoločnosť mágov, rôznych vykladačov, opitých, satanské skupiny, bitkári, verejný dom...). Exorcizmus je možný cez modlitbu a zmenu prostredia (in fuga salus).

Etapy diablovho zvädzania

Zo zjavenia sú známe tri veľké mimoriadne prípady (doby) diablovho útoku:

1. Pri zvedení Prvých rodičov.
2. Pri pokúšaní Krista.
3. Pri konci sveta (diabol vyvinie posledný krát veľké úsilie o zvedenie).

Pre praktický život platí: „Ako sa mucha nepriblíži k vreľému jedlu, ale čaká pokiaľ nevychladne, tak aj diabol človeka zapáleného láskou k Bohu zvyčajne nechá na pokoji. Čaká však, pokiaľ nezvlažnie.“

Cirkevný postoj k zlým anjelom

Cirkevný postoj k diablom sa vyznačuje umiernenosťou a predstavuje istý stred, medzi dvoma extrémami: - **popieranie (ignorancia)**; diabol existuje, a preto jeho deštruktívnu činnosť nemožno ignorovať a nevnímať si ho; - **preceňovanie (hrôza)**; diabol nie je absolútny pán; má veľkú, ale obmedzenú moc; ľahkoverne mu nemožno všetko pripísať.

Zatváranie očí pred zlým duchom, alebo „poľovanie“ na diabla, nie sú cirkevné postoje.

Exorcizmus

Slovo exorcizmus pochádza z gr. slova exorkismós; gr. sloveso exorkísein znamená zapriahať, zažehnať, vyhnať. Exorcizmus je vyhánanie diabla. Exorcista je ten, ktorý robí exorcizmus, je to oficiálne poverený vyhánateľ zlých duchov.

Sväté písmo

Moc nad diablom bola v Ježišových časoch významným znakom príchodu Božieho kráľovstva (*Mt 12, 28; Mk 1, 22; 16, 17; Lk 3, 16-17; Jn 17, 1-2; Sk 2, 22*).

Mt 8, 30-32: „Ned'aleko nich sa pásala veľká črieda sviň. Zlí duchovia ho prosili: Ak nás už vyháňaš, pošli nás do čriedy sviň. On im povedal: Chod'te! A oni vyšli a vošli do sviň. Vtom sa celá črieda prudko hnala dolu svahom do mora a zahynula vo vodách.“ Por. *Lk 8, 26n*.

Mt 12, 22-24: „Vtedy k nemu priviedli posadnutého zlým duchom, ktorý bol slepý a nemý. On ho uzdravil a nemý rozprával a videl. Zástupy žasli a vraveli: Nie je toto syn Dávidov? Ale počuli to farizeji a hovorili: Tento len mocou Belzebula, kniežaťa zlých duchov, vyháňa zlých duchov.“

Mt 10, 7-8: „Chod'te a hlásajte: Priblížilo sa nebeské kráľovstvo. Chorých uzdravujte, mŕtvych krieste, malomocných očisťujte, zlých duchov vyhánajte. Zadarmo ste dostali, zadarmo dávajte.“ Por. *Mk 6, 7*;

Ježiš poveril aj svojich učeníkov, aby vyhánali zlého ducha. Exegéti pripúšťajú, že niektoré posadnutia diablom opísané v Evanjeliu, možno vysvetliť ako chorobu, avšak i napriek tomu zdôrazňujú, že Kristus je ten, ktorý vyslobodzuje z otroctva diabla (Jacek Salij) a že všetky exorcizmy v Ježišovom mene anticipujú konečné Kristovo víťazstvo nad „kniežaťom tohto sveta“ (*Jn 12, 31*); veď majú základ v *Pánovej modlitbe – Otčenáš*.

Tradícia

Od najstarších čias je liturgia Cirkvi hodnoverným svedkom trvalého používania exorcizmu, a to najmä: pri krste, pri cirkevnej modlitbe a ako nižšie svätenie.

V liturgii krstu sa od počiatku používal exorcizmus; dokazuje to *Didaché* (okolo r. 100) i Hypolit Rímsky (+235) v diele *Traditio apostolica* (okolo r. 216), kde napísal, že exorcizmus je neoddeliteľnou súčasťou obradu krstu.

V Liturgii hodín (breviár) Cirkev denne prosí o ochranu pred diablom (kompletórium). Kresťanskí pustovníci neustále varovali svojich žiakov pred nástrahami diabla. Celá ich duchovnosť bola orientovaná v smere – boj proti Zlému s zlu, čo teoreticky i prakticky viedlo k autoexorcizmu.

Liturgická úloha exorcistu, ako nižšie svätenie, vznikla v 3. stor. v Ríme. Dôležitý záznam o exorcistoch urobil pápež Kornélius (251-253) r. 251 v liste biskupovi Fábiovovi Antiochijskému. V tom čase v Ríme boli: biskup, 46 kňazov, 7 diakonov, 7 subdiakonov, 42 akolytov, 52 exorcistov, lektorov a ostiárov (por. *DH 109*). Zaujímavá bola aj postupnosť nižších svätení – ostiár, lek-

tor, exorcista a akolyta – ktorá vyjadrovala vieru, že človek pomocou Božieho slova premohol diabla i hriech, a tak mal požehnanú účasť na eucharistickej hostine (Michal Černý).

V stredoveku sa tiež učilo o siedmych sväteniach: kňazi, diakoni, subdiakoni, akolyti, lektori, exorcisti, ostiári, por. *Theologická summa; Supplementum* IV., 37, 1 a 2.

V 16. stor. Tridentský koncil exorcistom zakázal verejne konať službu. Tak, ako posledná, aj táto úloha sa stala predstupňom k presbyterátu.

Okrem liturgie dokazujú vyhánanie zlých duchov aj viacerí otcovia.

Justín (+165): „Mnohí kresťania vyhánajú démonov, ktorých pohania nemôžu vyhnáť“ (*Apologia* II., 6).

Tertulián (+c.224): „Kresťanský život znamená vyhánať zlých duchov – uzdravovať... žiť podľa Boha“ (*De Spectaculis*, VI).

Origenes (+253): „(Exorcizmus) si nevyžaduje moc a múdrosť tých, čo sú silní v argumentoch“ (*Contra Celsum* VII, 17). Lat. argumentum (znamenie, znak) predstavovalo kresťanskú modlitbu, žehnanie v Ježišovom mene. „Kresťania sa nemajú čoho obávať, aj keby démoni neboli voči nim naklonení; lebo kresťania sú chránení najvyšším Bohom... Lebo ustanovuje svojich božských anjelov, aby chránili tých, čo sú hodní takej ochrany, aby nič nemuseli trpieť od démonov“ (*Contra Celsum* VIII, 27).

Cyprián (+258): „Diabol, šľahaný, pálený a mučený ľudským hlasom exorcistov a Božou mocou (znaku križa) neraz sľubuje, že už vychádza z človeka a opúšťa ho“ (*Epistula* 69, 15).

Rozumová úvaha

Posadnutosť, chorobná zaujatosť, nie je len teologický termín. Vo všeobecnosti je známe, že človek môže byť – v rôznom stupni – posadnutý iným človekom (na spôsob nekritického nasledovania, či otrockého poslúchania), posadnutý deštruktívnou ideológiou (nacistickou, komunistickou...), posadnutý zlovykom, či posadnutý vášňou. A diabol to dokáže ešte účinnejšie, lebo je excelentný demagóg, ktorý ľahko zmanipuluje nechráneného jedinca i celú spoločnosť.

Cirkev pozná dvojaký exorcizmus – malý (jednoduchý) a veľký (slávnostný). Malý exorcizmus sa vykonáva často, napr. pri slávení krstu a tiež každou „modlitbou za oslobodenie“.

Veľký exorcizmus (naň sa zväčša myslí, keď sa povie exorcizmus) môže vykonávať len biskup alebo ním poverený kňaz. Pri ňom treba postupovať rozvážne a prísne zachovávať predpisy stanovené Cirkvou (por. *KKC* 1673). Pritom sa odporúča:

1. Dôkladne overiť pravdu a presný priebeh správ o udalostiach.
2. Stanoviť korektnú diagnózu príčiny. Avšak exorcista sa nesmie dlho zdržiavať vyhľadávaním faktov z minulosti (Giovanni Battista Proja).
3. Použiť situácii primeranú metódu uzdravenia.

Skôr než by sa vykonal exorcizmus, je dôležité presvedčiť sa, či naozaj ide o prítomnosť zlého ducha a nie o dajakú chorobu (najmä psychickú), ktorej liečenie patrí do oblasti lekárskej vedy. V niektorých krajinách majú exorcisti k dispozícii tzv. „službu oslobodzovania“, t.j. laikov – lekárov i rehoľníkov, ktorí pomáhajú najprv pri určovaní diagnózy postihnutého a potom aj svojou modlitbou (Pedro Mandoza Pantoja). Treba tiež myslieť na to, že existujú aj paranormálne javy (teraz neobjasnené), ktoré nepochádzajú od diabla (Elias Vella).

Magistérium

Istá náuka: „Exorcizmus je verejná a autoritatívna žiadosť Cirkvi v mene Ježiša Krista, aby niektorá osoba alebo nejaký predmet boli chránené pred vplyvom zlého ducha a vymanené z jeho moci.“

Por. *Mt* 10, 7-8; *KKC* 1673.

Podľa exorcistov je diabol zraniteľnejší, keď sa oslovuje menom (Gabriele Amorth). Zmyslom exorcizmu nie je len „vyhnáť Zlého“, ale aj „dať Dobrého“; t.j. umožniť jedincovi opäť nájsť

lásku k Bohu, a tak sa otvoriť Duchu Svätému. Exorcizmus nemožno robiť s ľuďmi, ktorí žijú v hriechu (najprv je nutná svätá spoveď).

Istá náuka: „Exorcizmus nad posadnutými môže zákonne vykonávať iba osobitne a výslovne poverený kňaz.“

Por. *Mt* 10, 1; 28, 18; kán. 1172 § 1 *CIC*.

Poverenie, „autoritu“, na vykonávanie exorcizmu udeľuje miestny ordinár.

Exorcista a autorita

Exorcista je oficiálne poverený vyháňač zlých duchov. Vykonávanie exorcizmu prináša so sebou aj nebezpečenstvá, preto touto úlohou môže byť poverený len kňaz, ktorý sa vyznačuje nábožnosťou, učenosťou, rozumnosťou a bezúhonnosťou života (kán. 1172 § 2 *CIC*). Exorcista musí byť Boží muž a diskrétny človek (ukotvený v pokore) naplnený Duchom Svätým. Pred konaním obradu sa zvyčajne vyspovedá.

Autorita sa vo všeobecnosti rozlišuje na vonkajšiu (úradnú, oficiálnu) a vnútornú (osobnú, prirodzenú). Exorcista musí mať obe authority. Úradnú autoritu dostane od svojho ordinára a osobnú si musí stále pestovať (prostredníctvom odbornosti a altruizmu). Potom, pri plnení svojej úlohy, musí mať jednak súcit s trpiacimi, no na druhej strane sa nesmie citovo naviazať; tiež nemôže podľahnúť túžbe „experimentovať“.

Nie je pravda, že každé vykonanie exorcizmu je pre exorcistu „osudové“, že ho diabol pritom vždy akosi negatívne poznačí. Exorcista, podľa úmyslu Cirkvi, nebojuje so Zlým sám, on je vykonávateľom Božej vôle (v mene Ježiša Krista) a cirkevného poverenia (jej duchovnej moci).

Prevencia pred posadnutosťou

Exorcizmus je „liečiteľský“ úkon. Vo všeobecnosti je lepšie predchádzať posadnutiu (analogicky ako chorobe), ako ho odstraňovať. Duchovné (nadprirodzené) sily majú len dva hlavné zdroje. Zdrojom duchovnej sily je alebo Boh, alebo diabol. Cirkev ako prevenciu pred posadnutím odporúča:

Na prvom mieste život v posväcujúcej milosti – stav omilostenej duše bez ťažkého hriechu (*Jn* 7, 37-39; *2 Pt* 1, 4). Takémuto človeku môže diabol (alebo zlý človek dovoľávajúci sa moci diabla) len veľmi ťažko ublížiť (*Kol* 1, 13-14). Vrúcna láska k Bohu a k blížnemu je ako nedobytná pevnosť.

Duchovní otcovia hovoria, že po vykúpení sveta je diabol ako brechajúci zúrivy pes priviazaný na reťazi. Pokiaľ človek nevstúpi do obvodu jeho reťaze (nespácha ťažký hriech), diabol mu nemôže ublížiť, hoci šteká, skáče a naháňa strach (Gertrud Ressayier).

Na druhom mieste pravidelnú a živú modlitbu (*Mk* 9, 29; 16, 17), najmä *Otčenáš* a *Svätý Michal Archanjel*. Modlitba je nepretržitý exorcizmus (Albino Luciani) a kto sa dobre modlí, koná na sebe autoexorcizmus (Elias Vella). Modlitba totiž buduje kontakt s Bohom i so spoločenstvom svätých. Svätí, najmä Panna Mária a dobrí anjeli, sú veľmi účinnými pomocníkmi v boji proti Zlému. Je ideálne, keď je modlitba spojená s pôstom (*Mt* 6, 18).

Na tretom mieste požehňavania a žehnaní (*1 Pt* 3, 9; *Ž* 129, 8). Treba sa viac prežehnávať a iných žehnať – súkromne i verejne (liturgicky). Požehnanie, najmä kňazské, má veľkú ochrannú moc. Žehnať by sa mali osoby, predmety i miesta (por. *Dt* 28, 8). Požehnané veci však nie sú nejaké amulety (predmety, ktoré majú ochrániť držiteľa pred nešťastím). Nechránia automaticky, len napomáhajú, aby človek otvoril svoje srdce Bohu.

Nevedno, akým spôsobom sa zlé mocnosti usadia na určitom mieste. *Písmo* však zjavuje, že je to možné. *Gn* 4, 10: „Hlas krvi tvojho brata hlasno volá zo zeme ku mne.“ Aj izraelská (vyvolená a prisľúbená) zem bola poškrvnená hriechmi národov, ktoré ju obývali, por. *Lv* 18, 24n.

Prevenia pred kliatbou

Prekliatie, kliatba, tzv. „kúzlo“ je predmetom čiernej mágie a spôsobuje zväčša posadnutie na spôsob trýznenia alebo znepokojenia. Časté formy kliatby sú porobenie, pobosorovanie, puto, zarieknutie, uhrnutie, urieknutie (v zmysle kliatby).

V praxi to znamená, že zlý človek požiada mága (čarodejníka, bosorku), aby vyslovil nad nejakým človekom zariekaciu formulu, aby mu prial niečo zlé. Prekliatie vo vlastnej rodine pôsobí silnejšie. Kliatba nezasahuje Boha, ale môže ubližovať jeho stvoreniu. Dobrý Boh požehnáva, diabol však preklína a robí zlo.

Viacerí exorcisti zdôrazňujú, že **kliatba môže zasiahnuť človeka iba vtedy, ak je človek pre ňu otvorený**, čiže je zraniteľný, je neschopný obrany (Elias Vella; Votěch Kodet, Mike Warnke).

Zraniteľnosť človeka (otvorenosť pre zlo kliatby) spôsobuje:

- Otvorenosť pre hriech; ide o zľahčovanie hriechu a o jeho časté konanie; hrešenie oslabuje morálnu imunitu človeka.
- Koketovanie (zahrávanie sa) a robenie okultizmu alebo špiritizmu.
- Aktuálna psychická slabosť; choroba tiež oslabuje psychickú imunitu človeka.

Duchovní otcovia ešte odporúčajú pridať (k vyššie spomenutým veciam; viď Prevenia pred posadnutosťou) ako veľmi vhodné a účinné:

- Posilňovať kladné emócie; ovládať zlé emócie – najmä hnev a nenávisť, tzv. sebakontrolou; vnútorné zranenia liečiť úprimnosťou a odpustením.
- Dištancovať sa od kliatby; zrieknuť sa jej – v Ježišovom mene ju odmietnuť; celkom sa spohľnúť na Ježiša a jeho moc; nevenovať kliatbe prílišnú pozornosť – „neživiť“ ju svojim strachom či malovernosťou.

Teologické zaradenie exorcizmu

Exorcizmus patrí medzi sväteniny. „Sväteniny sú posvätné znaky, pri ktorých sa Cirkev modlí nad určitými osobami a vecami, aby požehnané osoby a tí, ktorí používajú požehnané veci rástli vo viere a láske“ (por. KKC 1667-1673).

Sväteniny majú tri hlavné formy (KKC 1671-1673):

- **žehnania** (osôb, vecí, miest);
- **svätenia** (osôb, vecí a miest s trvalým dosahom, najčastejšie na liturgické účely);
- **exorcizmy** (malý alebo jednoduchý a slávnostný alebo „veľký exorcizmus“).

Sväteniny pochádzajú zo spoločného kňazstva veriacich. Každý pokrstený je povolaný, aby bol „požehnaním“ a aby požehnával (por. Gn 12, 2; Lk 6, 28; Rim 12, 14). 1 Pt 3, 9: „Žehnajte, lebo ste povolání, aby ste dostali dedičstvo požehnaní.“ V Katolíckej cirkvi žehnajú aj laici aj klerici. Klerikom (biskup, kňaz, diakon) je vyhradené to žehnanie, ktoré má väčší ekleziálny a sviatosťný rozmer (por. KKC 1669).

Nový Rímsky rituál

Úkon exorcizmu Cirkev používala od najstarších čias. Kongregácia pre disciplínu sviatostí 22.11.1998 promulgovala novú príručku pre exorcistov. 90-stranový *Rituale Romanum* predstavil kard. Jorge Arturo Medina Estevéz 26.1.1999. Predchádzajúci rituál pochádzal z r. 1614.

Žiadateľ o exorcizmus sa má vopred vyspovedať. Potom veľký exorcizmus začína pokropením svätenou vodou, nasledujú litánie ku všetkým svätým (možno k nim pridať aj vhodné žalmy) a čítanie evanjelia. Nato kňaz – exorcista vloží na dotýčaného ruky a zvoláva Ducha Svätého, ktorý má prísť namiesto Zlého. Nasleduje vyznanie viery (alebo obnova krstných sľubov), požehnanie svätým krížom a vlastná formula exorcizmu. Formula má dve časti – zaprisahávajúcu (prosba k Bohu) a prikazujúcu (rozkaz diablovej). Obrad končí ďakovnou modlitbou.

Nový rituál viacej stavia do popredia modlitbu (nie hrozby). Varuje pred predčasnými (unáhlenými) prognózami. Radí najskôr vyčerpať všetky možnosti modernej medicíny a psychiatrie a až potom prikročiť k exorcizmu.

V praxi sa to robí tak, že exorcista vyžaduje od klienta lekársku (psychiatrickú) správu, aby bola vylúčená prítomnosť psychickej choroby. Potom, ak prichádza do úvahy exorcizmus, klient zväčša absolvuje dvoj-trojmesačnú duchovnú prípravu – pravidelne pristupuje k sviatosti zmierenia a k Eucharistii (Anton Solčiansky), ak je to možné a je toho schopný (Peter Brodek). Rituál zakazuje akékoľvek obchodovanie (komerciu) s prácou exorcistu (nesmie sa filmovať, fotiť, robiť pred novinármi, pred verejnosťou).

Nový rituál pri prekliatí („kúzlo“) odporúča – kvôli pastoračnému dobru – nepoužiť exorcizmus, ale modlitby za oslobodenie.

Exorcizmus a modlitba za oslobodenie

Medzi exorcizmom a modlitbou za oslobodenie od Zlého je podstatný rozdiel. Exorcizmus je oficiálna a verejná modlitba Cirkvi (preto je účinnejšia). Pri exorcizme kňaz (s biskupským poverením) čelí priamo, v mene Cirkvi, diablu. Kongregácia pre náuku viery v r. 1985 potvrdila zákaz, že laici nemôžu vykonávať exorcizmus, no zároveň ich povzbudila, aby sa modlili za oslobodenie od Zlého.

Pri modlitbe za oslobodenie hociktorý veriaci (por. *Mk* 16, 17) prosí Pána, aby oslobodil od Zlého jeho alebo nejakého trpiaceho brata, sestru. Oslobodzujúca modlitba aj viacerých veriacich zostáva súkromnou modlitbou, ktorá tiež – v niektorých prípadoch – môže priniesť požadované výsledky. Z cirkevných dejín sú známe mnohé prípady, keď svätci, neexorcisti, dokázali oslobodiť od Zlého, napr. sv. Katarína Sienská (+1380), sv. František Assiský (+1226), sv. Leopold Mandić (+1942). To potvrdzuje, že (v hlavných líniách) moc vyháňať zlých duchov závisí od kvality viery (láska k Bohu, úcta k svätým, najmä k Matke Božej) a od modlitby.

Modlitba za oslobodenie

Modlitba za oslobodenie musí byť tiež vykonávaná zodpovedne; nemožno ju aplikovať vždy a všade, napr. pri aktuálnom duševnom rozrušení, pri rozštepe osobnosti, či na nevhodnom mieste.

Modlitba má obsahovať Ježišovu autoritu – prosba „v mene Ježiša Krista“ (por. *Lk* 10, 17). Podľa súčasnej disciplíny Katolíckej cirkvi však nie je žiaduce hovoriť (či pýtať sa) meno Zlého a tiež sa nemá dávať: - Rozhodný rozkaz; - Konkrétny rozkaz; - Spôsob splnenia rozkazu (Peter Brodek).

Medzinárodné združenie exorcistov

Páter Gabriele Amorth, v súčasnosti najznámejší exorcista, je zakladateľom a čestným predsedom Medzinárodného združenia exorcistov. Združenie vzniklo v r. 1990 a napomáha exorcistom vo výmene skúseností (neraz veľmi chýlostivých), a najmä vo vzájomnej pomoci.

Exorcisti sú pozývaní na formačné a informačné kurzy. Oboznamujú sa s najnovšími poznatkami nielen z teológie, ale aj z prírodných vied, najmä z medicíny, psychológie a práva (Giuseppe Ferrari).

Smery a hnutia spolupracujúce so zlými duchmi

Diablovo pôsobenie na svet je reálna skutočnosť. Mnohí ľudia pôsobenie diabla podceňujú („zahrávajú sa s ním“), alebo ho komerčne využívajú (napr. okultizmus, mágia). Ľudová múdrosť však hovorí, že „diabol nič nedá zadarmo“.

Najznámejšie a najrozšírenejšie smery, ktoré spolupracujú so zlými duchmi, sú **hermetizmus** (do ktorého patria ako hlavné prúdy alchýmia, astrológia, mágia) a **satanizmus**.

Hermetizmus

Hermetizmus je druh ezoteriky, tajného učenia (gr. eséterikós – tajný) a zároveň je to filozofický smer. Hermetizmus nesie meno po starom gréckom bohu stád, obchodu a zlodejov, ktorý sa volal Hermés. Hermés vraj odovzdal ľuďom svoju múdrosť. Hermetici (napr. Jaromír Kozák) sa snažia posunúť pôvod hermetizmu do starovekého Egypta (r. 172 pr. Kr. a skôr), s čím moderní odborníci nesúhlasia. Hermetizmus vznikol v Alexandrii (koncom 4. stor. po Kr.).

Hermetizmus sa usiluje o náboženskú neutralitu a chce „byť zadobre“ s veľkými náboženstvami. Zdrojom hermetických náuk je súbor spisov *Corpus Hermeticum* (v gréčtine). Najviac cenený spis sa volá *Smaragdová doska*. Najvýznamnejšie body hermetizmu sú: - jednota všetkého (panteizmus); - boh je všetko a vo všetkom; - boh je hore i dolu. Jeho ďalšie princípy sú početné (podľa rôznych prúdov) a veľmi prispôsobivé, až chaotické (podľa miestnych kultúr).

Hermetizmus a zlý duch

Podľa hermetizmu zlý duch – diabol, je bytie, ktoré obýva tzv. astrál. Astrál je pole obklopujúce všetky objekty. Podľa niektorých, astrál predstavuje aj 13 oblastí ľudského mozgu. Astrálna sekcia mozgu sa zaoberá všetkým náboženským a sprostredkováva kontakt so svetom božstiev všetkých národov v momente, keď sa ľudské vedomie koncentruje na neuróny a špeciálnym výcvikom sem preniká. Svojím vedomím v nej možno vnímať väčšinu postáv opisovaných v náboženstvách.

Diabol predstavuje, podľa staršej školy, buď samostatnú bytosť alebo určité sily ľudskej psychiky (podvedomie, pudovú časť osobnosti). Podľa novej školy predstavuje temné sily prírody. S diablom sa možno spojiť a vyvolať ho pomocou nejakého magického rituálu. Tiež s ním možno uzavrieť zmluvu. Diabol je ochotný urobiť (splniť) všetko a zažiada si len jedno – ľudskú dušu.

Diabli, pretože nie sú organizovaní tak, ako dobrí anjeli a nespupracujú s Božím plánom, smelo robia v rozpore s božským poriadkom. Rôzne školy a systémy hermetizmu majú „svojich“ diablov, podľa toho v akej kultúrno-náboženskej oblasti vznikli a pôsobia.

Alchýmia

Alchýmia, z arab. al-chimija – umenie zlievania, je predvedecká a filozofická disciplína, ktorá skombinovala prvky chémie, metalurgie, fyziky, medicíny, astrológie, sémiotiky, mystiky a umenia. Alchýmia bola praktizovaná v starovekom Egypte, Indii, Číne, Grécku, Ríme, v islamskej ríši a nakoniec v Európe do konca 19. storočia. V rôznych filozofických systémoch existuje dodnes. Alchýmia vychádza z náuky o príbuznosti a premenách látok a zameriava sa na zdokonaľovanie prírody. Skúma aj prirodzenosť tel a ich meniacu sa silu.

Snahy alchymistov sa označujú ako *Veľké dielo (Opus Magnum)*. Hlavné ciele starých alchymistov boli: - Kameň mudrcov; bol druh fermentu ktorý urýchlil zrenie a dokázal premeniť bežné kovy na zlato (dokonalý kov). - Elixír života; keď sa kameň mudrcov rozpustí vo víne pôsobí ako všeliek (panacea). Je to červený projekčný prášok, ktorý sa vhadzuje do taveniny bežného kovu. Na jednej strane má byť liekom na choroby. Na druhej strane má predĺžiť život. Liek má účinkovať tak, ako keď had vyzlieka starú kožu alebo ako regenerácia, čiže omladnutie. - Materia prima (prvotná látka) alebo pralátka, z ktorej môže zmenou formy vzniknúť nekonečný rad rôznej hmoty. Je nazývaná aj semenom, chaosom alebo univerzálnou substanciou. Nie je ľahké nájsť ju v prírode, i keď je obsiahnutá vo všetkých substanciách. Pralátka je počiatočnou látkou *Veľkého diela*, jej vyjadrenie spočíva v téze, že „všetko je v jednom“. Pretože alchýmia, pre svoju nedokonalosť, nedokáže pracovať s pralátkou, používa iné počiatočné látky. - Tria principia, alebo Tri piliere

(arkány), z ktorých je tvorený celok sveta: - soľ, telo – princíp prirodzenosti; - síra, duša – fixný princíp; - ortuť, Duch – prchavý princíp. Delenie vychádza zo starej hermeticko-gnostickej tradície.

Alchymia a veda

Alchymisti nepoužívali vedeckú metódu. Všetky ich „poznatky“ veda neskôr označila za banálne, obmedzené, nesprávne alebo aspoň nezmyselné. Napriek tomu, ako „vedľajší produkt“, sa alchymia stala predchodcom niektorých moderných vied. Alchymisti totiž objavili mnohé látky a procesy, ktoré sú dnes dôležité pre modernú chémiu a kovospracujúci priemysel. Dnes je alchymia zaujímavá hlavne pre historikov vedy a filozofie, pre svoj mystický, ezoterický a umelecký aspekt.

Astrológia

Astrológia, z gr. astra – hviezda, je veľmi starý odbor, ktorý hľadá vzťahy a súvislosti medzi postavením nebeských telies a aktuálnymi, minulými či budúcimi dejmi na zemi. Najčastejšie sa zaoberá určovaním budúcnosti a osudu jednotlivcov, skupín ľudí alebo celých národov. Astrológovia opisujú astrológiu ako vedu s presnými pravidlami.

Astrológia bola súčasťou astronómie najmä v Oriente, napr. sumerská a babylonská astronómia. Pri zblížovaní kultúr sa postupne vypracovali celé sústavy dobrých a zlých vplyvov hviezd v závislosti od ich postavenia k horizontu, k Slnku a k Mesiacu. Za mimoriadne dôležité hviezdy sa pokladali planéty. Astrológia má veľa smerov. Väčšina smerov je založená na zverokruhu a domoch.

Keďže astrológia je dôsledkom mytologického i panteistického chápania vesmíru a učením znehodnocuje slobodu človeka (fatalizmus), nie je zlučiteľná s kresťanstvom. Gregor Veľký (+604) napísal: „Človek nie je stvorený pre hviezdy, ale hviezdy pre človeka“ (*Homilia* 10, 4). Gregor Naziánsky (+390): „Vo chvíli, keď sa mudrci vedení hviezdou klaňali novému kráľovi Kristovi, nastal koniec astrológie. Odteraz sa totiž hviezdy pohybujú po dráhach, ktoré určil Kristus“ (por. *Poemi dogmatici* V, 53-64).

Astrológia a veda

Niektorí chcú presvedčiť súčasnú verejnosť o tom, že astrológia je veda. Vyzdvihujú vplyv slnečného žiarenia na človeka, vplyv fáz Mesiaca na živočíchy, kozmické žiarenie, ultrafialové lúče, gravitačné efekty pri zmene polôh planét, magnetické poruchy zo slnečných erupcií, ionizáciu atmosféry a rôzne biologické rytmy. Astrologické predpovede sa však nerobia na základe týchto vedecky skúmateľných javov, ale z tradovaných formuliek označujúcich polohy planét v určitých súhvezdiach za zlé, v iných za dobré; alebo z opozície dvoch planét. Preto astronómia astrológiu rázne odmieta ako pseudovedu.

Súčasní astrológovia preberajú staré skúsenosti bez ohľadu na to, že situácia na oblohe sa v priebehu tisícročí zmenila. Vstup Slnka do dvanástich znamení (súhvezdí zvieratníka) počítajú rovnakým spôsobom, ako pred dve tisíc rokmi, hoci Slnko je v porovnaní s vtedajšou polohou v jar-nom slnovrate o 30 stupňov ďalej. Pre astrológa je Slnko 21. marca v znamení Barana a na základe toho robí predpoveď. Hoci v skutočnosti dňa 21. marca je Slnko v súhvezdí Ryby; to je dôsledok pohybu zemskej osi. Pred dve tisíc rokmi zemská os nesmerovala k Polárke, ako smeruje dnes. A o ďalších 12 tisíc rokov bude severný pól Zeme pri hviezde Vega v súhvezdí Lýra. Predpovede astrológov sú teraz (21. stor.) asi o jeden mesiac posunuté vzhľadom na dátum, pre ktorý sa robia.

Úspech astrológov – bežná popularita – spočíva azda v tom, že z množstva predpovedí sa vždy nejaké splnia. Augustín (+430) bol roky pod vplyvom astrológie a musel vynaložiť veľa námahy, aby sa oslobodil. „Keď som sa ho (lekára Vindiciána) opýtal, ako je to možné, že mnoho odpovedí je správnych, povedal, ako najlepšie vedel, že sa tak deje náhodou, rozšírenou v celej prírode“ (*Význanja* 4, 3). „Hviezda, ktorú videli mudrci, neriadila Krista narodeného v tele, ale vy-

dávala svedectvo. Kristus sa nenarodil preto, že zasvietila hviezda, ale hviezda zasvietila, lebo sa narodil Kristus“ (*Contra Faustum* II, 5).

Bežným produktom astrológie je populárny horoskop (väčšinou veľmi všeobecný). V skreslenej forme – ako predpovedanie budúcnosti osôb, ktoré sa narodili v jednom z dvanástich znamení – je astrológia živá a žiadaná dodnes.

Kozmické vplyvy na človeka

Veda nepochybuje o tom, že kozmické telesá ovplyvňujú život na Zemi i človeka. Najväčší účinok má Slnko. Bez neho by život na Zemi vôbec nejestvoval. Slnko dáva energiu a reguluje celý životný cyklus planéty. Svojimi erupciami mení intenzitu magnetického poľa Zeme aj ionizáciu atmosféry. Výskumy vplyvu týchto zmien na nervovú a cievnu sústavu človeka sú v začiatkoch, ale už konštatujú, že človek nie je imúnny proti slnečnej erupcii. Účinky slnečného žiarenia, ktoré sa prenášajú najmä prostredníctvom zmeny tlaku a teploty, sú už dostatočne známe.

Vplyv konštelácie planét na človeka je iba teoreticky možný. V skutočnosti sú vplyvy rozličných zoskupení planét – v porovnaní s ostatnými efektmi pôsobiacimi na človeka – veľmi nepatrné, preto nemožno zveličovať ich účinok. Pôsobenie žiarenia na človeka si vyžaduje starostlivý a dlhodobý výskum. Vstupom do kozmického priestoru sa začal experimentálny výskum v oblasti kozmickej medicíny, zaoberajúci sa problémom beztiaže a preťaženia, ochranou pred žiarením, životom v umelých atmosférach, otázkami psychických vplyvov na človeka v kozmickom priestore, v obmedzenom prostredí, problémami cirkulácie ovzdušia atď.

O objektívnych výsledkoch a stave problematiky účinkov kozmického prostredia na človeka sa pravidelne referuje na zasadaniach organizácie COSPAR.

Mágia

Mágia (z gr. slova *mageia*) je čarodejníctvo. Mágovia v Perzii boli pôvodne príslušníkmi kňazskej kasty vyznávajúcej Zoroastrovo učenie.

Čarodejníctvo, alebo strigónstvo, alebo bosoráctvo, alebo šamanstvo je jedna zo základných foriem osvojovania si sveta človekom, v rámci ktorej človek numinózne a s manipulatívnou snahou prežíva transcendentno; teda je to aj istá veda aj pôsobenie tajných mocností.

Všeobecne sa rozlišuje čierna a biela mágia; ďalej nízka, stredná a vysoká mágia. Čierna mágia sa snaží pomocou zlých duchov dosiahnuť neobyčajný výkon. Biela mágia sa snaží pomocou tajných síl prírody dosiahnuť neobyčajný výkon (Alexander Spesz, +1967). Nízka mágia sa zaoberá prírodnými zákonmi, ich činnosťou, pôsobením a ich ovládaním. Stredná mágia je stupeň ovládania univerzálnych zákonov v človeku – v mikrokozme. Vysoká mágia je stupeň vlády nad makrokozmosom; mág chce ovládať a pôsobiť na celý vesmír vrátane všetkého v ňom.

V magickom prístupe k svetu dominuje tendencia manipulovať silou mysle alebo vôle – čiže prostredníctvom zaklínania, modlitieb, amuletov, maskotov a pod. – bez toho však, aby sa na začiatku uvádzali do chodu kauzálne série účinkov. Mágia je asi staršia ako animizmus (základný stupeň náboženského myslenia, v ktorom sa všetkému živému i neživému pripisuje vlastná životná sila – duša). Mágia sa orientuje na neosobné sily; je to naivný omyl prvobytného človeka.

Šamanizmus

Šamanizmus, šamanstvo (z mongolského slova *šaman* – kňaz, čarodejník) je druh mágie. Šamanizmus združuje praktiky založené na predstave, že nadprirodzené bytosti (duchovia) sa môžu zmocniť človeka (šamana), ktorý potom dokáže „nadprirodzené“ veci, lebo sa dostal do transcendentna. Šamanizmus bol najviac rozšírený medzi Indiánmi, Eskymákmi a sibírskymi národmi; bol spojený s vierou v putovanie duší.

Zástancovia a vykonávatelia šamanizmu tvrdia, že v dobe kamennej (asi pred 30-tisíc rokmi) človek ešte rozumel rastlinám i živočíchom a komunikoval s nimi. Keď sa povýšil nad prírodu (za-

čal ju ovládať), túto schopnosť stratil. Preto šamanizmus má opäť umožniť človeku „vrátiť sa do súzvuku“ s prírodou.

Šaman je ťažko definovateľné označenie pre hlavného predstaviteľa šamanizmu, teda pre osobu, ktorá v (spravidla prírodných) spoločenstvách funguje ako kňaz-liečiteľ, čarodejník, expert na tranz i ako prorok. Možno ho definovať ako predestinovanú osobu skupiny, ktorá nadväzuje kontakty s nadprirodzeným svetom, aby získal jeho priazeň a pomoc (najmä k vyliečeniu a vyriešeniu problémov) v prospech členov skupiny. Šaman-liečiteľ sa volá aj medicinman.

Novodobí šamani robia seansy (kurzy), na ktorých sa snažia dostať zúčastnených vďaka tranzu do inej reality. Zmenený stav vedomia (tzv. hladina theta) vyvolávajú zvukmi (bubnovaním, spievaním, písaním), tancom a omamnými látkami. Hladina theta má naladiť ľudí na vibrácie srdca „matky zeme“.

Šamanizmus je veľmi nebezpečný z duchovného i zdravotného hľadiska (používanie omamných látok).

Špiritizmus

Špiritizmus, ktorý spadá pod magické praktiky, je úsilie o vyvolanie duchov zosnulých, najčastejšie za účelom poznania tajomných vecí alebo vyvolávania podivných účinkov. Tieto účinky sa delia na: - **fyzické**, napr. pohyb stola, videnie vzdialených obrazov, levitácia (vznášanie sa); - **zmyslové**, napr. klopanie, búchanie, hudba, automatické písanie a pod.; - **fantazmogénické**, napr. materializácia, teleplazma, hviezdne telo a pod.; - **psychické**, napr. telepatia, jasnovidectvo, hyperstézia, domnelý styk s mŕtvymi. Pritom človek nikdy nevie, s kým hovorí a koho počúva. Diabol si neraz berie hlas i podobu zosnulého. Zakladateľom novodobého špiritizmu je Francúz Alan Kardec (vl. menom León Rival, 1804-1869).

Veriaci sa musia chrániť špiritizmu, por. *Lv* 19, 31; *KKC* 2117. Cirkev odsudzuje špiritizmus pre vieroučné bludy a mravné nedostatky (pohrdanie Božím slovom, veštické a magické praktiky, zjavenie „od duchov“, prevetľovanie, čierna mágia, podvod, falošná nádej, šarlatánske zneužívanie). Reinkarnácia priamo odporuje Božiemu zjaveniu. Por. *Sir* 38, 22: „Nezabúdaj, že niet návratu pre mŕtveho“ a *Hebr* 9, 27: „Je ustanovené, že ľudia raz zomrú a potom bude súd.“

Satanizmus

Satanizmus je všeobecný výraz, ktorým sa označuje náboženstvo alebo filozofické hnutie uctievané satana alebo jeho rôznych vtelení. Satanizmus zahŕňa početné duchovné a náboženské prúdy, ktorých spoločným znakom je postava satana. Satan je po hebrejsky – Žalobca, Ohovárač, Protivník. Hoci viacerí súčasní kresťania neveria v existenciu a moc diabla, satanizmus sa vzráha. Satan „vyhnaný zo sakristie“ prichádza na scénu cez ľudskú poverčivosť a biznis. Ide o prekrútenú potrebu transcendentna a tiež aj o diablov vplyv, lebo on naozaj existuje (Giorgio Gozzelino).

Satanizmus je v súčasnosti silno podporovaný morálnym relativizmom, ktorý značná časť spoločnosti nekriticky prijíma. Satanizmus totiž chce zničiť univerzálne hodnoty, ktoré sú vpísané do ľudského srdca. A tak ponúka klamnú slobodu a zvádza ľudí ilúziou šťastného života bez pravidiel (Carlo Climati).

Uctievanie istej protiváhy „konvenčného božstva“ je staré ako samotné náboženstvo. Mnohé náboženstvá „poznali“ zosobnené zlo. Uctievanie satana prebiehalo zväčša utajovane, a preto zanechalo veľmi málo vierohodných prameňov. V súčasnosti vystupuje na verejnosť, no polovica tých, čo nosia na krku obrátený pentagram, satanistický znak, ani nevie, čo satanizmus je.

Obrátený pentagram je päťcípá hviezda, ktorej dve ramená smerujú nahor; môže a nemusí byť v kruhu. Predstavuje „Rannú hviezdu“ a znamená opak piatich cností a opak piatich Kristových rán. Používa sa pri okultných praktikách s cieľom vyvolať zlých duchov.

Rôzne formy satanizmu tvoria vo všeobecnosti tri veľké skupiny: - tradičný satanizmus (uctievanie Satana); - religiózny satanizmus (zbožštenie človeka); - luciferizmus (kult nahoty).

Svetská vrchnosť (štát) sleduje satanizmus a jeho rôzne prúdy, lebo chce, aby sa rešpektovali základné ľudské práva, ktoré tieto prúdy často porušujú (deliktami a trestnými činmi). Satanisti sa delia na extrémistických (pestujú patologickú nenávisť voči druhým), umiernených a amatérskych.

V r. 2002 vznikla Medzirezortná misia pre prevenciu a boj proti sektárskym deviáciám – MIVILUDES – so sídlom v Paríži.

Tradičný (kultový) satanizmus – uctievanie satana

Tradiční satanisti vznikli koncom 17. stor. ako silne protikresťanskí; prví boli Étienne Guibourg (+1683) a Catherine Monvoisin (+1680). Tradiční satanisti otvorene vzývajú Satana, majú vlastné kostoly, slúžia „čierne omše“ (najmä od r. 1680 na prianie Madame de Montespan) a prijímajú „telo i krv svojho pána“ z lebečného kalicha. Používajú prevrátený kríž „hlavou“ dolu. Čiernu omšu často sprevádza násilie, surovosť, sexuálne deviácie a beštiálna krutosť. Títo satanisti, mimo zákona, majú tajné skupiny, používajú sex a drogy, aby prilákali mládež. Vykrádajú domy, vandalizujú kostoly, hanobia cintoríny, mrzačia zvieratá aj seba. Nezastavia sa pred ničím – či už ide o obeť živú, alebo pochované.

Cieľom satanistov je zbaviť sa strachu a odporu k smrti, aby nikdy nedali najavo akúkoľvek slabosť, nechúť a nevôľu. Všetci sú viazaní sľubom mlčania a tým, ktorí zo satanskej sekty vystúpia, hrozí vážne nebezpečenstvo. Satanizmus ponúka nadprirodzenú moc, vzrušenie, sebauspokojenie a pocit sebarealizácie v rebélii proti rodičom aj proti spoločnosti.

Existujú aj satanisti samotári. Obyčajne ide o mláďencov, ktorí sú priťahovaní násilím a vidinou nadprirodzenej moci. Často sú to osamelé deti, ktoré dávajú najavo svoje pochmúrne životné skúsenosti a myšlienky na smrť.

Religiózny satanizmus – zbožštenie človeka

Motívom religiózneho (racionalistického) satanizmu nie je uctievanie Satana, ale zbožštenie človeka: „Deus est homo“, čiže egoteizmus. Religiózny satanizmus pochádza z gnostických hadích kultov 1. stor., ktoré uctievali hada z biblického príbehu o Adamovi a Eve (por. Gn 3, 5). Súčasný religiózny satanizmus založil Anton Szandor LaVey, vlastným menom Howard Stanton Levey (+1997). Bol to americký spisovateľ, okultista, hudobník a herec. Založil Cirkev Satana (r. 1966) a napísal *Satanskú bibliu* (r. 1969).

Boh ani Satan, podľa LaVeya, reálne neexistujú. Satan nie je bytosť, ale historický a literárny symbol pozemských (profánnych) hodnôt, pozitívny symbol svetonázoru. Predstavuje archetyp ľudského „Ja“ (egoizmu), hedonizmu a animálny aspekt prírody. Satan je symbol revolty a odporu proti konvenciám.

Tejto forme satanizmu nepodlieha len nerozumná rebelujúca mládež, ale často aj dospelí. Patria medzi nich lekári, právnici, policajti a iní spoločnosťou uznávaní občania. Cirkev Satana (CS) má na svete asi dva milióny členov (na Slovensku pár sto).

Náboženský a filozofický luciferizmus – kult nahoty

Luciferizmus je náboženstvo, ktorého ústrednou postavou je Lucifer, ako „stelesnenie“ absolútnej svojvôle. Takýto Lucifer je vraj oveľa lepšou bytosťou ako satan. Preto luciferizmus, ktorý sa často zamieňa s predchádzajúcimi dvomi formami satanizmu, nie je ani zbožštenie satana, ani zbožštenie človeka – luciferizmus je samopašný kult nahoty.

Tradičný luciferizmus mal dva hlavné prúdy – luciferianizmus a lucifellizmus. V 20. stor. sa luciferizmus spojil (splynul) s anglickým wiccanským hnutím (hnutie čarodejníkov; ang. witchcraft – zločin čarodejníctva), ktoré založil okultista Gérald Brousseau Gardner (+1964). Hnutie Wicca

(ktorému je tiež vlastný kult sexuality) pospájalo rozličné pohanské i okultné náuky a vytvorilo „filozofiu“ dvojitého (pohlavného) božstva – Lucifera a Lilith.

Satanizmus a hudba

Vo všeobecnosti je známe a vedecky dokázané (Ján Rybár), že hudba ovplyvňuje (pozitívne i negatívne) správanie jednotlivcov. Hoci s priamou príčinnou súvislosťou – hudba a konanie – všetci odborníci nesúhlasia. Špecificky satanistická hudba (najmä rock; vznikol v USA na začiatku 50. rokov 20. stor.) má tri stupne: - narážky na satanistické symboly a myšlienky s úmyslom „šokovať“, bez verejného priznania sa k satanizmu; - odvolávanie sa na satanistické symboly a myšlienky, bez príslušnosti k satanizmu; - hlásenie sa k satanistickým symbolom, myšlienkam a hnutiu.

Rôzne hudobné štýly blízke rocku (ang. rock – skala; roll – valiť, knísať), ktoré nasledovali jeden po druhom (blues – rock – hard rock – metal – heavy metal – black metal), posúvali hranicu provokácie zakaždým o čosi ďalej. Satanistická hudba sa stala významným činiteľom ovplyvňujúcim jedinca (ďalšie sú: texty, narušenie osobnosti, omamné látky, manipulácia, absencia rodinného zázemia, „stádovitosť“...). Nepriamo pripravuje pôdu pre možné satanistické konanie.

Existuje aj kresťanský metal. Má vlastné texty oslavujúce Krista. Niektorí vďaka nemu našli cestu k Bohu. Otázkou však ostáva, či je kresťanský metal v poriadku, keď aj jeho hudba vyjadruje vzburu, hnev, bolesť a hrôzu.

Cirkevný postoj k hermetizmu a satanizmu

Cirkevný postoj ku všetkým smerom a hnutiam, ktoré (na rôznej úrovni) spolupracujú so zlými duchmi je zamietavý. *Desatoro* žiada od človeka: „Pánovi, svojmu Bohu sa budeš klaňať“ (por. *Ex* 20, 1-5; *Mt* 4, 10). Klaňať sa Bohu, modliť sa k nemu, plniť sľuby, ktoré mu boli dané, sú úkony nábožnosti a pochádzajú z poslušnosti voči prvému prikázaniu, por. *KKC* 2135. Preto nemožno „koketovať“ s diablom, alebo ho o niečo žiadať. Treba sa vyvarovať všetkých okultných (lat. *occultus* – skrytý, tajný) praktík, lebo odvádzajú človeka od Boha, robia ho hriешným a oslabujú jeho vôľu.

Modloslužba sa netýka len nepravých pohanských kultov, spočíva aj v zbožšovaní toho, čo nie je Boh, por. *Mt* 6, 24; *KKC* 2113. Modloslužbou je, keď si človek ctí stvorenie namiesto Boha, či už ide o bôžikov, alebo o zlých duchov, o moc, o rozkoš, o rasu, o predkov, o štát, o peniaze a pod. Modloslužba je nezlučiteľná s láskou k Bohu, por. *Gal* 5, 20; *Ef* 5, 5. Modloslužba je prevrátenosť náboženského citu, ktorý je človekovi vrozený, por. *KKC* 2114. *Sväté písmo* odmieta modly zo striebra a zo zlata, ktoré „sú dielom ľudských rúk“, ktoré „majú ústa, ale nehovoria, majú oči, a nevidia“, por. *Iz* 44, 9-20; *Jer* 10, 1-16; *Dan* 14, 1-30; *Bar* 6; *Múd* 13, 1n; *KKC* 2112. Aj nosenie amuletov si zasluhuje výčitku.

Ďalej treba odmietnuť všetky formy veštenia (*KKC* 2116): uchyl'ovanie sa k zlým duchom; vyvolávanie mŕtvych alebo iné praktiky, o ktorých sa mylne predpokladá, že „odhaľujú“ budúcnosť, por. *Dt* 18, 10; *Lv* 19, 31; *Jer* 29, 8; *Gal* 5, 20; *Zjv* 9, 21. Používanie horoskopov, astrológie, čítania z ruky, výklad predpovedí alebo osudov, jasnovidectvo, uchyl'ovanie sa k rôznym médiám – chce „ovládnúť čas“, vládnuť nad ľuďmi a zároveň nakloniť si skryté mocnosti. Toto všetko je v protiklade s úctou a bážňou, ktoré veriaci majú mať jedine voči Bohu. Postoj kresťana, čo sa týka budúcnosti, spočíva v tom, že sa s dôverou odovzdáva do rúk Prozreteľnosti a zrieka sa nezdravej zvedavosti. Boh však môže zjaviť budúcnosť svojim prorokom alebo iným svätým (*KKC* 2115).

Nepripustné sú aj všetky praktiky mágie (čarodejníctva), ktorými si niekto chce podmaniť skryté mocnosti, aby mu slúžili a aby dosiahol nadprirodzenú moc nad bližným – hoci aj preto, aby mu získal zdravie (por. *KKC* 2117; Tertulián, *Apologeticum* 35). Pretože každá mágia (aj tzv. bie-

la) čerpá z kráľovstva tmy, nemožno ju využívať; je vždy zlá (Gabriele Amorth). Je to hriech proti nábožnosti. Ešte horšie je, keď sú tieto praktiky spojené s úmyslom škodiť druhému.

Nemožno schvaľovať ani „zahrávanie sa“ (zo zvedavosti, zo zábavy) s mágiou a s jej praktikami. Podľa viacerých autorov (Max Kašparů, I. Sůkler, M. Heide) ide vždy o prekročenie istej hranice medzi dobrom a zlom. Keďže, obrazne povedané, tieto dva svety sú v aktuálnej vojne, ak človek prekročí bojovú líniu, čaká ho buď zajatie alebo smrť.

Používanie tzv. tradičného (alternatívneho) liečenia, ktoré je samé o sebe dobré, však neoprávňuje ani vzývať zlé mocnosti, ani zneužívať dôverčivosť iných.

Svetská vrchnosť tiež musí sledovať fenomén okultných praktík (najmä činnosť mágov, šamanov, veštíc, vykladačov), pretože okrem rôznych deliktov a trestných činov dochádza aj k porušovaniu daňových zákonov. Viaceré krajiny EÚ preto vytvorili aj špeciálne jednotky finančnej polície (Anton Solčiansky).

Kontakt medzi živými a mŕtvymi

Pri kontakte živých s mŕtvymi Cirkev berie do úvahy dve roviny: - rovinu čisto prirodzenú, ľudskú; - rovinu milosti, nadprirodzenú. **V prirodzenej rovine** pracuje veda parapsychológia, ktorá ešte ani dnes nevie vysvetliť niektoré špiritistické zjavy. Znemožňujú jej to mnohé podvody. **V nadprirodzenej rovine** existuje spoločenstvo svätých osôb. Vďaka božskému životu sa ľudia stávajú jednou duchovnou rodinou, ktorá nezaniká ani smrťou. *Písmo* bližšie nevysvetľuje spojenie živých so zomrelými. Ľudia sami si však kontakt so zosnulými nemôžu zariadiť, lebo mŕtvi sú už v inom priestore a čase.

Parapsychológia

Parapsychológia patrí do oblasti tajomných, ešte nepreskúmaných vied. Parapsychológia (jej ďalšie mená sú: metapsychika, kabalistika, radiesthesia) pracuje ako veda od r. 1882.

Všeobecne je známe, že existujú aj paranormálne javy (doteraz neobjasnené) a nepochádzajú od diabla (Elias Vella). Medzi najznámejšie parapsychické aktivity patrí prútikárstvo (využívanie prírodného magnetizmu), radiesthesia (alebo radesia; snaha „vycítením“ spoznať niektoré okolnosti človeka) a hypnotizmus (špeciálny spánok, v ktorom dochádza k dočasnému potlačeniu racionálnej časti ľudského vedomia a tak sa uvoľní prístup k vnútornej, v bežných podmienkach ťažko prístupnej časti, ktorá sa volá podvedomie). Tí, ktorí sú obdarení paranormálnymi darmi a statočne ich využívajú, nehrešia (František Tondra).

„Živý“ sen

Tzv. „živé“ sny treba zaradiť medzi prirodzené skutočnosti, lebo tam (zväčša) patria. Ani vo sne človek nevidí a nehovorí so skutočnou mŕtvou osobou, ale vidí a počúva „zosobnenie“ svojich myšlienok a predstáv.

Boh môže svoju vôľu oznámiť aj cez sen, ale to je veľmi zriedkavé (napr. *Gn* 28, 12-17; *Dan* 2, 16n; *Mt* 1, 20-24). Preto je na mieste dôsledný odstup od snov (najmä od rozkazov a posolstiev). Ak by ich človek bral vážne, vystavuje sa nebezpečenstvu špiritizmu. A diabol, ktorý nelení, by sny mohol využiť ako svoj nástroj (Elias Vella).

Rozhodne sa nemožno spoliehať na sny pri tých rozhodnutiach, ktoré sú ľudia povinní dôkladne preskúmať svojím rozumom a prijať slobodnou vôľou (*Dt* 13, 1-3; *Jer* 29, 8; *Sir* 34, 1n). A to ani vtedy, ak sen nie je proti Božej vôli (Jacek Salij).

Koniec sveta (parúzia) a anjeli

Koniec sveta začne Kristovou parúziou. „Parúzia“ je grécke slovo a znamená slávnostný vstup kráľa, vladára do mesta. Parúzia, druhý slávny Kristov príchod, splní mesiášsku nádej sveta.

Sväté písmo

Dan 7, 13-14: „Videl som v nočnom videní a hľa, v oblakoch neba prichádzal ktosi, ako Syn človeka; prišiel až k Starcovi dní, priviedli ho pred neho. A jemu bola odovzdaná vláda a kráľovstvo, takže jemu slúžili všetky národy, kmene a nárečia; jeho vláda je vláda večná, ktorá nezaniká, a jeho kráľovstvo, ktoré nezahynie.“ Por. aj *Iz 52, 6; Joel 2, 1.*

Dan 12, 1: „V tom čase povstane Michal, veľké knieža, čo stojí nad synmi tvojho národa: Bude to čas úzkosti, aký nebol odkedy povstal národ až po ten čas. V tom čase bude tvoj ľud oslobodený, každý, koho nájdú zapísaného v knihe.“ Exegéti vzťahujú text aj na koniec sveta, hoci verš naráža na nejakú historickú udalosť, keď archanjel Michal, ochranca Božieho ľudu, prichádza na pomoc Izraelu v jeho ťažkej chvíli.

Mt 25, 31-32: „(Vtedy Kristus) príde vo svojej sláve a s ním všetci anjeli. Pred ním sa zhromaždia všetky národy a on oddelí jedných od druhých ako pastier oddeľuje ovce od capov. Ovce si postaví sprava a capov zľava.“ Por. *Mt 13, 40-43; 24, 31; Lk 12, 8-9; Sk 2, 19-21.*

Sk 1, 10-11: „A kým uprene hľadeli k nebu, ako (Ježiš) odchádza, zastali pri nich dvaja mužovia v bielom odeve a povedali: Mužovia galilejskí, čo stojíte a hľadáte do neba? Tento Ježiš, ktorý bol od vás vzatý do neba, príde tak, ako ste ho videli do neba odchádzať.“

Tradícia

Náuka o Kristovej parúzii patrila od počiatku k pokladu kresťanskej viery. Hermasovo (+c.160) dielo *Pastor* (z r. 90-140, obsahuje starú tradíciu), patrí k najoriginálnejším apokalyptickým kresťanským knihám. Podľa odborníkov už nenesie ozvenu „blízkej parúzie“, hoci obsahuje niektoré protichodné vyjadrenia (Dominik Daniel Valer). Autor Hermas sa vyjadroval podľa toho, akých mal pred sebou poslucháčov (katechumeni, vlažní veriaci, dobrí veriaci).

Didaché (Náuka dvanástich apoštolov z obdobia okolo r. 100): „Nech príde (tvoje kráľovstvo Pane) a pomínie tento svet“ (10, 6).

Cyprián (+258): „Modlíme sa o to, aby čoskoro prišlo Božie kráľovstvo“ (*De dominica oratione* 19).

Diognetov list (výborná apológia z 3. storočia od neznámeho autora): „Boh, ktorý poslal svojho Syna ako vykupiteľa, pošle ho opäť ako sudcu.“

Efrém Sýrsky (+373): „(Kristus) povedal, že príde, ale nepovedal, kedy, a tak ho vrúcne očakávajú pokolenia všetkých čias“ (*Commentarius in Diatessaron* 18, 15; *Diatessaron*, životopis Krista Pána na základe štyroch evanjelií; napísal heretik Tacián, + po r. 172).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Čakaj na opravdivého Krista, jednorodeného Syna Božieho, ktorý nie zo zeme, ale z neba príde, všetkým zažiarí v silnejšom jase ako blesk a lúč svetla obklopený anjeli, aby súdil živých i mŕtvych a aby riadil nebeské, večné, nepominuteľné Kráľovstvo“ (*Catecheses illuminandorum* 4, 15). „Pán príde z neba! Nepríde sám, ako kedysi, ale v početnom sprievode, obklopený množstvom anjelov. Nepríde potajomky ako rosa na rúno, ale zažiarí ako blesk“ (*Catecheses illuminandorum* 15, 10).

Ján Zlatoústý (+407): „Znovu však (Ježiš) príde v sláve Otca (por. Mt 16, 27), nielen s Mojžišom a Eliášom, ale s nespočtým zástupom anjelov, s archanjelmi, s cherubínmi, s tými nespočetnými národmi, pričom nebude mať rozprestretý oblak nad hlavou, ale obklopený samým nebom“ (*Homilia in Mattheum* 56, 4).

Rozumová úvaha

Prvé spoločenstvo veriacich žilo v blízkom očakávaní Ježišovej parúzie. Základom tohto očakávania bol fakt Kristovho zmŕtvychvstania.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že druhý Kristov príchod, kvôli vlastnej závažnosti a dôstojnosti Sudcu – Ježiša Krista, budú predchádzať znamenia a sprevádzať anjeli (por. *Sk* 1, 10-11; *Mt* 25, 31; *Theologická summa* IV., 73, 1). Okrem toho zdôrazňoval, že anjeli nebudú súdiť ľudí; oni budú len svedkami Božieho súdu, por. *Theologická summa* IV., 89, 3.

Magistérium

Materiálna dogma: „Ježiš Kristus príde na konci čias.“

Všetky vierovyznania, por. *DH* 1-75.

Druhý – slávny Kristov príchod sa volá parúzia. Čím ďalej sa žije od historického Krista, tým bližšie sa žije k objaveniu Krista viery (Jozef Ratzinger).

Nevedno, kedy sa skončí tento svet (por. *Gaudium et spes* 39). Eschatologický príchod Krista sa môže uskutočniť v ktorúkoľvek chvíľu, hoci ho ešte niečo „zdržuje“, takisto ako aj konečnú skúšku, ktorá bude parúziu predchádzať (por. *KKC* 673). „Zdržanie“ pravdepodobne závisí od obrátenia Izraela (por. *Rim* 11, 26; *Mt* 23, 39; *Lk* 21, 24), ktorého časť sa zatvrdila v nevere (por. *KKC* 674).

Materiálna dogma: „Na konci čias príde Kristus vo svojej sláve a s ním všetci anjeli.“

Por. *Mt* 13, 40n; 24, 31; 25, 31n; *Sk* 1, 10n; *KKC* 1038, 331.

„Všetci anjeli“ znamená dobrí anjeli. Súčasná angelológia zdôrazňuje, že úloha anjelov bola – je a bude – skoncentrovaná na Krista. Ježiš Kristus je stredobodom sveta anjelov. Anjeli sú prítomní v Ježišom vykupiteľskom diele počnúc od zvestovania, cez jeho nanebovstúpenie, končiac parúziou. Dobrí anjeli „sa tešia“, „prežívajú nebeskú blaženosť“, z neustálej prítomnosti s Kristom.

Istá náuka: „Pred parúziou Cirkev musí prejsť skúškou.“

Por. *KKC* 675, 769.

Skúškou bude veľký podvod antikrista, t.j. určitého pseudomesianizmu (por. *Gaudium et spes* 20-21).

Istá náuka: „Parúzia bude definitívny koniec sveta v teraz známej podobe.“

Pius XII., r. 1944, *DH* 3839; *Lumen gentium* 48.

Na konci sveta vyhlási Boh svoj definitívny súd nad celými dejinami. Všetci spoznajú úplný zmysel stvoriteľského diela a poriadok spásy; pochopia cesty, ktorými Božia prozreteľnosť viedla každé stvorenie k jeho poslednému cieľu. Posledný súd zjaví, že Božia spravodlivosť víťazí nad každou nespravodlivosťou, ktorej sa dopustili stvorenia a že jeho láska je silnejšia ako smrť.

Nik iný – okrem Boha – nevie, kedy nastane okamih zhodnotenia celého sveta.

„Štyri živé bytosti“

Ez 10, 14: „Každý mal štyri tváre: prvá tvár, tvár cheruba; druhá tvár, tvár človeka; tretia tvár leva a štvrtá tvár orla.“

Zjv 4, 6-8: „A v strede pred trónom i okolo trónu boli štyri živé bytosti, plné očí spredu i zozadu. Prvá bytosť sa podobala levovi, druhá bytosť sa podobala býkovi, tretia bytosť mala tvár ako človek a štvrtá bytosť sa podobala letiacemu orlovi. A každá z týchto štyroch bytostí mala šesť krídel, dookola i znútra boli plné očí a vo dne v noci bez prestania volali: Svätý, svätý, svätý, Pán Boh všemohúci, ktorý bol, ktorý je a ktorý príde!“

Tieto „štyri živé bytosti“ z Apokalypsy sú podľa exegetov štyria anjeli, ktorým Boh dal vládu nad vesmírom, a to napriek interpretácii Ireneja (+202), ktorá sa v Cirkvi po stáročia tradovala a podľa ktorej sú to štyria evanjelisti. Výzory bytostí sa len málo líšia od starozákonného opisu (*Ez* 10, 1n), hoci majú nový symbolizmus: lev – šľachetnosť; býk – silu; človek – inteligenciu; orol – obratnosť.

Číslo štyri znázorňuje materiálny svet so štyrmi počiatocnými prvkami a štyrmi opornými stĺpmi. Vznešenými duchmi priamo disponuje ten, ktorý sedí na tróne a Baránok. Títo štyria sú dokonalými vykonávateľmi Božej spravodlivosti voči ľudstvu. Oni dávajú do pohybu prvé štyri

pohromy, keď Baránok otvorí „knihu... zapečatenú siedmimi pečaťami“ (Zjv 5, 1), v ktorej je zachytený osud celého ľudstva. A jedna zo štyroch živých bytostí slávnostne odovzdáva siedmim anjelom „sedem zlatých čiaš, plných hnevu Boha“ (Zjv 15, 7), čo sa podobá cherubínovi z Ezechielovho zjavenia, ktorý dostáva úlohu potrestať Jeruzalem (por. Ez 10, 7).

„Štyri živé bytosti“ robia všetko v blízkosti Božieho trónu a v blízkosti Baránka. Neprestajne adorujú Bohu, spievajú trojsvätú pieseň – hymnus a spečatujú ho výrazom „amen, aleluja“ (Zjv 19, 4) na svadbe Baránka s jeho nevestou – Cirkvou. Oni sú spoločne s anjelmi „čo stoja pred Bohom“ (Zjv 8, 2) dokonalými vzormi kontemplácie a činnosti vykonávanej v nádhernej jednote.

Posledný súd a anjeli (dobrí i zlí)

Posledný súd sa nebude priamo dotýkať anjelov (ani dobrých ani zlých), bude zameraný na ľudí a svet. Anjeli (dobrí i zlí) už sú po Božom rozsudku. Boh nemusí dva razy súdiť, por. *Nah* 1, 12: „Pokoril som ťa, viac ťa nepokorím“ a tiež *Jn* 16, 11: „Knieža tohto sveta je už odsúdené.“

Posledný súd sa anjelov nepriamo dotkne v tom, že dobrí anjeli sa budú tešiť zo životného víťazstva spasených a zlí budú trpieť zlobou zatratených (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* IV., 89, 8).

Človek, ktorý dosiahol spásu už nemá anjela strážcu, ale anjela spoločníka slávy – „spolu-kraľujúceho“. Človek, ktorý upadol do zatratenia tiež nemá anjela strážcu, ale spoločníka zloby (diabla), ktorý ho trestá (por. *Theologická summa* I., 113, 4).

Zatratení ľudia a diabli

Tomáš Akvinský priznal, že v otázke, či diabli budú trestať zatratených, existuje dubium. V oboch prípadoch sa však prejavuje Božia spravodlivosť; ak budú trestať – ide o spravodlivosť voči ľuďom (lebo sa diablom nechali zviest’); ak nebudú trestať – ide o spravodlivosť voči zlým duchom (lebo oni nespravodlivo ovládli človeka).

Tomáš sám sa priklonil k názoru, že diabli budú trestať zatratených ľudí, por. *Theologická summa* IV., 89, 4; tiež I., 113, 4.

Božie kráľovstvo a materiálny svet

Eschatologizmus

Mnohí ľudia sa obávajú, že Božie kráľovstvo a materiálny svet – čiže náboženský život a bežná ľudská činnosť – si navzájom prekážajú (napr. Yves Congar, +1995; Jean Daniélou, +1947; Charles Journet, +1975). Majú praktické i teoretické (teologické) dôvody. Katolícka teológia zaraďuje takéto zmýšľanie do prúdu, ktorý sa volá eschatologizmus (Česlav Stanislav Bartník).

Zástancovia eschatologizmu (v rámci angelológie) používajú tieto citáty *Písma*. *Jób* 1, 7: „Pán povedal satanovi: Skadiaľ prichádzaš? Satan odpovedal: Chodil som krížom-krážom po zemi.“ *Jób* 2, 6: „Tu Pán povedal satanovi: Hľa, (Jób) je v твоjich rukách, len jeho život ušetri!“ *1 Pt* 5, 8-9: „Bud’te triezvi a bdejte! Váš protivník, diabol, obchádza ako revúci lev a hľadá, koho by zožral. Vzoprite sa mu, pevní vo viere, a vedzte, že také isté utrpenie dolieha na vašich bratov po celom svete.“ Por. aj *Mt* 4, 1; *2 Kor* 12, 7.

Exegéti poukazujú aj na varovania Ježiša, por. *Mt* 6, 24: „Nik nemôže slúžiť dvom pánom; pretože buď jedného bude nenávidieť a druhého milovať, alebo jedného sa bude pridržať a druhým bude opovrhovať. Nemôžete slúžiť aj Bohu aj mamone.“ Por. aj *Lk* 16, 9-13.

Mamona je najprv bohatstvo, majetok. Mamona však je aj „nechudoba ducha“ (por. *Mt* 5, 3), nesprávne spoliehanie sa na seba (na svet). Mamona je napokon aj každá (praktická či teoretická) nevera, „antitéza Boha“, „antikristus“ (Česlav Stanislav Bartník). Mamona je Diabol.

Na prvý pohľad sa naozaj zdá, že diabol dostal isté „povolenie vládnuť“ svetu.

Druhý vatikánsky koncil a dobro hmotného sveta

Cirkev učí, že nič neosoží človeku, keby získal aj celý svet, ale seba by zahubil (por. *Lk* 9, 25). Avšak očakávanie blaženej budúcnosti, novej zeme, musí podnecovať záujem veriacich zveľaďovať túto zem. Lebo na nej rastie nové ľudské spoločenstvo – tajomné Kristovo telo – Cirkev. A tak, hoci treba starostlivo rozlišovať medzi pozemským pokrokom a vzrastom Božieho kráľovstva, predsa pozemský pokrok má veľký význam pre kráľovstvo Božie, nakoľko môže lepšie usporiadať ľudskú spoločnosť (por. *Gaudium et spes* 39).

Koncil tak učí preto, lebo prirodzené hodnoty – napr. ľudská dôstojnosť, solidarita, sloboda – čiže všetko dobré z prírody a z ľudskej pracovitosti, sa nestratí, ale očistené od každej nedokonalosti a premenené Kristom bude patriť do Božieho kráľovstva (por. *Gaudium et spes* 39).

Materiálny svet nepatrí diablu. Celý vesmír, všetky veci, preto, že sú stvorené, majú svoju stálosť, pravdivosť, dobrotu, krásu, zákony, poriadok – a tak patria Bohu. Augustín (+430): „Opýtaj sa krásy zeme, opýtaj sa krásy mora, opýtaj sa krásy rozšíreného a rozptýleného vzduchu, opýtaj sa krásy neba,... opýtaj sa týchto vecí. Všetky ti odpovedia: Pozri, aké sme krásne! Ich krása je ich vyznaním. Kto urobil tieto premenlivé krásy, ak nie nemeniteľne Krásny?“ (*Sermo* 241, 2).

Toto musí človek rešpektovať tak, že uznáva príslušné metódy jednotlivých náuk a technických odborov. A ak pracuje naozaj vedecky a v zhode s mravnými zásadami, nikdy sa nedostane do skutočného rozporu s kresťanskou vierou (por. *Gaudium et spes* 36).

Nečistý predmet (vec, miesto)

Hoci materiálny svet nepatrí diablu, diabol využíva aj predmety (veci, miesta i zvieratá), aby robil ľuďom zle a privádzal ich k hriechu (por. *KKC* 1673). Takéto predmety sa volajú nečisté. Nečistých predmetov (miest) sa treba štiť nie pre ich „vnútornú silu“, ale pre ich možný vplyv na ľudské zmysly (napr. sledovanie brutality, pozeranie pornografie, počúvanie black metalu či rúhavých rečí).

Nečisté predmety neúčinkujú automaticky, lebo nemajú duchovnú informáciu. Duchovnú informáciu (vnútornú silu, vlastné pôsobenie) môžu mať – samy v sebe – len duchovné bytosti: Boh, dobrí anjeli, zlí anjeli a ľudia (ľudská duša). Prírodoveda aj teológia vylučujú, žeby nejaká hmota mala (a mohla mať) duchovnú informáciu (František Tondra).

Hebr 10, 19-23: „Keď máme, bratia, smelú dôveru, že vojdeme do Svätyne skrze Ježišovu krv, tou novou a živou cestou, ktorú nám otvoril cez oponu, to jest cez svoje telo, a keď máme veľkňaza nad Božím domom, pristupujme s úprimným srdcom v plnosti viery, so srdcom očisteným od zlého svedomia a s telom obmytým čistou vodou. Neochvejne sa držíme nádeje, ktorú vyznávame, lebo verný je ten, ktorý dal prislúbenie.“

Preto sa netreba obávať nečistých predmetov ako takých, akoby samy spôsobovali zlo. Žiadna vec – ani „okúzlená“, ani „počarovaná“ – svoju vnútornú moc (duchovnú informáciu) nemá. Výslovne o tom hovoril Pavol Apoštol, keď riešil naliehavú otázku kresťanov, či možno jest mäso obetované (zasvätené) modlám. Pretože niet nijakej modly a nijakého boha (okrem pravého Boha), všetko možno jest (por. *I Kor* 8, 4-9).

Požehnaný predmet (vec, miesto)

Náboženské veci zas – najmä tie, ktoré sú požehnané a posvätené – privádzajú ľudí k dobrému nadprirodzenému konaniu, ak ich človek používa s vierou, hoci tiež nemajú duchovnú informáciu (silu, vlastné pôsobenie).

Kódex kánonického práva ich nazýva „posvätné (sväté) veci“ (res sacrae), por. kán. 1171. Posvätné veci sú tie, ktoré sú posvätením alebo požehnaním určené na božský kult, a treba s nimi úctivo zaobchádzať. Sväté veci sa nesmú používať na profánne účely, hoci by boli vo vlastníctve súkromných osôb.

Medzi požehnaním a posvätením je rozdiel. Požehnanie (benedictio) je najnižším stupňom posvätných vecí; robí sa vždy bez použitia oleja.

Posvätenie je vyšším stupňom požehnania (robí sa s použitím oleja) a môže byť dvojaké. Ak ide o požehnanie vecí alebo miesta posväteným olejom, kódex používa výraz posvätenie (dedicatio) – por. kán. 1171; 1205n; 1208; 1212; 1217; 1219; 1237; 1269. **okrem krizmy !**

Ak ide o posvätenie osôb posvätným olejom, kódex používa výraz zasvätenie (consecratio) – por. kán. 207 § 2; 666.

Graciológia nazýva náboženské veci (predmety, miesta) vonkajšou milosťou Vykupiteľa.

Vonkajšia milosť Krista – Vykupiteľa je všetko, čo cez zmysly privádza človeka k náboženským a duchovným myšlienkam, veciam (napr. Pánov kríž, kňazský alebo rehoľný odev, kostol, kaplnka, náboženský obraz, socha...). Základom náuky o vonkajšej milosti Krista je samotné vtele- nie Božieho Syna a ustanovenie sviatostí. Vtelenie Božieho Syna bolo pre ľudí a ich zmysly. Svia- tosti ako „viditeľné znaky založené Kristom, ktoré sprostredkujú neviditeľnú milosť“, vplývajú na zmysly ľudí, aby ľudí posvätili a priviedli k Pánu Bohu.

Platí teda, že žiadny predmet (ani posvätený, ani prekliaty) – dokonca ani matéria sviatosti, napr. olej chorých, či krizma – duchovnú informáciu nemá. Veľkú a jedinečnú výnimku predstavuje Eucharistia (sväté prijímanie); lebo po premenení (transsubstanciácia) oba spôsoby prijímania už nie sú veci, ale sú živá osoba – Kristus Pán.

Mystika materiálneho sveta

Mystika materiálneho sveta nevedie k tomu, že svet je sám – ako taký – božský, či nejaký absolútny a jednoznačne pozitívny. Netvrdí ani, že rozvoj sveta je rozvojom Božieho kráľovstva. Svet bude vždy ambivaletný (vnútorne rozpoltený; orientovaný na dve strany). Avšak doménou diabla a jeho činnosti je (a ostane) predovšetkým duchovný svet (Česlav Stanislav Bartník). Diablu- vi nejde „o kamene“, o nejakú materiu, ale o duše.

Napokon, Ježiš Kristus – Slovo, ktorým povstalo všetko – sa stal materiálnym telom a prebýval na zemi medzi ľuďmi (por. *Jn* 1, 3. 14). Ježiš vstúpil do svetových dejín ako dokonalý človek. On sám – ako Láska (*I Jn* 4, 8) – poučil všetkých, že základným zákonom ľudskej dokona- losti a princípom pretvorenia tohto sveta je jeho nové prikázanie lásky (por. *Gaudium et spes* 38). Diabol bol porazený: „Anjelov zasa, ktorí si nezachovali svoju dôstojnosť a opustili svoj príbytok, drží vo večných putách v temnote pre súd veľkého dňa“ (*Júd* 1, 6).

Pre kresťana je teda tento materiálny svet – a aktívne prebývanie v ňom – oným mystickým nástrojom, hodnotou, miestom a časom, kde sa sám otvára a pretvára (pomocou milosti) podľa vôle Boha (Pierre Teilhard de Chardin). *Sk* 17, 26-28: „Z jedného urobil celé ľudské pokolenie, aby obývalo celý povrch zeme; určil im vymedzený čas a hranice ich bývania, aby hľadali Boha, ak by ho dajako nahmatali a našli, hoci od nikoho z nás nie je ďaleko. Lebo v ňom žijeme, hýbeme sa a sme.“

ÚVOD	1
PRAVDY VIERY A ICH STUPNE.....	1
ZNEPOKOJUJÚCE OTÁZKY.....	2
VÝVOJ NÁUKY A ANJELSKEJ ÚCTY	2
KREŠŤANSKÝ STAROVEK	2
KREŠŤANSKÝ STREDOVEK.....	3
KREŠŤANSKÝ NOVOVEK.....	3
SÚČASNÁ ANGELOLÓGIA.....	4
ANGELOLÓGIA A KRISTOLÓGIA	4
ANGELOLÓGIA A ANTROPOLÓGIA	4
EXISTENCIA ANJELOV	5

STVORENIE ANJELOV	5
KRISTUS PÁN A ANJELI.....	7
POLARIZÁCIA PRÍSTUPOV K ANJELOM – DAS ENGELWERK.....	7
PRIRODZENOSŤ ANJELOV	7
BIBLICKÉ SYMBOLY ANJELOV.....	9
ANGELOFÁNIA – ZJAVOVANIE ANJELOV	10
ANJELSKÁ A ĽUDSKÁ PRIRODZENOSŤ.....	10
OSOBNÉ VLASTNOSTI ANJELOV.....	10
NESMRTEĽNOSŤ ANJELOV	10
POZNANIE ANJELOV	11
SLOBODNÁ VÔĽA A MOC ANJELOV	12
ANJELI A ČASOPRIESTOR	12
POVÝŠENIE ANJELOV DO STAVU SVÄTOSTI	12
VŠEOBECNOSŤ POČIATOČNÉHO POSVÄTENIA ANJELOV.....	14
ANJELSKÝ STAV (STUPEŇ) NEBESKEJ BLAŽENOSTI	14
ANJELSKÁ KRÁSA	14
JEŽIŠ KRISTUS – VYKUPITEĽ CELÉHO STVORENIA.....	14
VNÚTORNÁ DOKONALOSŤ KRISTOVHO VYKÚPENIA	15
VONKAJŠIA DOKONALOSŤ KRISTOVHO VYKÚPENIA	15
VYKÚPENIE DOBRÝCH ANJELOV.....	15
SKÚŠKA ANJELOV A PÁD ZLÝCH ANJELOV	16
MYSTERIUM INIQUITATIS.....	18
NEMOŽNOSŤ POKÁNIA ZLÝCH ANJELOV	18
DELENIE ANJELOV	18
DOBRI A ZLI ANJELI	18
PÁNOV ANJEL, BOŽÍ ANJEL	21
CHERUBÍN	21
SERAFÍN	21
ARCHANJEL	22
ANJEL STRÁŽCA	22
POČET ANJELOV	22
POROVNANIE POČTU DOBRÝCH A POČTU ZLÝCH ANJELOV	24
ČINNOSŤ DOBRÝCH ANJELOV	24
ANJELI SA KLAŇAJÚ BOHU	24
ANJELI SLUŽIA BOHU.....	25
ANJELI A SVÄTÍ	26
ANJELI A SPOLOČENSTVO SVÄTÝCH.....	28
ANJELI A CIRKEV	28
ANJELI A MATKA BOŽIA – PANNA MÁRIA.....	28
ANJELI STRÁŽCOVIA	29
STRÁŽNY ANJEL OSOBY	29
NÁPLŇ PRÁCE OSOBNÉHO ANJELA STRÁŽCU	30
TRAGÉDIA ČLOVEKA A ANJEL STRÁŽCA.....	31
STRÁŽNY ANJEL SPOLOČENSTVA	31
CIRKEVNÁ ÚCTA K ANJELOM.....	31
ODSTUPŇOVANÁ ÚCTA K SVÄTÝM	31
DRUHY KULTU (ÚCTY) K ANJELOM	32
ANJELI A LITURGIA.....	32
MODLITBA POKLONY BOHU	33
ANJELI A VYSLUHOVANIE SVIATOSTÍ	33
ANJELI A PRIJÍMANIE SVIATOSTÍ.....	34
ANJELI A EUCHARISTIA.....	34
ČINNOSŤ ZLÝCH ANJELOV	35
DIABOL – OSOBNÁ BYTOSŤ	36
MOC ZLÉHO DUCHA.....	37
MENÁ ZLÝCH DUCHOV.....	37
PREJAVY DIABLOVHO PÔSOBENIA	38
PRIČINY (CESTY) PRIAMEHO DIABLOVHO PÔSOBENIA.....	39

KATEGÓRIE (ADRESÁTI, MIESTA) DIABLOVHO PÔSOBENIA	39
ETAPY DIABLOVHO ZVÁDZANIA	39
CIRKEVNÝ POSTOJ K ZLÝM ANJELOM	40
EXORCIZMUS	40
EXORCISTA A AUTORITA	42
PREVENCIA PRED POSADNUTOSŤOU	42
PREVENCIA PRED KLIATBOU	43
TEOLOGICKÉ ZARADENIE EXORCIZMU	43
NOVÝ <i>RÍMSKY RITUÁL</i>	43
EXORCIZMUS A MODLITBA ZA OSLOBODENIE	44
MODLITBA ZA OSLOBODENIE	44
MEDZINÁRODNÉ ZDRUŽENIE EXORCISTOV	44
SMERY A HNUZIA SPOLUPRACUJÚCE SO ZLÝMI DUCHMI.....	44
HERMETIZMUS	45
HERMETIZMUS A ZLÝ DUCH	45
ALCHÝMIA.....	45
ALCHÝMIA A VEDA.....	46
ASTROLÓGIA.....	46
ASTROLÓGIA A VEDA.....	46
KOZMICKÉ VPLYVY NA ČLOVEKA	47
MÁGIA.....	47
ŠAMANIZMUS	47
ŠPIRITIZMUS	48
SATANIZMUS	48
TRADIČNÝ (KULTOVÝ) SATANIZMUS – UCTIEVANIE SATANA.....	49
RELIGIÓZNY SATANIZMUS – ZBOŽŠTENIE ČLOVEKA	49
NÁBOŽENSKÝ A FILOZOFICKÝ LUCIFERIZMUS – KULT NAHOTY	49
SATANIZMUS A HUDBA	50
CIRKEVNÝ POSTOJ K HERMETIZMU A SATANIZMU.....	50
KONTAKT MEDZI ŽIVÝMI A MŔTVYMI.....	51
PARAPSYCHOLÓGIA	51
„ŽIVÝ“ SEN	51
KONIEC SVETA (PARÚZIA) A ANJELI.....	51
„ŠTYRI ŽIVÉ BYTOSTI“	53
POSLEDNÝ SÚD A ANJELI (DOBRÍ I ZLÍ).....	54
ZATRATENÍ ĽUDIA A DIABLI	54
BOŽIE KRÁĽOVSTVO A MATERIÁLNY SVET	54
ESCHATOLOGIZMUS.....	54
DRUHÝ Vatikánsky koncil a dobro hmotného sveta	55
NEČISTÝ PREDMET (VEC, MIESTO)	55
POŽEHNANÝ PREDMET (VEC, MIESTO).....	55
MYSTIKA MATERIÁLNEHO SVETA	56

© Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Badín

© ThDr. Marián Chovanec